

”Wiron wapauden puolesta bolshevistien hirmuwaltaa vastaan”

Suomen lehdistön suhtautuminen suomalaisvapaaehtoisten toimintaan

Viron vapaussodassa 1918 – 1919

Suomen historian pro
gradu- tutkielma,

Joensuun yliopisto,

12.2.2009

Tekijä: Juuso Ylönen,

153413

PRO GRADU- TUTKIELMAN TUTKIMUSTIEDOTE

Joensuun yliopisto, yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta, historian oppiaineryhmä

Tekijä: Juuso Ylönen

Opiskelijanumero: 153413

Tutkielman nimi: ”Wiron wapauden puolesta bolshevistien hirmuwaltaa vastaan” – Suomen lehdistön suhtautuminen suomalaisvapaaehtoisten toimintaan Viron vapaussodassa 1918 - 1919

Tiedekunta/ oppiaine: Yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta, Suomen historia

Sivumäärä: 73

Paikka ja aika: Joensuu, 12.2.2009

Pro gradu - tutkielmani käsittelee suomalaisen lehdistön suhtautumista suomalaisvapaaehtosiin Viron vapaussodassa vuosina 1918 – 1919. Lähteinä käytän Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin, Kouvolan Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin numeroita joulukuulta 1918 toukokuulle 1919. Helsingin Sanomat edustaa Suomen suurilevikkisintä suomenkielistä lehteä, Hufvudstadsbladet taas suurinta ruotsinkielistä lehteä. Kouvolan Sanomat edustaa kymenlaaksolaista paikallisnäkökulmaa. Suomen Sosialidemokraatti on poliittisen vasemmiston lehti, kun taas muut tutkimuksessani käyttämäni lehdet olivat porvarillisia.

Tutkin erityisesti lehtien uutisointia suomalaisten vapaaehtoisjoukkojen perustamisesta, vapaaehtoisjoukkojen Virossa lähettämisen legitimoimista lehdistössä sekä lehdistön esittämää kuvaa vapaaehtoisten toiminnasta Virossa. Tutkimustehtävinä on selvittää, millaisia samankaltaisuuksia ja eroavuuksia eri lehtien kirjoittelun välillä oli.

Viron vapaussotaan osallistui vuosina 1918 – 1919 nelisen tuhatta suomalaista vapaaehtoista. Vapaaehtoisista muodostettiin kaksi joukko-osastoa, Pohjois-Virossa toiminut niin sanottu Ensimmäinen suomalainen vapaajoukko ja Etelä-Virossa toiminut Pohjan Poikain rykmentti. Suomalaiset vapaaehtoisjoukko-osastot menestyivät sotilaallisesti hyvin, mutta joukkojen Virossa olon aikana esiintyi myös runsaasti kielteisiä lieveilmiöitä; tappeluita, ryöstelyä, liiallista alkoholinkäyttöä. Tutkin, miten – millaisilla sanoilla, mihin sävyyn – suomalaiset lehdet kirjoittivat toisaalta suomalaisten osallistumisesta taisteluihin ja toisaalta Viron-retkellä esiintyneistä kielteisistä ilmiöistä.

Sisällys

1. Johdanto	
1.1. Viron itsenäistyminen	3
1.2. Viron vapaussota ja suomalaiset vapaaehtoiset	5
1.3. Tutkimusasetelma	8
1.4. Lähteet – omaleimainen lehdistö	11
1.5. Tutkimusperinne	13
2. Viron vapaussodan alkuvaiheet lehdistössä	
2.1. ”Wiroa uhkaa punainen vaara” – ensimmäiset uutiset Viron taisteluista	15
2.2. Vapaaehtoisjoukkojen perustamisen raportointi	17
2.3. ”Suomi siivestyksen suojamuurina” – vapaaehtoisten lähettämisen perustelut lehdissä	21
3. Viroa vapauttamaan	
3.1. Lähdön ja vastaanoton kuvaukset	27
3.2. Taistelukuvauksia ja sankaritarinoita	30
3.3. ”Oikeuden ja totuuden puolesta punaista sortoa vastaan” – muistokirjoitukset	37
3.4. Elävä mies julistettiin kuolleeksi – tapaus Albert Penttilä	39
3.5. Vertaamisia ja viittauksia Suomen vuoden 1918 sotaan	43
4. Lieveilmiöt ja jälkipyykki lehdissä	
4.1. ”Wiron vapaaehtoisten mellastukset” – suomalaisten kielteinen käytös	45
4.2. ”Inhoittava werityö Walkassa” – tapaus Viljo Juutilainen	54
4.3. Kotiinpaluun uutisointi	58
4.4. Jälkipyykkiä lehdissä	61
5. Lopuksi	64
Lähteet ja kirjallisuus	

1. Johdanto

1.1. Viron itsenäistyminen

Ensimmäisen maailmansodan alkuvuosina Viro oli kiinteä osa Venäjän valtakuntaa. Virolla ei ollut mitään erityisasemaa. Virolaiset olivat Venäjän kansalaisia ja noin 100 000 virolaismiestä mobilisoitiinkin Venäjän armeijan riveihin. Virossa pysyttiin yleisesti lojaaleina Pietarin hallitusta kohtaan. Viron presidenttinäkin myöhemmin toiminut Konstantin Päts kirjoitti joulukuussa 1914: ”*Meidän kotimaamme pysyy Venäjän valtakunnan osana...*”. Pätsin mielestä sota Saksaa vastaan oli virolaisille pyhä sota, sota sortajia ja orjuuttajia vastaan.¹

Helmikuun vallankumous vuonna 1917 pakotti tsaari Nikolai II:n luopumaan kruunusta. Virossa vallankumous sujui rauhallisesti, sillä maassa olleet venäläiset joukot eivät olleet halukkaita puolustamaan vanhaa valtaa. Virolaiset poliitikot harrastivat Pietarissa voimakasta käytäväpolitiikkaa, ”lobbaamista”. Maaliskuussa 1917 noin 40 000 Pietarissa ollutta virolaista, joista 12 000 – 15 000 Pietarissa palvelleita virolaisia sotilaita, kokoontui mielenosoitukseen. Käytäväpolitiikoinnin ja mielenosoituksen seurauksena Aleksander Kerenskin johtama väliaikainen hallitus myönsi Virolle autonomian, jonka oli määrä olla voimassa vuoden 1918 loppuun asti. Samalla perustettiin Virolle oma parlamentti, *maapäev* (maapäivät).²

Syksyllä 1917 saksalaiset etenivät Baltiassa nopealla tahdilla pohjoista kohti. Samanaikaisesti Venäjän sisäinen tilanne kiristyi edelleen. Jännite purkautui loka-marraskuussa, kun bolshevikit kaappasivat vallan Pietarissa. Virossa vallan otti Venäjän bolshevikkien tuella Vironmaan sotilaallinen vallankumouskomitea, jonka jäsenistössä oli niin virolaisia kuin venäläisiäkin bolshevikkeja.³

Helmikuussa 1918 saksalaisjoukot etenivät Latviasta Viron puolelle. Tallinna oli kaaostilassa bolshevikkien evakuoitessa joukkojaan kovalla kiireellä. Venäläisten joukko-osastojen mukana maasta pakeni myös paikallisia virolaisia bolshevikkeja. Saksalaiset etenivät kohti

---

¹ Zetterberg 2007, 488-489.

² Raun 1989, 127-128; Zetterberg 2007, 492-493; Mattila & Kemppi 2006, 9; Turtola 2008, 46.

³ Raun 1989, 130-133; Zetterberg 2007, 497.

Tallinnaa kohtaamatta mainittavaa vastarintaa. Venäjän armeijaan kuuluneet virolaisista kokoonpannut joukko-osastot ilmoittivat olevansa puolueettomia Saksan ja Neuvosto-Venäjän välienselvittelyssä. Myöskään bolshevikkien punakaartit eivät saaneet järjestettyä vakavasti otettavaa puolustusta. Bolshevikit poistuivat Virosta 24. helmikuuta 1918. Tässä vaiheessa maapäivät teki ratkaisunsa ja julisti Viron itsenäiseksi. Samalla perustettiin Viron väliaikainen hallitus, jonka johtoon tuli Konstantin Päts. Viron vapaus jäi kuitenkin tällä erää hyvin lyhytaikaiseksi, sillä jo seuraavana päivänä, 25. helmikuuta 1918, saksalaiset marssivat Tallinnaan.⁴

Saksalaisilla ei ollut aikomusta säilyttää Viron itsenäisyyttä, vaan tarkoituksena oli liittää Viro osaksi Saksan valtakuntaa. Myöskään Viron saksalaisen väestön keskuudessa ei toivottu itsenäistä Viroa. Virolaisia sanomalehtiä lakkautettiin, Pätsin väliaikainen hallitus ja vielä aseissa olleet virolaiset joukko-osastot hajotettiin. Puolueiden toiminta kiellettiin, virolaisia virkamiehiä ja poliitikkoja vangittiin. Tarton yliopisto muutettiin saksalaiseksi yliopistoksi nimellä ”Landesuniversität Dorpat”. Lakkautettu Viron väliaikainen hallitus jatkoi kuitenkin salassa toimintaansa; sen edusmiehet tekivät Saksan vihollismaissa lobbaustyötä hankkiakseen länsiliittoutuneiden tuen Viron itsenäisyydelle.⁵

Vuoden 1918 syksyn aikana Saksan sotilaallinen asema alkoi heiketä. Alkoi käydä selväksi, että Saksa tulisi lopulta häviämään maailmansodan. Saksassa alkoi esiintyä sisäisiä levottomuuksia, ja marraskuun alussa maassa puhkesikin vallankumous. Marraskuun 9. päivänä 1918 keisari Wilhelm II joutui luopumaan kruunusta. Virossa olleet saksalaiset joukot alkoivat vaatia palauttamista kotimaahan.⁶

Ensimmäinen maailmansota päättyi 11.11.1918 Saksan antautumiseen länsirintamalla. Tällöin Viron väliaikainen hallitus aloitti uudelleen toimintansa. Maan itsenäisyyttä kuitenkin vastustivat Neuvosto-Venäjä, virolaiset bolshevikit sekä Virossa perinteisesti valtaa pitänyt saksalaisaatelisto. Tallinnan saksalaisen Olevisten seurakunnan pastori totesi, että ”*On rukoiltava Jumalaa, että meidät pysyvästi yhdistetään suureen Saksaan [...] Me toivomme, että Jumala varjelee meidät tällaiselta kummalliselta pieneltä valtioepäsikiöltä*”⁷. Myöskään valkoiset venäläiset eivät hyväksyneet itsenäistä Viroa, sillä heidän tavoitteenaan oli palauttaa

---

⁴ Helanen 1921, 39-43; Zetterberg 1977, 67; Mattila & Kemppi 2006, 13-16; Zetterberg 2007, 500-501.

⁵ Helanen 1921, 50-55; Raun 1989, 135-136; Zetterberg 2007, 501-503.

⁶ Helanen 1921, 56-57; Mattila & Kemppi 2006, 17.

⁷ Zetterberg 2007, 501.

Venäjän valtakunta – siis myös Viro – samaan tilaan kuin se oli ollut tsaarinvallan aikana. Leninin bolshevikkihallitus mitätöi 13.11.1918 Brest-Litovskin rauhansopimuksen ja aloitti loppukuusta hyökkäyksen Viroon.⁸

1.2. Viron vapaussota ja suomalaiset vapaaehtoiset

Puna-armeijan eteneminen Virossa oli aluksi nopeaa. Narvassa oli vielä paikalla saksalaisjoukkoja, jotka torjuivat puna-armeijan ensimmäiset hyökkäykset. Saksalaiset kuitenkin vetäytyivät pian, jolloin kaupungin puolustus jäi virolaisten suojeluskuntalaisten ja koulupoikien muodostamien heikkojen joukkojen käsiin. Periaatteessa virolaisilla oli riittävästi miehiä kaupungin puolustamiseen, mutta puute aseista oli huutava. Puna-armeija valtasikin kaupungin 28.11.1918 ja jatkoi etenemistään kohti länttä. Jouluaattona puna-armeija oli jo 30 kilometrin päässä Tallinnasta. Etelämpänä puna-armeijan haltuun joutuivat muun muassa Võru, Valga ja Tartto. Joulukuun kuluessa viimeisetkin saksalaiset joukot poistuivat maasta.⁹

Sodan alussa Viron väliaikainen hallitus luotti optimistisesti siihen, että vapaaehtoisella liikekannallepanolla saataisiin jalkeille riittävän suuri sotaväki. Vapaaehtoisia ilmaantui kuitenkin hyvin niukasti, joten Narvan menettämisen jälkeen julistettiin yleinen, pakollinen liikekannallepano, jonka myötä Viron armeijan vahvuus nousi 25 000 mieheen. Vasta perustetun armeijan varustus- ja aseistustaso oli heikko. Sotilaskoulutus puuttui useimmilta kokonaan. Venäjän armeijassa palvelleilla koulutus toki oli, joillakin myös rintamakokemusta ensimmäisestä maailmansodasta. Viron armeijan ylipäälliköksi nimitettiin jouluaattona 1918 Venäjän armeijassa everstiluutnantiksi kohonnut virolaisupseeri, 34-vuotias Johan Laidoner.¹⁰

Viron väliaikainen hallitus pyysi sekä aseellista että rahallista apua Isosta-Britanniasta, Skandinavian maista ja Suomesta. Raha-apua ja aseita Viroon saatiinkin, mutta vakinaisen joukko-osaston suostui lähettämään ainoastaan Iso-Britannia, joka lähetti laivasto-osaston Tallinnan edustalle.¹¹ Vaikka muut valtiot eivät lähettäneetkään virallisia joukkoja Viroon,

---

⁸ Helanen 1921, 58-59; Raun 1989, 136-137; Zetterberg 2007, 504.

⁹ Helanen 1921, 64-72; Taunila 1997, 95-96; Mattila & Kemppi 2006, 45, 59-63; Zetterberg 2007, 504-505.

¹⁰ Helanen 1921, 70-73; Raun 1989, 136-137; Zetterberg 1995, 94-95; Turtola 2008, 48-49, 55.

¹¹ Helanen 1921, 78; Raun 1989, 137; Zetterberg 2007, 507.

sallittiin vapaaehtoisten värvääminen Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Norja sen sijaan kielsi myös vapaaehtoisjoukon kokoamisen.¹²

Joulukuussa 1919 Suomessa perustettiin *Viron avustamisen päätoimikunta* – *Centralkommittén för Estlands Undsättning*- niminen elin¹³. Periaatteessa Päätoimikunta oli yksityisluontoinen, sillä perustuslaki ja Suomen vakiintumaton turvallisuuspoliittinen asema estivät vakinaisen väen joukkojen lähettämisen maan ulkopuolelle. Entisen senaattorin O.W. Louhivuoren johtamassa Päätoimikunnassa olivat edustettuina kaikki poliittiset puolueet lukuun ottamatta sosialidemokraatteja. Sosialidemokraatitkin olivat aluksi lähdössä mukaan Päätoimikuntaan, mutta jättäytyivät sitten pois. Suomen porvarillisissa piireissä ajateltiin yleisesti, että bolshevismien torjuminen Virossa olisi Suomenkin tulevaisuuden kannalta hyväksi, olisihan näin Suomenlahden eteläranta tulevaisuudessa ystävällismielisen valtion hallussa. Myös Suomen valtionhoitajina vuonna 1918 toimineet Svinhufvud ja Mannerheim sekä pääministeri Ingman suhtautuivat Viron avustamiseen myötämielisesti.¹⁴

Päätoimikunta perusti kaksi Viroon lähetettävää vapaaehtoisjoukkoa. Suomen armeijan vakinaisessa palveluksessa olleita ja kutsuntaikäisiä ei Viron-retkelle pitänyt hyväksyä. Ammattisotilaiden oli saatava virkavapaata tai erottava palveluksesta Viroon lähteäkseen. Rikollisina, punaisina tai muuten epäluotettavina pidetyt pyrittiin karsimaan joukosta pois. Alaikäisiltä vaadittiin huoltajan suostumus. Vapaaehtoisiksi hyväksytyt allekirjoittivat sitoumuksen palvella retkikunnassa kunnes Viro tulisi puhdistetuksi bolshevikeista tai Viron hallitus laskisi heidät pois.¹⁵

Molempien joukko-osastojen komentajat olivat syntyisin Suomen ulkopuolelta. Ensimmäiseksi suomalaiseksi vapaajoukoksi nimetyn osaston komentajaksi nimitettiin ruotsalainen Suomen armeijan majuri Martin Ekström. Toisen joukko-osaston, Pohjan Poikain rykmentin, komentajaksi tuli virolainen Hans Kalm, Suomen armeijassa everstiluutnantti. Sekä Ekström että Kalm olivat osallistuneet Suomessa vuoden 1918 sotaan valkoisella puolella. Mannerheimin ja Suomen hallituksen vaatimuksesta suomalaisille vapaaehtoisjoukoille asetettiin yhteinen ylipäällikkö, kenraalimajuri Martin Wetzer. Virossa

---

¹² Raun 1987, 108; Heino 2000, 14-15.

¹³ Jatkossa käytän lyhyempää nimitystä Päätoimikunta.

¹⁴ Hovi & Joutsamo 1971, 113; Zetterberg 1977, 158-159; Arimo 1985, 59; Vares 1993, 449-450; Leskinen 1999, 10; Niinistö 2005, 86-88.

¹⁵ Helanen 1921, 110; Niinistö 2005, 90-92.

Wetzer toimi jonkin aikaa myös koko etelärintaman – siis myös virolaisten joukkojen – päällikkönä.¹⁶ Kaiken kaikkiaan Viron vapaussotaan osallistui noin 3 800 suomalaista vapaaehtoista mukaan luettuna avustustoimikunta ja värväyshenkilöstö. Näistä noin 3 700 osallistui varsinaisiin taistelutoimiin. Iältään vapaaehtoiset olivat yleensä nuoria; ikäryhmään 16 - 20-vuotiaat sijoittui 53,4 % Viroon lähtijöistä. Nuorimmat olivat vain 13 - 14-vuotiaita, ja 12-vuotiaitakin oli pyrkinyt mukaan. Suurimmalla osalla oli takanaan jonkinlaista sotilaallista koulutusta, lähinnä suojeluskunnissa saatua. Noin 90 % vapaaehtoisista oli sotakokemusta, yleensä Suomen vuoden 1918 sodasta. Jääkäreitä Viroon lähti 80. Yleensä suomenkieliset ilmoittautuivat Pohjan Poikiin ja ruotsinkieliset Ensimmäiseen suomalaiseen vapaajoukkoon.¹⁷

Tammikuun alussa 1919 virolaisten sotaonni kääntyi. Bolshevikkien hyökkäys pysäytettiin kaikilla rintamilla. Tammikuun 6. päivänä Viron armeija lähti vastahyökkäykseen. Tammikuun 19. päivänä, vastahyökkäyksen kestätyä vajaat kaksi viikkoa, bolshevikit työnnettiin rajan taakse Narvassa. Martin Ekströmin johtama Ensimmäinen suomalainen vapaajoukko osallistui taistelutoimiin Pohjois-Virossa vuoden 1919 ensimmäiseltä viikolta alkaen. Ensimmäinen suomalainen vapaajoukko, erityisesti sen ensimmäinen, luutnantti (myöhemmin kapteeni) Anto Eskolan johtama komppania oli merkittävässä roolissa Narvan valtauksessa.¹⁸

Etelässä virolaisten eteneminen oli hitaampaa, mutta siitä huolimatta oli koko Viron alue puhdistettu bolshevikeista helmikuun loppuun mennessä. Suomalaisista Etelä-Virossa toimi tammikuun puolivälistä alkaen Hans Kalmin Pohjan Poikain rykmentti. Pohjan Pojat osallistuivat muun muassa Pajun kartanon (Luhde Grosshof) ja Valgan kauppalan valtauksiin sekä etelärintaman yleishyökkäykseen.¹⁹ Ensimmäinen suomalainen vapaajoukko palasi Suomeen maaliskuussa, Pohjan Pojista valtaosa huhtikuussa ja loputkin toukokuussa 1919²⁰. Sotatoimien ohella suomalaiset kunnostautuivat ylenmääräisessä alkoholinkäytössä, ryöstelyssä ja tappelemisessa sekä keskenään että virolaisten kanssa²¹.

---

¹⁶ Hovi & Joutsamo 1971, 114; Arimo 1985, 58; Niinistö 2005, 87, 90, 112-115.

¹⁷ Helanen 1921, 113; Hovi & Joutsamo 1971, 139; Zetterberg 1977, 161-162; Heino 2000, 18, 57-58; Niinistö 2005, 92.

¹⁸ Helanen 1921, 279-295; Hovi & Joutsamo 1971, 112; Zetterberg 1995, 95; Niinistö 2005, 98-105; Zetterberg 2007, 507-508.

¹⁹ Helanen 1921, 367-399; Hovi & Joutsamo 1971, 112; Heino 2000, 8-9; Zetterberg 2007, 507-508.

²⁰ Zetterberg 2007, 507.

²¹ Esim. Helanen 1921, 227-229; Niinistö 2005, 94, 128, 135-140; Mattila & Kemppe 2006, 86-87.

Suomalaisten vapaaehtoisten toiminta Virossa ei liene ollut sotilaallisesti ratkaisevan tärkeää, sillä suomalaisten saapuessa rintamalle oli ratkaiseva käänne virolaisten eduksi jo tapahtunut. Sen sijaan suomalaisten tulon henkinen merkitys oli tärkeä virolaisten taistelutahdon kannalta. Suomalaisten osanotto Viron vapaussotaan jäi ainoaksi onnistuneeksi heimosotaretkeksi.²²

Itsenäisessä Latviassa perustetut kansalliset tarkka-ampujarykmentit olivat enimmäkseen siirtyneet bolshevikkien puolelle. Tämä pakotti Latvian väliaikaisen hallituksen turvautumaan baltiansaksalaisten muodostamaan *Landeswehr*- armeijaan sekä Baltiasta vetäytyneiden saksalaisjoukkojen muodostamaan Rautaiseen divisioonaan (*Eiserne Division*). Näitä saksalaisjoukkoja komensi kenraalimajuri, kreivi Rüdiger von der Goltz.²³ Huhtikuussa 1919 saksalaiset kaappasivat Latviassa vallan. Tukeakseen Latvian itsenäisyyttä virolaiset liittyivät kesällä taisteluun saksalaisia ja baltiansaksalaisia vastaan. Tämä *Landeswehrin* sodaksi kutsuttu taistelujen sarja kesti noin kuukauden kesällä 1919 ja päättyi saksalaisten ja virolaisten joukkojen välillä allekirjoitettuun aselepoon. *Landeswehrin* sota ei aiheuttanut merkittäviä muutoksia Viron yleistilanteeseen.²⁴

Syksyllä 1919 Viro ja Neuvosto-Venäjä aloittivat rauhanneuvottelut. Aselepo tuli voimaan 3. tammikuuta 1920 ja 2.2.1920 Tarton rauha, joka lopetti virallisesti vihollisuudet Viron ja Neuvosto-Venäjän välillä. Neuvosto-Venäjä tunnusti Viron itsenäisyyden ja luopui kaikista vaatimuksista Viron alueeseen.²⁵

Toisin kuin Suomen vuoden 1918 tapahtumat, oli Viron vapaussota luonteeltaan melko puhtaasti vapaussota, ei sisällissota. Suurin osa itsenäisen Viron puolesta taistelleista oli virolaisia, kun taas heitä vastaan sotineista suurin osa oli muita kuin virolaisia.²⁶

1.3. Tutkimusasetelma

Tutkin suomalaisen lehdistön suhtautumista Viron vapaussotaan ja erityisesti suomalaisten vapaaehtoisjoukkojen osuuteen siinä. Lähteinä käytän Helsingin Sanomien,

---

²² Niinistö 2005, 144; Zetterberg 2007, 507.

²³ Rüdiger von der Goltz komensi Suomessa vuonna 1918 valkoisten puolelle tullutta saksalaista Itämeren Divisioonaa.

²⁴ Helanen 1921, 148-149; Hovi & Joutsamo 1971, 112; Zetterberg 2007, 508-509.

²⁵ Zetterberg 2007, 510-511.

²⁶ Zetterberg 2007, 511-512.

Hufvudstadsbladetin, Kouvolan Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin numeroita vuosilta 1918 – 1919. Täysin yleispätevää käsitystä ei muutamien sanomalehtien perusteella tietenkään voi muodostaa, vaan jokainen sanomalehti edustaa omaansa ja toimituksensa kantaa. Suuntaa-antavia johtopäätöksiä voi kuitenkin tehdä; jos esimerkiksi jokainen tarkastelemani porvarilliseksi katsottava sanomalehti kirjoittaa samansuuntaisesti ja sävyisesti, on hyvä syy olettaa, että tämä sävy on ollut muidenkin porvarillisten lehtien linjana. Viron vapaussota kesti vuoden 1920 puolelle asti, mutta rajaan tutkimukseni käsittelemään suomalaisten vapaaehtoisjoukko-osastojen olemassaolon aikaa, joulukuulta 1918 toukokuulle 1919. Tutkimus on siksi rajattu näin, että käsittelen lehdistön suhtautumista nimenomaan suomalaisvapaaehtoisten toimintaan. Tutkimukseni yläotsikko ”*Wiron wapauden puolesta bolshevistien hirmuwaltaa vastaan*” on peräisin Helsingin Sanomissa 12.1.1919 julkaistusta jutusta ”*Suomi siwistyksen suojamuurina*”²⁷.

Pyrin selvittämään, oliko Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin, Kouvolan Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin Viron vapaussotaa ja sen suomalaistaistelijoihin koskevassa uutisoinnissa eroja tai toisaalta samankaltaisuuksia. Mitä kerrottiin ja missä sävyssä? Mitä jätettiin kertomatta? Jos jotain jätettiin kertomatta, niin miksi? Kannattivatko kyseiset lehdet suomalaisten osallistumista sotaan vai vastustivatko sitä? Pidettiinkö Viron-retkeä välttämättömänä veljeskansan auttamisena vai turhana seikkailuretkenä? Poikkesivatko lehtien näkemykset toisistaan? Jos poikkesivat, niin miksi? Yksi lehdistä on ruotsinkielinen, kolme suomenkielisiä. Oliko erikielisyydellä mahdollisesti vaikutusta lehden uutisointiin ja asenteisiin?

Suomen Sosialidemokraatti edustaa poliittista vasemmistoa, Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet ja Kouvolan Sanomat taas ovat porvarillisia, poliittisesti oikealle päin suuntautuneita lehtiä. Miten lehtien poliittinen suuntautuminen näkyi lehtien Viron vapaussodan suomalaisvapaaehtoisia käsittelevissä kirjoituksissa, vai näkyikö mitenkään? Jo lehtien otsikoinnista voi päätellä paljon. Vaikka uutiset olisivat olleet peräisin samoilta uutistoimistoilta tai ulkomaisista lehdistä, otsikoi jokaisen lehden toimitus uutisensa yleensä itse²⁸, jolloin lehden oma suhtautuminen tuli otsikossa näkyviin.

---

²⁷ HS 12.1.1919.

²⁸ Eskola 1967, 52.

Kouvolan Sanomien ilmestymispaikkakunta, Valkealan kuntaan kuulunut Kouvolan kauppala, oli vuonna 1918 erityisen kuuma paikka. Varsinaisia taisteluita Kouvolassa ei käyty, mutta vuoden 1918 sodan molemmat osapuolet harjoittivat kauppalassa terroria. Monien muiden kymenlaaksolaisten valkoisiksi luokiteltujen joukossa joutui Kouvolan Sanomien silloinen päätoimittaja Paavo Aho punaisten ampumaksi Kouvolassa. Valkoisten vallattua kauppalan muuttui tilanne päinvastaiseksi; samoilla teloituspaikeilla ammuttiinkin nyt punaisia. Vuoden 1918 sodan jälkeen Kouvolan katukuvaa hallitsi suojeluskunnan kenttäharmaa, aina suojeluskuntajärjestön lakkauttamiseen 1944 asti.²⁹ Kouvolan ilmapiiri oli siis hyvin valkoinen. Tällä lienee ollut vaikutuksensa paikkakunnan lehden asenteisiin, mikä voi näkyä myös Viron-uutisoinnissa.

Tieteellisessä tutkimuksessa havaintoja ei pidetä itsessään tuloksina. Asioita ei oteta sellaisina kuin miltä ne näyttävät. Havainnot ovat johtolankoja, joita tulkitsemalla pyritään ”pääsemään asioiden taakse”. Aineistossa olevien havaintojen ja tutkimustulosten erottamiseksi tarvitaan tutkimusmetodi. Metodi syntyy niistä käytännöistä ja operaatioista, joiden avulla tutkija tuottaa havaintoja, sekä havaintojen muokkaamisesta ja tulkinnasta. Laadullinen aineisto koostuu näytteistä.³⁰ Omassa tutkimuksessani näytteitä ovat Helsingin Sanomissa, Hufvudstadsbladetissa, Kouvolan Sanomissa ja Suomen Sosialidemokraatissa julkaistut Viron vapaussodan suomalaispanosta käsitelleet lehtijutut.

Eräs laadullisen aineiston tarkastelutapa on faktanäkökulma. Faktanäkökulmassa laadullista aineistoa, kuten tässä tapauksessa sanomalehtijuttuja, pidetään lähteinä, joiden avulla informoidaan (tai jätetään informoimatta) tutkimuskohteesta. Aineistoa voidaan kuitenkin pitää myös tutkimuskohteena itsessään. Sanomalehtijuttua voidaan tutkia näytteenä sanomalehtijutusta – siitä, miten käyttämäni lehdet Viron tapahtumiin suhtautuivat.³¹ Tutkin Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin, Kouvolan Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin julkaisemia kirjoituksia näytteinä siitä, miten kyseiset lehdet suhtautuivat suomalaisvapaaehtoisten toimintaan Viron vapaussodassa. En siis käytä lehtiä sotatapahtumia kuvaavina lähteinä. Lainauksissa esiintyy myös kuvauksia tapahtumista, mutta ne eivät ole mukana tapahtumien kuvaamisen vuoksi, vaan havainnollistamassa, millä tavoin lähteinä käyttämäni sanomalehdet tapahtumia kuvasivat ja niihin suhtautuivat.

---

²⁹ Turunen 2005, 131-132, 305-308, 316-320.

³⁰ Alasuutari 2001, 77, 82, 87, Tuomi & Sarajärvi 2002, 89.

³¹ Alasuutari 2001, 92; Tuomi & Sarajärvi 2002, 86.

Sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä, diskurssianalyysissa taas pyritään analysoimaan, miten näitä merkityksiä tekstissä tuotetaan. Sisällönanalyysissa kuvataan dokumenttien sisältöä sanallisesti.³² Käytän tutkimuksessani sekä sisällön- että diskurssianalyysia; kuvaan, mitä lehtijuttu kertoo, mutta toisaalta myös, millaisia sanankäänteitä käytetään tapahtumien kuvaamiseen. Kiinnitän siis huomiota siihen, *miten* kerrotaan, mutta toisaalta myös siihen, *mitä* kerrotaan tai jätetään kertomatta. Sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi kulkevat käsi kädessä³³. Myös retoriikka kytkeytyy tutkimukseeni. Niin sisällönanalyysi, diskurssianalyysi kuin retoriikkakin tutkivat sitä, kuinka sosiaalinen todellisuus rakentuu ja rakennetaan kielenkäytössä³⁴. Kun sotaa oikeutetaan – legitimoidaan – julkisuudessa, on esitettävä vakuuttava selitys väkivaltaiselle yhteenotolle³⁵.

1.4. Lähteet – omaleimainen lehdistö

Lähteinä käytän Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin, Kouvolan Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin mikrofilmattuja numeroita. Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet ja Kouvolan Sanomat olivat porvarillisiksi katsottavia lehtiä. Suomen Sosialidemokraatti taas oli poliittisesti vasemmalla. Helsingin Sanomat oli vuosina 1918 - 1919 Suomen suurilevikkisin lehti. Hufvudstadsbladet oli ja on myös Helsingissä ilmestynvä lehti, mutta edustaa Suomen suurilevikkisimpänä ruotsinkielisenä lehtenä valtakunnallista ruotsinkielistä näkökulmaa. Kouvolan Sanomat edustaa paikallista näkökulmaa Pohjois-Kymenlaaksosta. Suomen Sosialidemokraatti oli Suomen Sosialidemokraattisen puolueen valtakunnallinen, Helsingissä ilmestynyt pää-äänenkannattaja. Alaviitteissä käytän jatkossa Helsingin Sanomista lyhennettä *HS*, Hufvudstadsbladetista *Hbl*, Kouvolan Sanomista *KS* ja Suomen Sosialidemokraatista *SSd*.

Helsingin Sanomat oli käsittelemänäni aikana seitsemän kertaa viikossa ilmestynvä lehti. Helsingin Sanomien edeltäjä oli nuorsuomalainen Päivälehti, joka lakkautettiin kenraalikuvernööri Bobrikovin murhan jälkeen. Helsingin Sanomat oli alkujaan nuorsuomalainen lehti, mutta vuosien 1917 ja 1918 murroksessa lehti siirtyi edistyspuolueen päälehdiksi. Vuosina 1918 ja 1919 lehden päätoimittajana toimi filosofian tohtori Santeri Ivalo. Vuonna 1918 Helsingin Sanomien levikki oli 65 000, seuraavana vuonna 1919 levikki

---

³² Tuomi & Sarajärvi 2002, 106-107

³³ Jokinen & Juhila & Suoninen 1993, 228-229.

³⁴ Jokinen 1999, 38-39.

³⁵ Kuusisto 1996, 270.

laski hieman ja oli 48 100. Paitsi pääkaupunkiin, Helsingin Sanomia tilattiin paljon myös maakuntiin.³⁶

Kuten Helsingin Sanomat, myös Hufvudstadsbladet oli seitsemänpäiväinen lehti, jonka kotipaikka oli Helsinki. Tiukan perustuslaillisen Nya Pressenin lakkauttaminen vuonna 1900 loi Hufvudstadsbladetille edellytykset nousta Suomen johtavaksi ruotsinkieliseksi sanomalehdeksi, ja vuosisadan vaihteessa se oli peräti koko Suomen suurilevikkisin sanomalehti. Hufvudstadsbladet nimitti itseään ”maan ruotsalaisen väestönosan äänenkannattajaksi”. Hufvudstadsbladetin linja kielikysymyksessä oli kuitenkin sovittelevampi kuin esimerkiksi Vasabladet- ja Åland- lehtien, joiden linja suomenkielisiin nähden oli suorastaan separatistinen. Vuonna 1918 Hufvudstadsbladetin levikki oli 40 000 ja vuonna 1920 35 000.³⁷

Kouvolan Sanomat oli vuoden 1918 alusta kaksi kertaa viikossa ilmestyvä paikallislehti. Kouvolan ollessa punaisten hallussa talvella ja keväällä 1918 lehti ei ilmestynyt. Vuoden 1919 alusta se alkoi ilmestyä kolme kertaa viikossa. Puoluepoliittisesti Kouvolan Sanomat ilmoitti olevansa sitoutumaton, mutta kuitenkin porvarillisesti suuntautunut. Porvarillisuus todella näkyi myös lehden sisällössä; suojeluskunta uutisia samoin kuin kertomuksia punaisten vuonna 1918 suorittamista ”hirmutöistä” ja ”murhista” oli lähes jokaisessa lehden numerossa. Lehden levikki vuonna 1920 oli 3000, vuosina 1918 - 1919 se lienee ollut hieman alhaisempi. Paikallissävyyisenä lehtenä Kouvolan Sanomien ulkomaanosasto oli selvästi niukempi kuin varsinaisten maakuntalehtien tai esimerkiksi Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin. Kouvolan Sanomat oli paikallislehtenä ehdottomassa valta-asemassa: kilpailijoita ei ollut. Tutkimukseni käsittelemänä ajankohtana Kouvolan Sanomien päätoimittajana toimi maisteri Aulis Könönen.³⁸

Sosialidemokraattisen puolueen äänenkannattajan Suomen Sosialidemokraatin edeltäjä oli Työmies-lehti. Vuoden 1918 sodan vielä kestäessä perustivat kapinasta syrjässä pysytelleet sosialidemokraatit valkoisten jo valtaamassa Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan ja julkaisivat toukokuussa ilman viranomaisten lupaa Suomen Sosialidemokraatin näytenuumeron. Näytenuumero takavarikoitiin, ja lehden säännöllinen ilmestyminen pääsi

---

³⁶ SLH 5, 130-133. Lyhenne SLH viittaa teossarjaan Suomen lehdistön historia.

³⁷ Westman 1979, 112-114; SLH 2, 87; SLH 5, 143-147; SLH 6, 168-171; Tommila & Salokangas 1998, 149-150.

³⁸ SLH 2, 339-340, 373; SLH 6, 6-7.

alkamaan vasta syyskuussa 1918. Lehden perustamisen takana oli sama Väinö Tannerin johtama ryhmä, joka myös elvytti sosialidemokraattisen puolueen. Suomen Sosialidemokraatin levikki oli ensimmäisenä ilmestymisvuonna 1918 61 200 ja vuonna 1919 56 500. Ilmestymistiheys oli kuusi kertaa viikossa. Lehden ensimmäinen päätoimittaja oli lääketieteen lisensiaatti Hannes Ryömä.³⁹

1.5. Tutkimusperinne

Suomalaisten toiminnasta Viron vapaussodassa on kirjoitettu runsaasti. Samoin sanomalehdistön historiasta on runsaasti tutkimusta, mutta oman tutkimukseni näkökulmaa, lehdistön suhtautumista suomalaisten toimintaan Viron vapaussodassa ei ole juuri tutkittu. Lähimpänä on Leila Taunilan artikkeli ”*Kun weli on wainon alla, on waara myös omamme*”. *Idealistisen ja realistisen linjan heijastuminen kokoomuslehtien Viron-poliittiseen kirjoitteluun 1918-1922*. Artikkelin on ilmestynyt osana teosta *Virallista politiikkaa, epävirallista kanssakäymistä. Suomen ja Viron suhteiden käännekohtia 1860 - 1991*. Kyseinen teos on ilmestynyt vuonna 1997 Heikki Roiko-Jokelan toimittamana. Taunilan artikkeli käsittelee kuitenkin aihetta nimenomaan kokoomuspuolueen äänenkannattajien Uuden Suomettaren, Uuden Auran ja Karjalan näkökulmasta. Tarkastelemistani lehdistä mikään ei ole kokoomuslainen; Helsingin Sanomat oli tuona aikana Kansallisen edistyspuolueen ja Suomen Sosialidemokraatti SDP:n äänenkannattaja. Hufvudstadsbladet ja Kouvolan Sanomat taas olivat sitoutumattomia, mutta porvarillisesti suuntautuneita.

Erityisesti Pohjan Poikain rykmenttiä käsittelevää kirjallisuutta on ilmestynyt paljon. Tärkeimpänä suomalaisvapaaehtoisia Viron vapaussodassa käsittelevänä perusteoksena pidetään Vilho Helasen vuonna 1921 ilmestynyttä *Suomalaiset Viron vapaussodassa*. Teos tuntuu pyrkivän objektiivisuuteen, mutta Helanen kirjoitti teoksensa Viron avustamisen päätoimikunnan tilauksesta, joten oletettavasti tapahtumia on hiukan korjailtu suomalaisvapaaehtoisille myönteisempään suuntaan tai jätetty tiettyjä asioita mainitsematta. Lisäksi Helanen tuli myöhemmin tunnetuksi tulisieluisena AKS- ja IKL-miehenä, joten hänen poliittisella suuntautumisellaan lienee ollut vaikutuksensa hänen näkemyksiinsä suomalaisten osuudesta Viron vapaussotaan.

---

³⁹SLH 2, 234; SLH 7, 62-64.

Suomalaisten vapaaehtoisjoukkojen jäsenet ovat myös kirjoittaneet muistelmiaan Vironretkestä. Tässä mainittakoon Pohjan Poikain rykmentin komentajan Hans Kalmin muistelmateos *Pohjan Poikain retki* (WSOY, Porvoo, 1921) ja rykmentissä sairaanhoitajana toimineen Kyllikki Pohjalan *Pohjan Poikain matkassa: muistelmiani Viron retkeltä keväällä vuonna 1919* (WSOY, Porvoo, 1920). Muistelmateoksia en kuitenkaan tule tässä tutkimuksessa käyttämään.

Olavi Hovi ja Timo Joutsamo tutkivat vironretkeläisten taustoja ja lähtömotiiveja teoksessaan *Suomalaiset heimosoturit Viron vapaussodassa ja Itä-Karjalan heimosodissa vuosina 1918 - 1922*. Viron vapaussodan suomalaispanosta käsittelee myös Jussi Niinistö teoksessaan *Heimosotien historia 1918 – 1922* (Karisto oy, Hämeenlinna, 2005). Teos on hyvä yleisesitys heimosodista ja olenkin käyttänyt sitä tukenani. Viron vapaussotaa yleisesti käsittelee Jukka I. Mattilan ja Jarkko Kempin teos *Viron vapaussota 1918 – 1920* (Sotilasperinteen Seuran julkaisusarja nro 13, Jyväskylä 2006). Osana *Suomen sotasurmat 1914 – 1922* – projektia on ilmestynyt Iiris Heinon tutkimus *Hinnalla hengen ja veren. Suomalaisten vapaaehtoisten sotasurmat Virossa vuonna 1919* (Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja, osa 16, 2000).

Viron historiaa on tutkimuksissaan laajasti käsitellyt Seppo Zetterberg. Hänen lukuisista tutkimuksistaan olen käyttänyt seuraavia: *Suomi ja Viro 1917 – 1919. Poliittiset suhteet syksystä 1917 reunavaltiopolitiikan alkuun* (Suomen historiallinen seura, Historiallisia tutkimuksia 102, Helsinki 1977), artikkeli *Historian jännevälit* teoksesta *Viro. Historia, kansa ja kulttuuri* (Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 1995) sekä Zetterbergin viimeisin teos *Viron historia* (Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2007).

Muista Viron historiaa käsittelevistä kirjoista olen pieneltä osin käyttänyt Toivo U. Raunin teosta *Estonia and the Estonians* (Stanford University Press, Stanford, California 1987) sekä sen suomennettua versiota *Viron historia* (Otava, Keuruu 1989), Jari Leskisen teosta *Veljien valtiosalaisuus. Suomen ja Viron salainen sotilaallinen yhteistyö Neuvostoliiton hyökkäyksen varalle vuosina 1918 – 1940* (WSOY, Juva 1999) ja Martti Turtolan teosta *Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939 – 1940* (Otava, Keuruu 2008).

Sanomalehdistön historiaa käsittelee massiivinen sarja *Suomen lehdistön historia* (Kustannuskiila oy, Kuopio, 1987). Kyseinen sarja yhdessä Päiviö Tommilan ja Raimo

Salokankaan teoksen *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia* (Oy Edita Ab, Helsinki 1998) sekä muutamien muiden lehdistöä käsittelevien teosten kanssa on tukemassa tietämystäni Suomen sanomalehdistön historiasta.

2. Viron vapaussodan alkuvaiheet lehdistössä

2.1. ”Wiroa uhkaa punainen vaara” – ensimmäiset uutisen Viron taisteluista

Marraskuun toiseksi viimeisenä päivänä vuonna 1918 uutisoi Helsingin Sanomat taisteluista Virossa. Otsikkona oli ”*Wiroa uhkaa punainen vaara*”. Saksalaisten osuudesta Viron taisteluihin Helsingin Sanomat esitti kahdenlaisia tietoja samassa jutussa. ”*Saksalaiset eiivät peräydy. He toimivat wirolaisen armeijan kanssa ja tahtovat torjua vihollisen hyökkäyksen. [...] Toisten tietojen mukaan jättävät saksalaiset Narwan tänä iltana*”. Lisäksi Helsingin Sanomat julkaisi päivittäin Viron pääesikunnan antamia virallisia tiedonantoja.⁴⁰ Kahden erilaisen, toisilleen vaihtoehdoisen tiedon esittäminen Narvan tilanteesta ja saksalaisista kuvaa sitä, ettei Viron todellista tilannetta oikein tunnettu Suomessa, ainakaan Helsingin Sanomien toimituksessa. Paria päivää myöhemmin, 1.12.1918 Helsingin Sanomat ilmoitti lakonisesti Narvan joutuneen bolshevikkien haltuun: ”*Tiedot Narwan valloituksesta wahwistuwat*”⁴¹. Narvan taistelun jälkeen Helsingin Sanomat kuitenkin väittää virolaisten saavuttaneen menestystäkin: *T. k. (tämän kuukauden) 3 p:nä oli bolshewikeilla ja wirolaisilla joukoilla ankara yhteentörmäys Narwan kaupungin edustalla [...] bolshewikit kärsiwät täydellisen tappion.*”⁴² Tämä todellisen tilanteen kanssa ristiriitaiselta vaikuttava uutinen osoittaa, että tilanne Virossa oli niin sekava ja nopeasti vaihteleva, ettei lehdistö (varsinkaan Viron ulkopuolinen) pysynyt tapahtumissa mukana.

Joulukuun 1918 alusta alkaen Helsingin Sanomat julkaisi päivittäin pelkistettyjä, Viron pääesikunnan tiedotteita kulloisestakin taistelutilanteesta. Aluksi tiedotteissa puhutaan lähinnä virolaisjoukkojen perääntymisestä, mutta yllättäen Helsingin Sanomat on julkaissut myös

---

⁴⁰ HS 29.11.1918. Jutun ”Tänä iltana” tarkoittaa päivämäärää 28.11.1919.

⁴¹ HS 1.12.1918.

⁴² HS 5.12.1918.

bolshevikkien tiedonantoja, kuten 8.12.1918: ”Walkoisten riweistä tulwii meille suurin luwuin karkureita. Saksalaiset sotilaat kieltäytywät awustamasta walkoisia. Narwasta poistuiwat he kesken taistelun, ilmoittaen haluawansa palata kotiin.”⁴³

Hufvudstadsbladetin uutisoinnin mukaan olivat Itämerenmaakunnat vaarassa, ”Östersjöprovinserna i fara”. Lisäksi lehti tiesi jo kertoa, että Koillis-Virossa oli itärajan tapahtumien johdosta jo osittainen liikekannallepanokin käynnissä: ”På grund av händelserna vid östgränsen har tvångsmobilisering verkstälts med 4 årsklasser [...] i nordöstligaste hörnet av Estland.” Saksalaisista Hufvudstadsbladet totesi, että ”Tyska trupper försvara fortfarande Estland”⁴⁴(saksalaiset joukot puolustavat edelleen Viroa). Heti sodan alusta alkaen myös Hufvudstadsbladet julkaisi päivittäin Viron pääesikunnan tiedonantoja.

Suomen Sosialidemokraatti julkaisi ensimmäisen, lyhyen ja pelkistetyn Viron pääesikunnan tiedonantoihin perustuvan juttunsa 6.12.1918⁴⁵, jonka jälkeen vastaavanlaisia rintamatilanteiden päivityksiä julkaistiin päivittäin. Suomen Sosialidemokraatti maalasi Viron tilanteesta Helsingin Sanomia ja Hufvudstadsbladetia synkemmän kuvan: esimerkiksi 27.12.1918 lehti ilmoitti, että ”Bolshevikijoukot yliwoimaisia”⁴⁶

Kouvolan Sanomien juttu ”Wirossa taisteluja bolshevikien kanssa” on kotoisin Berliinistä ja päivätty joulukuun 3. päivälle. Jutun mukaan ”Wironmaalla on taisteluja bolshevikien ja wirolaisten wälillä. Saksalaiset sotawäenosastot noudattawat puolueettomuutta, mikäli heidän kimppuunsa ei hyökätä”⁴⁷. On mielenkiintoista, että Kouvolan Sanomat asettaa taisteluiden vastakkaisiksi osapuoliksi nimenomaan virolaiset ja bolshevikit. Kouvolan Sanomat sulkee tällä sanavalinnalla bolshevikkien puolella taistelleet virolaiset virolaisuuden ulkopuolelle. Bolshevikkeja tämä sanavalinta taas käsittelee kansallisuudettomana laumana. Täysin sama uutinen julkaistiin Helsingin Sanomissa paria päivää aikaisemmin, 4.12.1918. Helsingin Sanomissa juttu oli tosin otsikoitu toisin, ”Tapahtumat Wirossa”⁴⁸, mutta jutun teksti on täysin identtinen. Kirjoitus on siis peräisin vähintäänkin samalta kirjeenvaihtajalta. Voi myös olla, että Kouvolan Sanomat on harrastanut ”leikkaa- liimaa- journalismia”, sillä

---

⁴³ HS 8.12.1918.

⁴⁴ Hbl 28.11.1918.

⁴⁵ SSd 6.12.1918.

⁴⁶ SSd 27.12.1918.

⁴⁷ KS 6.12.1918.

⁴⁸ HS 4.12.1918.

vielä 1900- luvun alkupuolella sanomalehdet olivat toisilleen tärkeitä tiedonlähteitä; toisten lehtien lainailu oli siis hyvin yleistä⁴⁹.

2.2. Vapaaehtoisjoukkojen perustamisen raportointi

Helsingin Sanomat kertoi 18.12.1918, että ”yksityisten piirien keskuudessa [...] on ollut pohdittavana m.m. ehdotus suomalaisen kenttäsairaalan järjestämisestä wirolaisia wapaustaistelijoita warten”⁵⁰. Seuraavana päivänä Helsingin Sanomat uutisoi jo vapaaehtoisjoukkojen perustamisen suunnittelusta:

*”Laajoissa piireissä on herännyt suuri innostus ja myötätunto Wiron wapaustaistelua kohtaan [...] onkin eri tahoilla ajateltu erikoisen sotilaallisen vapaaehtoisen apuretkikunnan muodostamista ja lähettämistä Wiroon [...] on toivoa saada suunnittelun alaisen retkikunnan etunenään useita wapaussodassamme kunnostautuneita johtajawoimia.”*⁵¹.

Joulukuun 19. päivänä 1918 Hufvudstadsbladet kirjoitti Viron tilanteesta otsikolla ”*Estlands svåra läge*” (Viron vaikea tilanne). Hufvudstadsbladetin mukaan oli Viron vapaustaistelu saanut aikaan suurta innostusta ja sympatiaa laajoissa piireissä (”*Estlands frihetskamp har inom vid sträckta kretsar väckt stor hänförelse och sympati*”). Tällä lehti viittasi Viron avustamisen päätoimikunnan perustamiseen, ja julkaisi Päätoimikunnan ehdotetun kokoonpanon. Hufvudstadsbladet myös kertoi, että vapaaehtoisuuteen perustuvaa sotilaallista avustusretkikuntaa Viroon suunniteltiin: ”*Enligt vad vi erfarit har på skilda håll tanken uppstått på bildande av en särskild militär, frivillig hjälpepedition och dess avsändande till Estland.*” Kuten Helsingin Sanomat, myös Hufvudstadsbladet vihjailee Kalmin ja Ekströmin astumisesta retkikunnan johtoon: ”*i spetsen för den planerade expeditionen skola ställa sig flere ledande krafter, som utmärkt sig under frihetskriget.*”⁵² Hufvudstadsbladetin ja Helsingin Sanomien uutisointi tästä aiheesta muistuttaa hyvin paljon toisiaan, osin lehtien kirjoitukset ovat lähes sananmukaisesti käännöksiä toisistaan.

---

⁴⁹ Tommila 1994, 45.

⁵⁰ HS 18.12.1918.

⁵¹ HS 19.12.1918.

⁵² Hbl 19.12.1918.

Suomen Sosialidemokraatti raportoi Päätoimikunnan perustamisesta lähes sanatarkasti samoin kuin Helsingin Sanomat, mutta lyhyemmin:

”onkin eri tahoilla ajateltu erikoisen sotilaallisen vapaaehtoisen retkikunnan muodostamista ja lähettämistä Wiroon [...] on toivoa saada suunnittelun alaisen retkikunnan etunenään useita kansalaissodasta tunnettuja johtajawoimia.”⁵³.

Helsingin Sanomien käyttämän sanan ”vapaussota” ja Hufvudstadsbladetin sanan ”frihetskriget” tilalle Suomen Sosialidemokraatti on toki vaihtanut puolueensa kielenkäyttöön paremmin sopivan ”kansalaissodan”.

Kouvolan Sanomilta on jäänyt Päätoimikunnan perustava kokous uutisoimatta. Kouvolan Sanomat alkaa puhua suomalaisista Viroon menevistä joukoista vasta vuoden 1918 viimeisenä päivänä:

”Suomalaisten vapaaehtoisten Wiroonlähtijäin lukumäärä voidaan jo laskea tuhansissa, joista lukuisasti karjalaisiakin. Wiime päiwinä on eri puolilla maata warsin suuressa määrässä lisääntynyt innostus Wiron auttamiseen lähettämällä sinne vapaaehtoisia.”⁵⁴

Karjalaisten erityinen mainitseminen uutisessa johtunee Kouvolan Sanomien paikallislehtiluonteesta; kuuluihan Kouvola tuolloiseen Viipurin lääniin.

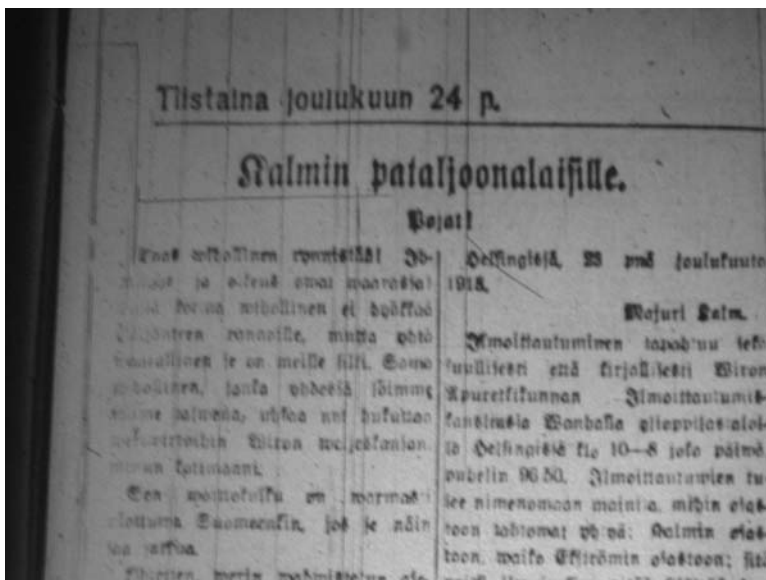
Helsingin Sanomissa 23.12.1918 julkaistu ilmoitus

⁵³ SSd 19.12.1918.

⁵⁴ KS 31.12.1918.

Viroon lähtevään retkikuntaan haettiin vapaaehtoisia ilmoituksilla sanomalehdissä. Tarkastelemistani sanomalehdistä ilmoituksia julkaisivat porvarilliset Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet ja Kouvolan Sanomat. Suomen Sosialidemokraatti ei ilmoituksia julkaissut. Helsingin Sanomissa julkaistiin 22.12.1918, 23.12.1918 ja 24.12.1918 edellä olevassa kuvassa näkyvä ilmoitus. Ilmoitukset painettiin yleensäkin tuon ajan Helsingin Sanomissa painokirjaimilla, kun taas lehden kirjoitukset painettiin fraktuuralla.⁵⁵ Hufvudstadsbladetissa julkaistiin samansisältöinen ilmoitus ruotsinkielisenä: ”*Frivilliga vilka önska ansluta sig till en under formering varande finsk kår, som i dagarna avreser till Estland...*”⁵⁶

Mitä ilmeisimmin nämä ilmoitukset tarkoittivat Ekströmin joukkoon, ns. Ensimmäiseen suomalaiseen vapaajoukkoon haettavia vapaaehtoisia, sillä Kalmin Pohjan Poikain rykmentti siirtyi Viroon vasta myöhemmin, puolessa välissä tammikuuta 1919⁵⁷. Hufvudstadsbladetissa julkaistussa ilmoituksessa on mielenkiintoista, että lehti käyttää sanaa *finsk*, joka tarkoittaa suomenkielistä, eikä sanaa *finländsk*, joka tarkoittaa suomalaista yleensä, erottelematta kielisyyttä. On tietysti mahdollista, että Hufvudstadsbladet on vain julkaissut sellaisenaan lehteen jätetyn ilmoituksen, jonka laatija ei mahdollisesti suomenkielisenä ole ymmärtänyt tai tullut ajatelleeksi eroa sanojen *finsk* ja *finländsk* välillä.

Helsingin Sanomissa 24.12.1918 julkaistu ilmoitus

⁵⁵ HS 22.12.1918, 23.12.1918, 24.12.1918.

⁵⁶ Hbl 22.12.1918.

⁵⁷ Mattila & Kemppe 2006, 83.

Kalmin joukkoon, Pohjan Poikiin, vapaaehtoisia haettiin hiukan myöhemmin. Helsingin Sanomat julkaisi 24.12.1918 edellä olevan ilmoituksen ”*Kalmin pataljoonalaisille*”. Ilmoitus oli suunnattu erityisesti vuoden 1918 sodassa Kalmin alaisuudessa palvelleille ja oli kirjoitettu räväkällä, motivoivaan pyrkivällä tyylillä, esimerkiksi:

”Taas wihollinen rynnistää! Ihmisyyys ja oikeus owat waarassa! [...] Sama wihollinen, jonka yhdessä löimme wiime talwena, uhkaa nyt hukuttaa weriwirtoihin Wiron weljeskansan, minun kotimaani. [...] Yhteisen, werin wahwistetun aseweljeytemme nimessä kehotan teitä: Lähtekää mukaani, johtamaani osastoon ja kehoittakaa muitakin miehisiä miehiä, ampumataitoisia, liittymään seuraamme. Retki ei ole huwiretki [...] Kysyn teiltä: tahdotteko nyt taistella kanssani minun synnyinmaani, teidän heimokansanne puolesta, joka nyt on waarassa? Odotan pikaista wastausta. Helsingissä 23 p:nä joulukuuta 1918. Majuri Kalm.”⁵⁸

Ensimmäisessä joulutauon jälkeen ilmestyneessä numerossaan Hufvudstadsbladet julkaisi oman käänöksensä Kalmin ilmoituksesta. Alkuperäisen ilmoituksen Hufvudstadsbladet sanoi aiheuttaneen suorastaan ryntäyksen värväystoimistoihin: ”*Å byrån för värwning av frivilliga har anmält sig massor av finländare och ingått anmälningar per brev, telegram och telefon från alla delar av landet. Intresset för saken är större än man väntat.*”⁵⁹

Kouvolan Sanomissa haettiin vapaaehtoisia vasta tammikuun 10. päivänä vuonna 1919. Etusivulla oli nykyaikaisin painokirjaimin painettu selvästi erottuva ilmoitus. Nykyaikaiset kirjaimet erottuvat tuon ajan Kouvolan Sanomissa hyvin, sillä lehti oli muuten painettu fraktuuralla. Ilmoituksessa haetaan vapaaehtoisia nimenomaan Pohjan Poikiin.

”Saatuani Viron vapaaehtoisen retkikunnan (everstiluutnantti Kalmin osasto) toimitsijoilta valtuudet sen edustajaksi Kymenlaaksossa kehoitan kaikkia kymenlaaksolaisia, jotka itse haluavat mukaan, ilmoittautumaan minulle. [...] Liittykää laaksokuntalaiset mukaan. Kiireesti. Muutaman päivän päästä lähdetään! Johtajana urhoollinen, miesten kunnioittama everstiluutnantti Hans Kalm. Ilmoittautukaa Kotkan pol.lait. kansliaan. Auki 9-2 päiv., puh. 292.

---

⁵⁸ HS 24.12.1918. Tässä vaiheessa Hans Kalmin suomalainen sotilasarvo oli todellisuudessa everstiluutnantti, mutta hän lienee ilmoituksessa käyttänyt majurin arvoa siksi, että hänen pataljoonansa vuonna 1918 oli oppinut tuntemaan hänet nimenomaan majuri Kalmina.

⁵⁹ Hbl 27.12.1918.

Lisäksi ilmoitettiin, että alaikäisillä tulisi olla lupatodistus vanhemmiltaan. Samalla pyydettiin myös lahjoituksia Viroon lähteviä joukkoja varten; rahaa, vaatteita, käsineitä, jalkineita. Allekirjoituksena ilmoituksessa on ”*Eino Havas. Kotkan poliisimestari.*”⁶⁰ Periaatteessa yksityisen Viron avustamisen päätoimikunnan asialla siis toimi poliisimestari, vahvasti valtiovaltaa edustava henkilö. Ilmoittautumisetkin tuli tehdä Kotkan poliisilaitokselle eikä esimerkiksi Havaksen kotiin. Sama ilmoitus julkaistiin Kouvolan Sanomissa vielä seuraavassa numerossa, 14.1.1919⁶¹.

Tammikuussa 1919 lehdissä ilmoitettiin jo, ettei Viron-retkikuntaan tällä erää enää otettaisi uusia vapaaehtoisia. Vielä mahdollisesti värväytyvät olisivat varalla, ja kutsuttaisiin palvelukseen tarpeen vaatiessa. Hufvudstadsbladetin mukaan:

*”Till Estlands frivilliga hjälpepedition emottagas icke mera frivilliga. Om hugade på landsorten ännu anmäla sig böra de antecknas i reservlistor, enligt vilka de vid behov kunna inkallas till kompletteringstrupper.”*⁶²(Viron vapaaehtoiseen apuretkikuntaan ei oteta enää vastaan enää lisää vapaaehtoisia. Jos halukkaita maaseudulla vielä ilmoittautuu, pitää heidät kirjoittaa reservilistoihin, joilta heitä tarpeen vaatiessa voidaan kutsua täydennysjoukkoihin).

2.3. ”Suomi siwistyksen suojamuurina” – vapaaehtoisten lähettämisen perustelut

Helsingin Sanomat julkaisi 21.12.1918 pitkän kirjoituksen ”*Wirolaisten auttaminen*”. Kirjoituksessa otetaan kantaa Viron tilanteeseen ja suomalaisten osallistumiseen Viron avustamiseen:

”Wiron weljeskansa elää nykyään raskaita hetkiä. [...] wenäläiset bolshewickilaumat uhkaawat nyt tätä nuorta wapautta turmiolla [...] Uljaina taistelewat wirolaiset wapautensa puolesta, mutta suunnattoman yliwoiman edessä on heidän ollut jo jonkunwerran wäistyttävä, ja ellei apua pian tule, näyttää heidän asemansa jokseenkin synkältä. On näin ollen luonnollista, että meidän kansamme (= suomalaisten) keskuudessa huolella ja myötätunnolla

---

⁶⁰ KS 10.1.1919.

⁶¹ KS 14.1.1919.

⁶² Hbl 19.1.1919.

seurataan veljuskansan vapaustaistelua samojen aineiden sortowaltaa vastaan, jotka hiljattain pyrkivät meidänkin wapautemme tukahduttamaan [...] Epäilemättä ansaitsevat nämä awustamispuuhat täyttä huomiota ja kaikkea kannatusta.”. Tämän jälkeen jutussa kuvaillaan lainsäädännöllisiä esteitä joukkojen lähettämiseksi, ja muistutetaan, että ”sitä paitsi on oma itäinen rajamme yhä vielä alituisesti uhattuna”. Helsingin Sanomien mukaan ”Maamme on nyt muurina bolshevismin lewiämistä vastaan”, ja ”Arwattawasti on maassamme paljon sellaisia nuoria miehiä, jotka haluawat rientää weljuskansaa auttamaan [...] taistellessaan wirolaisten puolesta (he) samalla tietävät (taistelevansa) [...] oman kansansa ja yleensä siwistyksen ja länsimaisen yhteiskuntajärjestyksen puolesta anarkismia, sortoa ja hirmuwaltaa vastaan.”⁶³

Tämän kirjoituksen perusteella Helsingin Sanomat kannatti lämpimästi suomalaisten vapaaehtoisten lähettämistä Viroon, piti sitä aivan luonnollisena. Kuitenkin lehti muistutti, että Suomen on syytä muistaa vartioida myös omaa itärajaansa. Virolaisten kutsuminen veljuskansaksi useammassakin kohdassa kirjoitusta on propagandaa, jolla pyritään legitimoimaan suomalaisten osallistuminen Viron taisteluihin jonkinlaisena vahvemman isonveljen apuna heikommalle pikkuveljelle. Lisää legitimizeettiä suomalaisten osallistumiselle luodaan toteamuksella, että ”Maamme on nyt muurina bolshevismin lewiämistä vastaan”. Jutun loppulauseet ovat selvää vapaaehtoisten värväämistä: ”Arwattawasti maassamme on paljon sellaisia nuoria miehiä, jotka haluawat rientää weljuskansaa auttamaan”. Aivan lopuksi tuli vielä lisää legitimoimista: vapaaehtoiset eivät taistelisi ainoastaan Viron vapauden puolesta, vaan myös Suomen, ja yleensäkin kaiken ”länsimaisen sivistyksen” puolesta.

Hufvudstadsbladet oli 22.12.1918 samoilla linjoilla Helsingin Sanomien kanssa. Kirjoituksessa ”Estlands frihetskamp och vårt folk” todetaan muun muassa, että ”Det är också klart att Estlands erövring av bolsjevikerne skulle skapa en ny fara för vårt land.” (On myös selvää, että Viron valtaus bolshevikkien toimesta muodostaisi uuden vaaran meidän maallemme.) ”Det är [...] naturligt att hos oss väckts tanken på att vi på ett eller annat sätt borde söka bispringa det för livets högsta värden kämpande folket söderom Finska viken.”

---

⁶³ HS 21.12.1918.

(On luonnollista, että meissä herää ajatus, että meidän tavalla tai toisella pitäisi yrittää mennä avuksi elämän korkeimpien arvojen puolesta taistelevalle kansalle Suomenlahden eteläpuolella.). Hufvudstadsbladet siis myös kannattaa vapaaehtoisten lähettämistä Viroon. Samalla Hufvudstadsbladet kuitenkin muistuttaa, kuten Helsingin Sanomatkin, että itäraja olisi syytä pitää edelleen tarkasti vartioituna, sillä bolshevikeilla riittäisi miehiä Suomeakin vastaan:

*”Bolsjevikerna lida ju ingen brist på folk [...] och de kunna när som helst inleda ett liknande företag mot vårt land som nu mot det olyckliga Estland [...] Vi måste därför hålla vår östra gräns starkt bevakad.”*⁶⁴ (Bolshevikithän eivät kärsi pulaa väestä [...] ja he voisivat milloin tahansa panna toimeen samanlaisen hyökkäyksen meidän maattamme vastaan, kuin nyt onnetonta Viroa vastaan [...] Meidän täytyy siksi pitää itäinen rajamme vahvasti vartioituna).

Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet ovat kuitenkin molemmat sitä mieltä, että Viron ei pitäisi luottaa pelkästään Suomen apuun, vaan että apua olisi pyydettävä myös muualta, sillä pitäisihän bolshevismiin vastustamisen olla kansainvälinen intressi. Hufvudstadsbladetin mukaan:

”Hjälpen måste nog, för att bli effektiv, komma från annat håll [...] Kampen mot bolsjevismen måste ju numera anses vara ett internationellt intresse.” (Avun pitäisi, ollakseen tehokasta, tulla toistelulta taholta [...] täytyyhän taistelua bolshevismia vastaan pitää nykyään kansainvälisenä intressinä).

Tämä ”*annat håll*” – toinen taho - viittaa epäilemättä länsiliittoutuneisiin. Hufvudstadsbladetin mukaan Viron vapaustaistelun tukemisen tarkoitus on ”pystyttää vahva muuri aasialaisen anarkian länteen tunkeutumista vastaan” (*”att bilda en fast mur mot den asiatiska anarkins framträngande mot väster”*)⁶⁵. Bolshevismiin kuvaaminen ”aasialaiseksi anarkiaksi” rakentaa eroa Euroopan ja Aasian, sivistyksen ja sivistymättömyyden välille. Sivistymätön oli Aasia, hyviä, korkeita ja yleviä, sivistyneitä läntisiä arvoja edusti Eurooppa, jota nyt puolustettiin Virossa.

Helsingin Sanomat jatkoi suomalaisten Viron-retkeen osallistumisen puolustamista vielä tammikuussa 1919. Vuoden 1919 ensimmäisenä päivänä julkaistussa jutussa ”*Wiron*

---

⁶⁴ Hbl 22.12.1918.

⁶⁵ Hbl 22.12.1918.

wapaustaistelua awustamaan” lehti esitti näkemyksensä, että Viroon lähtevät suomalaiset vapaaehtoiset taistelisivat *”ei wain raskaan orjuuden iestä kantaneen Wiron kansan hyväksi, waan samalla ihmiskunnan terween kehityksen, oikeuden ja tosiwapauden eteen”*⁶⁶. Jälleen Helsingin Sanomat antoi ymmärtää, ettei kyseessä olisi vain Viron vapaus. Lehden mukaan kysymyksessä olikin koko ihmiskunnan terve kehitys, oikeus ja todellinen vapaus. Ilmeisesti Helsingin Sanomien mielestä kehitys esimerkiksi Venäjällä – bolshevikkien valtaannousu – ei ollut ainakaan tervettä kehitystä.

Samanlaista teemaa Helsingin Sanomat jatkoi 12.1.1919 jutussaan *”Suomi siwistyksen suojamuurina”*:

*”Samaan aikaan kuin suuret maailmanwallat walmistelewat yleistä rauhaa [...] käy pieni Wiron kansa sitkeää taistelua olemassaolonsa puolesta tämän suodan ehkä pelottawinta seurausta bolshewismia vastaan, joka häwittäen ja kuolemaa julistaen uhkaa wyöryä kaikkien kansojen yli. Tämä kamppailu herättää wakawaa mielenkiintoa kautta koko siwistyneen maailman, mutta erityisesti meidän, wirolaisten naapurin ja heimokansan, keskuudessa.”*⁶⁷

Helsingin Sanomien erittäin kielteinen asenne bolshevikkeja vastaan tulee hyvin ilmi edellisessä lainauksessa; oikeastaan pahinta koko maailmansodassa lehden mielestä ollut se, että sodan seurauksena on syntynyt bolshevismi. Bolshevismi on niin vakava uhka, että se uhkaa hävittää koko sivistyneen maailman. Suomalaisten asema virolaisten heimokansana tuodaan jutussa selvästi esiin, ja tämän vuoksi suomalaisten tulisikin olla erityisen huolissaan Viron joutumisesta hyökkäyksen kohteeksi.

[...] Sodan woittaneet länsiwallat owat nekin julmaan sotaan jo perin kyllästyneet, ja tämä yhdessä sisäisten waikeuksien wuoksi on pidättänyt niitä tehokkaasti Wiroa auttamasta. Myöskään Skandinawian puolueettomat wallat [...] eiwät ole tulleet Wiron awuksi. [...] Suomen kansa on ollut ainoa, joka tehokkaalla tawalla on ryhtynyt wirolaisten taistelua tukemaan. [...] Suuri on se tehtävä, jonka Suomi näin on itsenäisten kansakuntien joukkoon kohonneena saanut ensimmäisenä kansainwälisenä tehtävänä suorittaakseen. Wastikään itse bolshewismin waarallisesta ansasta wapautuneena seisoo se siwistyksen wartiopaikalla pienen sukulaiskansansa auttajana bolshewikiläislaumoja

---

⁶⁶ HS 1.1.1919.

⁶⁷ HS 12.1.1919.

wastaan. [...] Koko sivistyneen maailman katseet owat tätä nykyä meihin kiinnitettyinä. [...] Wiron wapauden säilyminen turvaa suuressa määrin myöskin meidän wapauttamme [...] Ne suomalaiset miehet, jotka Wirossa taistelewat bolshevisteja vastaan, taistelewat samalla oman kansansa wapauden turwaamiseksi.”⁶⁸

Helsingin Sanomat antoi näin Suomen ja suomalaisten tehtäväksi puolustaa sivistystä ja läntisiä arvoja idän barbaarisia bolshevikkeja vastaan. Lehden suhtautuminen länsivaltojen toimintaan Viron tilanteessa on paheksuvaa; vasta itsenäistynyt Suomi joutui yksin seisomaan ”sivistyksen suojamuurina”. Toisaalta lehden käyttämien sanojen sävy antaa sellaisen kuvan, että suomalaisten tulee olla ylpeitä siitä, että seisovat etuvartiona idän bolshevistista barbariaa vastaan.

Suomen Sosialidemokraatti ei julkaissut vapaaehtoisia hakevia ilmoituksia, mutta kommentoi asiaa muuten: ”*Osanotto Wiroon lähtewään suomalaiseen apuretkikuntaan näyttää tulewan aika wilkkaaksi. Tähän asti on eri puolilla maata saatujen tietojen mukaan ilmoittautunut vapaaehtoisia jo yli 10 000 miestä.*”⁶⁹ Suomen Sosialidemokraatti tuntuu ainakin ajatuksen tasolla suhtautuneen myönteisesti Viron avustamiseen:

”Olemme jännittyneinä seuranneet sitä taistelua, jota Wiron pieni weljeskansa on viime viikkoina käynyt sen kimppuun hyökännyttä ulkoista wihollista vastaan [...] Wiron puolustussotaa on johtanut Wiron demokraattinen hallitus, jossa myöskin sosialidemokraatteja on jäseninä. [...] Taistelu näytti ensin toiwottomalta Wiron pienen kansan puolelta [...] ulkoapäin, mm. weljesmaasta Suomesta tullut vapaaehtoinen awustus Wiron oman wäestön woimanponnistuksen mukana waikutti kuitenkin sen, että Wiron puolustusjoukot [...] alkoiwatkin työntää hyökkääwää wihollista taaksepäin. [...] toiwomme tämän nuoren tasawallan ja Suomen tasawallan wälillä syntywän woimakkaan yhteistoiminnan kummankin maan itsenäisyyden ja wapauden turwaksi.”⁷⁰

Suomen Sosialidemokraatti suhtautui periaatteessa myönteisesti suomalaisten vapaaehtoisten Viroon lähtöön ja teki selvän pesäeron Viroon hyökänneisiin bolshevikkeihin. Porvarillisten

---

⁶⁸ HS 12.1.1919.

⁶⁹ SSd 3.1.1919.

⁷⁰ SSd 18.1.1919.

lehtien käyttämien ”Viron vapaussota” tai ”Viron vapaustaistelu” – termien tilalle Suomen Sosialidemokraatti on valinnut termin ”Viron puolustussota”. Termin valinta kertoo Suomen Sosialidemokraatin halusta tehdä eroa porvarillisiin lehtiin ja yleensäkin porvarillisina pitämiinsä piireihin. Suomen Sosialidemokraatti piti sosialidemokraattien edustusta Viron hallituksessa takeena sille, että ”Viron vapaustaistelussa” oltiin todella oikealla asialla.

Suomen Sosialidemokraatti epäili Suomen porvarillisten piirien motiiveja Viron auttamisessa. Jutussa ”*Suomen porvarilliset ja Wiron hallitus*” lehti kirjoittaa muun muassa seuraavaa:

”Kun Wiron taholta pyydettiin apua Suomesta, olivat tšekäläiset monarkistit kertoman mukaan asettaneet kyseenalaiseksi, voisivatko he kannattaa Wiron puolustusta, koska siellä oli tasavaltalaismielinen demokraattinen hallitus. Awustustoiminta sitten kuitenkin lienee järjestetty ilman ehtoja, ainakin ilman sowittuja ehtoja. [...] Wiroon lähteneiden joukossa voi hywinkin olla myöskin tšekäläisiä walkoisia terroristeja” [...] Wiron puolustustaistelu on kerta kaikkiaan taistelua Wiron demokraattisen tasawallan itsenäisyyden puolesta ja sellaisena sitä on kannatettava eikä kytkettävä siihen siwupyyteitä.”⁷¹.

Suomen Sosialidemokraatti siis epäili, että suomalaiset monarkistit pyrkisivät vaikuttamaan Viron sisäpolitiikkaan. Suomessa eivät suinkaan kaikki porvarillisiksi katsottavat olleet monarkian kannattajia, mutta tässä jutussa lehti antoi ymmärtää, että Suomen porvarillisista enemmistö kuitenkin olisi monarkisteja ja jopa demokratian vastustajia. ”Valkoisten terroristien” mainitseminen taas viittaa Suomen vuoden 1918 sotaan ja vasemmiston näkemykseen siitä. Suomen Sosialidemokraatti kytki Viron vapaussodan vahvasti Suomen sisäpolitiikkaan.

---

⁷¹ SSd 20.1.1919.

3. Viroa vapauttamaan

3.1. Lähdön ja vastaanoton kuvaukset

Hufvudstadsbladet kertoi 30.12.1918, että Virossa jo odotettiin suomalaisten vapaaehtoisten saapumista malttamattomina:

*”Den finländska hjälpe Expeditionen till Estland väntas, enligt vad vi erfarit av personer som i dag kommit från Reval, med största otålighet. Esterna bereda sig att mottaga våra frivilliga på bästa sätt.”*⁷²(Suomalaista apuretkikuntaa Viroon odotetaan, sen mukaan, mitä kuulimme henkilöiltä jotka tänään tulivat Tallinnasta, mitä suurimmalla malttamattomuudella. Virolaiset valmistautuvat vastaanottamaan vapaaehtoisemme parhaalla tavalla.)

Seuraavana päivänä Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet raportoivat ensimmäisten suomalaisten vapaaehtoisjoukkojen saapuneen Viroon. Helsingin Sanomien mukaan:

*”Tänään (30.12.1918) klo 12 aikaan saapui täkäläiseen satamaan Helsingistä alus, joka toi tänne ensimmäiset suomalaiset vapaaehtoiset joukot. Laiwaa oli wastassa satamassa Wiron hallituksen ja korkeimman upseeriston edustajat [...] piti pää- ja sotaministeri Päts puheen majuri Ekströmille ja vapaaehtoisille toiwottaen heidät terwetulleiksi.”*⁷³

Vuoden 1919 ensimmäisenä päivänä Helsingin Sanomat jatkoi suomalaisten vapaaehtoisten vastaanoton kuvauksia lainaten virolaisia sanomalehtiä. Uutinen oli peräisin ”S.T.T.:n erikoiskirjeenvaihtajalta” Tallinnasta. Erikoiskirjeenvaihtaja kirjoitti: ”Täkäläiset lehdet sisältävät useita lämpimiä kirjoituksia suomalaisen apuretkikunnan tulon johdosta”⁷⁴. Hufvudstadsbladet käytti samaa STT:n erikoiskirjeenvaihtajan juttua, ruotsinkielisenä versiona tosin tietysti: ”Härvarande tidningar innehålla flere varmt skrivna artiklar i anledning av den finska hjälpe Expeditionens ankomst”⁷⁵Tällä kertaa Hufvudstadsbladet on huomannut käyttää sanaa finsk(a) – suomalaisiin kieliryhmittäin erottelematta viitaten.

---

⁷² Hbl 30.12.1918.

⁷³ HS 31.12.1918.

⁷⁴ HS 1.1.1919.

⁷⁵ Hbl 1.1.1919.

Kouvolan Sanomat uutisoi ensimmäisten suomalaisten saapumisen pari päivää myöhemmin: ”*Majuri Ekströmin osasto saapunut Tallinnaan*”⁷⁶.

Hans Kalmin Pohjan Pojat saapuivat Viroon hieman myöhemmin. Näiden saapumisesta uutisoivat Helsingin Sanomat (”*Kalmin joukot Tallinnassa*”⁷⁷) ja Hufvudstadsbladet lyhyemmin kuin Ekströmin joukkojen saapumisesta. Vastaanottojuhlallisuuksia oli toki Kalminkin joukoille järjestetty:

”I går anlände med ångfartyget Väinämöinen en del av överstelöjtnant Kalms trupper [...] Särskilt kan nämnas en stor flock flickor med blommor. [...] På stranden spelade en militärorkester Björneborgarnas marsch”⁷⁸. (Eilen saapui höyrylaiva Väinämöisellä osa everstiluutnantti Kalmin joukoista [...] Erityisesti voidaan mainita suuri joukko tyttöjä kukkien kera. [...] Rannalla soitti sotilassoittokunta Porilaisten marssin).

Komean vastaanoton kuvaamisella Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet ovat mahdollisesti pyrkineet kertomaan lukijoilleen sitä, miten hartaasti virolaiset olivat ”apuun tulevaa isoveljeä” odottaneet.

Helsingin Sanomat kirjoitti 25.1.1919 uudelleen Pohjan Poikain rykmentin saapumisesta Tallinnaan. Nyt jutussa oli paikalla olleen toimittajan oma kuvaus tapahtumista: ”*Wäinämöisen keula kääntyy jo, hitaasti ja wakawasti näkywiin [...] Laiwalta kuuluu ’Karjalaisten laulu’ [...] Wirolaisista pattereista jymähtelewät terwehdyslaukaukset [...] Mitä, onko siellä joukossa miehenpukuisia naisiakin?*”⁷⁹ On täysin mahdollista, että toimittaja on nähnyt miehenpukuisen naisen, sillä muutamia naisia todella osallistui Viron vapaussotaan suomalaisten vapaaehtoisjoukkojen riveissä⁸⁰. Vuonna 1918 porvarillisissa piireissä paheksuttiin voimakkaasti punakaartilaisnaisia, nimiteltiin susinartuiksi, ryssän huoriksi ja niin edelleen. Pohjan Poikain rykmentin riveissä mahdollisesti näkemäänsä naissotilaaseen toimittaja ei ainakaan lehden palstalla ole suhtautunut mitenkään tuomitsevasti, ainoastaan hämmästyneesti. Oliko Helsingin Sanomien linja siis, että ”valkoisten” puolella olevan naisen aseenkannossa ei ollut mitään tuomittavaa?

---

⁷⁶ KS 3.1.1919.

⁷⁷ HS 13.1.1919.

⁷⁸ Hbl 13.1.1919.

⁷⁹ HS 25.1.1919.

⁸⁰ Niinistö 2005, 130-131.

Suomen eri osista Viroon lähteneistä vapaaehtoisista uutisoitiin myös. Helsingin Sanomat uutisoi muun muassa Tampereelta lähtevistä vapaaehtoisista: *”Toissa yönä saapui Helsinkiin useita satoja Wiroon lähtewiä suomalaisia wapaaehtoisia, jotka oliwat kokoontuneet Tampereelle”*⁸¹. Pohjalaisista vapaaehtoisista Helsingin Sanomat kirjoitti:

*”Wiime päiwinä on Etelä-Pohjanmaalla noussut wilkas innostus Wiron retkeä kohtaan. Siitä on jo ollut seurauksena, että wiime päiwien aikana on pääkaupunkiin alkanut saapua lukuisasti yksinäisiä ryhmiä eteläpohjalaisia wapaaehtoisia”*⁸².

Hufvudstadsbladet uutisoi lähinnä alueilta, joissa ruotsinkielisiä oli enemmän. Esimerkiksi turkulaisista: *”De åbabor, som anmält sig att frivilligt avresa till Estlands undsättning, avresa från Åbo nästa måndag på morgonen”*⁸³; ja Vaasan seudulta kotoisin olevista vapaaehtoisista:

*”Hjälpepeditionen till Estland synes ha väckt det livligaste intresse även i Vasa-trakten [...] ett stort antal intresserade, från småpojarna ändå till de äldsta årsklasserna. Antalet där anmälda uppgår redan till flera hundra.”*⁸⁴(Apuretkikunta Viroon näyttää herättäneen mitä elävintä kiinnostusta/innostusta myös Vaasan seudulla [...] suuri määrä kiinnostuneita, pikkupojista aina vanhimpiin ikäluokkiin. Siellä ilmoittautuneiden lukumäärä kohoaa jo useisiin satoihin).

Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet korostivat Viroon haluavien vapaaehtoisten nuorta ikää ja suurta intoa lähteä Viroon:

*”14-15-vuotiaat pojat uhkailewat luvatta lähteä retkelle. Moni nuorukainen on täytynyt asettaa todellisen walwonnas alaiseksi.”*⁸⁵*”T.o.m. 14-15 åriga pojkar hota att utan föräldrarnas tillstånd rymma till krigsskådsplatsen i Estland”*⁸⁶(Jopa 14-15-vuotiaat pojat uhkaavat ilman vanhempien lupaa rynnätä sotänäyttämölle Viroon.)

Kouvolan Sanomat kertoi paikallislehtiluonteensa mukaisesti kahdesta Luumäeltä kotoisin olleesta vapaaehtoisesta: *”Helsinkiin lähti t. k. 9 pnä yöjunassa wiime talwen wapaussodassa*

---

⁸¹ HS 31.12.1918.

⁸² HS 5.1.1919.

⁸³ Hbl 3.1.1919.

⁸⁴ Hbl 4.1.1919.

⁸⁵ HS 16.1.1919.

⁸⁶ Hbl 16.1.1919.

*olleet Arwi Heikkilä, 19 vuotias ja Wöyrin sotakoulun käynyt Wilho Kontula, 20 vuotias. Kumpikin Haimilan kylästä.”*⁸⁷ Miksi vapaaehtoisten lähdöstä ympäri Suomea on haluttu uutisoida? Tarkoituksena lienee ollut osoittaa yleisölle, että Viron avustaminen on koko Suomen kansan yhteinen asia ja muokata yleistä mielipidettä tukemaan vapaaehtoisten lähettämistä Viroon. Samaa tarkoitusta on palvellut nuorten poikien vapaaehtoisuusinnokkuuden esittely.

3.2. Taistelukuvauksia ja sankaritarinoita

Kaikki tarkasteleman lehdet julkaisivat säännöllisesti Viron pääesikunnan tiedonantoihin perustuvia taistelutietoja. Taistelutiedoissa selvitettiin kulloisetkin rintamalinjan liikkeet; mikä paikkakunta milloinkin oli vallattu tai mistä oli jouduttu vetäytymään. Näiden virallisten tiedonantojen perusteella ei voi vertailla lehtien asenteita, sillä jokainen lehti on julkaissut ne lähes sanatarkasti samassa muodossa. Viron pääesikunnan tiedonannot eivät erityisesti kertoneet suomalaisvapaaehtoisten osuudesta taistelutoimiin, vaan kertoivat rintaman yleistilanteesta. Lehdet kirjoittivat sitten omat juttunsa suomalaisten taisteluihin osallistumisesta. Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet ja Kouvolan Sanomat julkaisivat melko paljon yksittäisten suomalaissotilaiden – niin upseerien kuin miehistönkin – kertomuksia taisteluiden kulusta ja olosuhteista Virossa yleisemminkin. Suomen Sosialidemokraatti ei tällaisia kertomuksia julkaissut lainkaan. Helsingin Sanomissa ja Hufvudstadsbladetissa julkaistiin ajoittain listauksia kaatuneista, haavoittuneista ja joskus sairastuneistakin suomalaisista. Kouvolan Sanomissa tällaisia listoja oli harvemmin, Suomen Sosialidemokraatissa ei lainkaan.

Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet julkaisivat taistelutietoja säännöllisesti joulukuulta 1918 aina huhti- toukokuulle 1919. Myös Kouvolan Sanomat ja Suomen Sosialidemokraatti julkaisivat taistelutietoja jokaisessa numerossaan joulukuusta 1918 alkaen huhti- toukokuulle 1919 asti. Kouvolan Sanomat ja Suomen Sosialidemokraatti ilmestyivät harvemmin kuin Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet, joten taistelutietojakaan ei tietysti tullut julkaistuksi niin usein. Tyypillisinä taistelu-uutisten otsikkoina oli Helsingin Sanomissa ja Kouvolan Sanomissa ”*Taistelutietoja*”, *Wiron wapaussota*” tai ”*Wiron wapaustaistelu*”,

---

⁸⁷ KS 17.1.1919.

Hufvudstadsbladetissa yksinkertaisesti ”Från Estland” tai ”Kriget i Estland” ja Suomen Sosialidemokraatissa ”Wiron puolustussota”. Toukokuun 1919 jälkeen Viron- rintamien tilannepäivitykset harvenivat; lehdet alkoivat antaa enemmän tilaa Aunuksen tapahtumille.

Suomalaisten vapaaehtoisten tulikastetta uutisoitiin 10.1.1919 Helsingin Sanomissa ja Hufvudstadsbladetissa samansisältöisillä jutuilla. Helsingin Sanomien mukaan:

”Tänään t. k. 9 p. oli suomalaisten vapaaehtoisten ensimmäinen tulikoe Wirossa ja he suoriutuivat siitä kunnialla. [...] Porilaisten marssia y.m. suomalaisia sotilaslauluja laulaen hyökättiin vihollista vastaan”.

Jutuissa lueteltiin myös kaatuneet ja haavoittuneet nimeltä mainiten. Sankaritarinaakin kehiteltiin: Helsingin Sanomien mukaan vänrikki M. Tenhunen Kiuruvedeltä haavoittui ensimmäisessä taistelussa ja haavoittuminen oli hänelle jo viides. Helsingin Sanomat haastatteli Tenhusta: *”Se tuo kuula aina wain silpoo reunamuksista. Milloinkahan se sattuu kunnollisesti keskukseen”.* Helsingin Sanomat lainasi myös virolaista Päewaleht – sanomalehteä, jonka mukaan *”kaksi suomalaista vapaaehtoista on pakottanut kokonaisen bolshevikkomppanian perääntymään”.* Lisäksi molemmat suomalaissoturit olivat Päewalehden mukaan haavoittuneet. Toinen oli haavoittunut keuhkoon ja oli siirretty sairaalaan Tallinnaan. Toinen taas haavoittui ainoastaan käsivarteen, jolloin hän tietysti oli reippaana soturina palannut välittömästi haavan sitomisen jälkeen rintamalle.⁸⁸

Toisesta pian haavoittumisen jälkeen taistelutoimintaan palanneesta soturista Helsingin Sanomat kertoi 17.1.1919:

”Eräs nuori suomalainen vapaaehtoinen joutui [...] ankaraan tuleen. Toiset jo epäröivät ja halusivat peräytyä, mutta hän ei suostunut. Hän pyrki wain eteenpäin, mutta eksyi samalla toisista, joutuen shrapnellitulen piiriin [...] Kun hän heräsi tuntoihinsa ja kysyi, missä hän oli, wastattiin että hän oli noin 20 wirstan päässä taistelupaikalta. Hän huomasi nyt, että rintakehä oikealta puolelta oli painunut sisään, oikea käsi oli jonkin werran palanut, ja niskassa oli kaksi reikää. Hänet wiettiin Tallinnaan, missä hän makasi 5 wuorokautta. Sieltä hänet siirrettiin Tilkan sairaalaan Helsinkiin. Parin päivän päästä saapui hän kuitenkin omaistensa suureksi hämmästykseksi – sanomaan hyvästejä,

---

⁸⁸ HS 10.1.1919.

*lähteäkseen jälleen Wiroon. Ja luultavasti hän jo tänään onkin sinne matkalla”*⁸⁹

Tällaisella uutisoinnilla Helsingin Sanomat pyrki kuvaamaan Viron-vapaaehtoisten hyvää ja reipasta henkeä: pienistä vastoinkäymisistä, kuten vakavan kuuloisista haavoittumisista, ei välitetä, vaan ne kuitataan hurtilla huumorilla. On tietysti epäiltävä, että varsinkin edellisessä tarinassa – reikiä niskassa, rintakehä painunut sisään – on haavoittuneen saamia vammoja suurenneltu voimakkaasti.

Helsingin Sanomat korosti suomalaisvapaaehtoisten taisteluintoa: *”Suomalaisten taisteluintoa kuuaa, että kolme wapaaehtoista [...] karkasi maanantai-iltana komppaniastaan lähtien omin päin vihollista etsimään.”*⁹⁰. Helsingin Sanomat jatkoi suomalaisten taisteluinnon esittelyä myöhemminkin, esimerkiksi julkaisemalla otteita *”Wapaaehtoisen päiväkirjasta”*. Helsingin Sanomien mukaan päiväkirjanpitäjä oli Ensimmäiseen suomalaiseen vapaajoukkoon kuulunut Uuno Mattila. *”Wapaaehtoisen päiväkirjassa”* kerrotaan muun muassa:

*”Tallinna, loppiaisena. I ja II jalkawäkikomppania lähti eilen rintamalle, meidän piti päästä mukaan, mutta viime hetkessä peruutettiin lähtömme. Koko komppania oli raiwoissaan, komppaniamme päällikkö luutnantti Wuorisalo kiroili, niin kuin wain jääkäri osaa.”*⁹¹

Komppania, johon Mattila kuului, pääsi toki aikanaan rintamalle. Tästä Mattila kirjoitti: *”Nyt on viimeinkin saatu maistaa sodan jännityksen nautintoa.”* Taistelut eivät olleet kuitenkaan hänen mielestään olleet riittävän kiihkeitä: *”Menen nukkumaan. Waikkei kunnon taistelussa ole saanut tänään ollakaan, on jännitys kuitenkin ottanut vähän luille”*.⁹² Tämän Helsingin Sanomien julkaiseman *”Wapaaehtoisen päiväkirjan”* aitoudesta ei ole mitään takeita, Uuno Mattila on saattanut pitää päiväkirjaa ja lähettää siitä otteita Helsingin Sanomille tai sitten ei. Joka tapauksessa Helsingin Sanomat julkaisi rivisotilaan (vaikkakin mahdollisesti fiktiivisiä) käsityksiä sodasta ja sotimisesta. Päiväkirjan julkaisemisen tarkoitus lienee ollut tehdä Viron tapahtumia yksittäiselle ihmiselle läheisemmiksi. Toinen tarkoitus on ollut konstruoida kuvaa suomalaisten vapaaehtoisten loistavasta taistelumoraalista.

---

⁸⁹ HS 17.1.1919.

⁹⁰ HS 10.1.1919.

⁹¹ HS 26.1.1919.

⁹² HS 26.1.1919.

Kouvolan Sanomat kertoi suomalaisjoukkojen tulikasteesta muutamaa päivää myöhemmin: *Suomalaiset ottaneet osaa taisteluihin (Ekströmin osasto)*". Vihollisen käyttäytymisestä Kouvolan Sanomat esitti, että *"Bolshevikit pakenewat sellaisella nopeudella, että on vaikea päästä heidän kanssaan läheiseen kosketukseen"*.⁹³ Myös Helsingin Sanomat kiinnitti huomiota bolshevikkien väitetyn pelkurimaiseen ja huonoon taistelutoimintaan. Bolshevikkien pelkuruutta esiteltiin muun muassa seuraavissa tapauksissa:

*"Sotilaat saapuivat kylään, jossa oli suuri joukko punaisia. Kyläläisten ilmoitettua punaisille suomalaisten tulewan, pakenivat punaiset kiireenkaupalla ainoastaan joidenkin jäädessä kylään"*⁹⁴ ja *"Katsoen punaisten pakokauhuun eli tunnu olewan epäilystäkään siitä, etteiwätkö suomalaiset tule ennen pitkää saamaan ratkaisewaa voittoa"*⁹⁵.

Helsingin Sanomat toki uutisoi edellisessä jutussaan sotaa juuri suomalaisten näkökulmasta, mutta silti *suomalaisten* todennäköisesti pian tulevalla ratkaisevalla voitolla spekulointi on hiukan kummallista. Olivatko suomalaiset Helsingin Sanomien mielestä koko sodan pääosassa? Kuitenkin suomalaisvapaaehtoiset lähtivät taistelemaan Viron armeijan alaisuudessa, virolaisten omien joukkojen tukena.

Suomen Sosialidemokraatti ei erikseen uutisoinut suomalaisvapaaehtoisten taistelukauden alkamista, mutta julkaisi kuitenkin muiden lehtien tavoin Viron pääesikunnan antamia virallisia tiedonantoja rintamatilanteesta. Ensimmäinen viittaus suomalaisten taistelutoimintaan tuli lyhyen tappioilmoituksen muodossa: *"Tähän asti on Wiron taisteluissa kaatunut kaikkiaan 7-8 suomalaista ja haavoittunut noin 20"*⁹⁶. Ilmoitus kaatuneista ja haavoittuneista on sinänsä täysin asiallinen ja kunnioittavankin sävyinen; käytetään sanaa kaatunut esimerkiksi sanan kuollut asemesta. Suomen Sosialidemokraatti vaikeni suomalaisten tulikasteesta ja taistelumenestyksestä, mutta toisaalta esitteli retkikunnalle tulleita tappiota, ihmishenkien menetystä. Koska mitään muuta kuin tappiot ei uutisoitu, osoittaa tämä lehden kielteistä tai vähintään välinpitämätöntä asennetta retkikuntaa kohtaan.

---

⁹³ KS 14.1.1919.

⁹⁴ HS 10.1.1919.

⁹⁵ HS 12.1.1919.

⁹⁶ SSd 17.1.1919.

Martin Ekströmin komentaman Ensimmäisen suomalaisen vapaajoukon tärkein saavutus Virossa oli Narvan kaupungin valtaaminen 18. tammikuuta 1919⁹⁷. Helsingin Sanomat raportoi Narvan valtauksesta pohjanaan 19.1.1919 julkaistu ”*Wiron toimiwan armeijan esikunnan iltatiedonanto*”. Helsingin Sanomat on ilmeisesti saanut tiedon Narvan valtauksesta sunnuntai-iltana 19.1.1919 juuri ennen lehden menoa painoon. Tästä johtuen juttu on erittäin lyhyt; siinä ainoastaan todettiin: ”*Narwa valloitettu.*” ja ”*Narwan luona taisteli suomalainen pataljoona rinnan wirolaisten kanssa.*”⁹⁸ Hufvudstadsbladetin uutisointi Narvasta tuli päivää myöhemmin samankaltaisena lyhyenä ilmoituksena: ”*Intagningen av Narva*”⁹⁹(Narvan haltuunotto). Kouvolan Sanomat otsikoi komeasti: ”*Suomalaiset lyöneet Wirossa wihollisen*”. Tämä Kouvolan Sanomien ensimmäinen maininta Narvan valtaamisesta oli kuitenkin sisällöltään sanatarkasti sama, kuin päivää aikaisemmin ilmestynyt Helsingin Sanomien lyhyt juttu: ”*Narwan luona taisteli suomalainen pataljoona rinnan wirolaisten kanssa*”.¹⁰⁰

Narvan valtauksen jälkeisinä päivinä lehdistössä selvitettiin kaupungin valtausta tarkemmin. Helsingin Sanomat kirjoitti lisää Narvan valtauksesta lainaten virolaista Waba Maa – lehteä:

*”Wihollisten esikunta oli odottanut hyökkäystä pitkin Tallinnan maantietä ja sen wuoksi suunnannut koko huomionsa sille taholle. Kuin salama keskellä talwea ilmestyiwät suomalaiset klo 5.20 (iltapäivällä) Narwan raatihuoneen torille [...] Suomalaisten kuularuiskut niittiwät pakenewia kuin luokaa [...] Wankeja on paljon, niiden joukossa diwisioonan esikunta kokonaisuudessaan ja rykmentin esikunta kaikkine upseereineen.”*¹⁰¹

Helsingin Sanomat julkaisi myöhemmin myös Narvaan ensimmäisenä saapuneen suomalaiskomppanian päällikön Anto Eskolan käsityksen kaupungin valtauksesta¹⁰².

Hufvudstadsbladet kiinnitti huomiota siihen seikkaan, että suomalaisvapaehtoisia vastaan oli sattunut Narvan rintamalla suomalaisia punakaartilaisia. Eri puolilla taistelleet suomalaiset olivat vieläpä huudelleet toisilleen rintamalinjan ylitse. Tätä tapausta on kuvattu myös kirjallisuudessa. Hufvudstadsbladetin tietojen mukaan olivat suomalaiset punakaartilaiset,

---

⁹⁷ Esim. Niinistö 2005, 102 - 103.

⁹⁸ HS 20.1.1919.

⁹⁹ Hbl 21.1.1919.

¹⁰⁰ KS 21.1.1919.

¹⁰¹ HS 24.1.1919.

¹⁰² HS 5.2.1919.

joita väitettiin olleen yli 200, tarjonneet paljon kovemman vastuksen kuin venäläiset. Joukossa oli ollut ”tunnettuja murhamiehiä” Helsingin pitäjän Malmilta: ”*Finländska röda funnes i Narva till ett antal av över 200, och var deras motstånd segare än ryssarnas [...] observerades i de rödas led några kända mördare från Malm i Helsinge*”. Narvan torille saavuttua oli suomalaisten ensimmäinen toimenpide repiä kaupungin raatihuoneen katolta alas ”*den röda trasan*” (= punainen rätti).¹⁰³ Hufvudstadsbladetin suhtautuminen punaisiin oli halveksuvaa, jota osoittaa punalipusta käytetty nimitys ”*den röda trasan*”. Venäläisten punaisten taistelutahtoa ja -taitoa lehti piti heikompana kuin suomalaisten punaisten; Hufvudstadsbladetin mielestä suomalainen punikki oli parempi punikki kuin venäläinen.

Hufvudstadsbladet palasi Narvan valloitukseen vielä niinkin myöhään kuin 25.4.1919 otsikolla ”*När Ekströms regemente stormade Narva*” (Kun Ekströmin rykmentti rynnäköi Narvaan). Kyseessä oli taisteluun osallistuneen sotilaan yksityiskohtainen kertomus taistelun kulusta ja kokemuksistaan Narvan valtauksessa. Kertomuksessa sotilas kertoi myös suomalaisjoukkoja vastaan sattuneista suomalaisista punakaartilaisista ja kuvasi virolaisten sodankäyntiä hiukan naurettavaksi, harrastelijamaiseksi puuhasteluksi suomalaisten sodankäyntiin verrattuna.¹⁰⁴ Narvan taisteluun osallistuneen sotilaan silminnäkijäkertomuksella Hufvudstadsbladet lienee pyrkinyt tarjoamaan lukijoilleen mahdollisimman luotettavaa ensikäden tietoa Narvan taistelusta. Yksittäisen sotilaan kokemusten kuvaaminen tuo myös sotatapahtumat lähemmäs ihmistä. Lisäksi kertomusmuotoinen taistelukuvaus on huomattavasti helppolukuisempaa, kuin virallinen sotilaskielinen tiedonanto.

Kouvolan Sanomat kirjoitti Narvan valtaamiseen johtaneista tapahtumista niukasti, mutta luetteli kyllä erityisen tarkkaan, keitä oli valtaamiseen osallistuneiden komppanioiden päällikköinä: ”*Ensimmäisenä saapui Narvaan t. k. 18 p:nä klo 5.20 i.p. maj. Ekströmin joukot, joihin kuului ensimmäinen suomalainen wapaiehtoiskomppania, päällikkönä kapt. Eskola, 2:n komppania, kapt. Kanerva...*”. Myös suomalaisten Narvasta saama sotasaalis lueteltiin hyvin yksityiskohtaisesti, siihen kuului muun muassa 200 hevosta.¹⁰⁵ Kouvolan Sanomissa julkaistiin vuoden 1919 tammikuun viimeisenä päivänä runo ”*Suomen iloääni Narwan voitosta*”. Kyseistä runoa käyttämällä Kouvolan Sanomat rinnasti

---

¹⁰³ Hbl 23.1.1919; Helanen 1921, 288; Niinistö 2005, 98.

¹⁰⁴ Hbl 25.4.1919.

¹⁰⁵ KS 24.1.1919.

suomalaisjoukkojen vuoden 1919 Narvan valtauksen toiseen Narvan valtauksen; Ruotsin kuninkaan Kaarle XII:n johtamat joukot valtasivat Narvan vuonna 1700¹⁰⁶. Kouvolan Sanomat piti Narvan valloitusta erittäin merkittävänä tapauksena, suomalaisjoukkojen suurena saavutuksena ja voittona venäläisestä perivihollisesta.

Suomen Sosialidemokraatti ei kertonut uutisoinnissaan suomalaisten osuudesta Narvan valtauksessa, tai Narvan valtauksesta ylipäättään mitään. Ainoastaan nimimerkin ”*Taawetti*” pakinassa mainittiin 5.2.1919 lyhyesti, ironiseen sävyyn, että ”*Narwan tanterella kapteeni Eskola niittää kunniaa, ja sankarikertomuksia syntyy toinen toistaan ihmeellisempiä*”.¹⁰⁷ Narvan valtauksesta vaikeneminen noudatti Suomen Sosialidemokraatin valitsemaa tiedotuslinjaa, jossa suomalaisvapaaehtoisten menestys Virossa vaiettiin kuoliaaksi.

Pohjan Poikain rykmentin merkittävimmät sotilaalliset saavutukset olivat osallistumiset Pajun kartanon (eli Luhde Grosshofin) ja Valkin kauppalan valtauksiin tammi – helmikuun vaihteessa 1919.¹⁰⁸ Helsingin Sanomat kertoi Valkin valtauksesta 2.2.1919. Itse valtaus oli tapahtunut edellisenä päivänä: ”*Tänään (1.2.) klo 11 a.p. walloitti ewersti Kalmin rykmentti Walkin kaupungin*”¹⁰⁹. Seuraavana päivänä Helsingin Sanomat raportoi Valkin valtauksesta hieman pitemmin: ”*Kalmin suomalais-rykmentin urhoollinen hyökkäys kolmea bolshevikki-rykmenttiä vastaan. – Suomalaisten mieshukka 32 kaatunutta ja noin 100 haavoittunutta*”¹¹⁰. Helsingin Sanomien uutisointi Valkin valtauksesta oli melko niukkaa, mutta Kalmin joukkojen urhoollisuudesta kuitenkin muistettiin mainita. Helsingin Sanomat pyrki yleensä esittämään suomalaiset vapaaehtoiset mahdollisimman myönteisessä valossa. Suomalaisten suhteellisen runsaiden tappioiden määrä tuodaan selkeästi esille, ja nimenomaan siinä sävyssä, että suuret tappiot osoittavat suomalaisten urhoollisuutta. Suurten tappioiden voisi tietysti ajatella osoittavan myös tyhmänrohkeutta sekä upseeriston ja miehistön heikkoa ammattitaitoa, mutta Helsingin Sanomien mielestä suuret tappiot kertoivat nimenomaan urhoollisuudesta ja pelottomuudesta.

---

¹⁰⁶ KS 31.1.1919; Niinistö 2005, 102-103.

¹⁰⁷ SSd 5.2.1919.

¹⁰⁸ Helanen 1921, 367-399; Zetterberg 2007, 507.

¹⁰⁹ HS 2.2.1919.

¹¹⁰ HS 3.2.1919.

Hufvudstadsbladet uutisoi ensimmäiset tietonsa Valkin valtauksesta samana päivänä kuin Helsingin Sanomat: ”*En het drabbning vid Valk*”¹¹¹(Kuuma yhteenotto Valkin luona). Vajaata viikkoa myöhemmin Hufvudstadsbladet julkaisi luettelon Valkissa kaatuneista ja kadonneista suomalaisista¹¹².

Kouvolan Sanomat tuli harvemman ilmestymisvälinsä vuoksi pari päivää Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin jäljessä.

”Walk walloitettu – Walloittajina ’Pohjan Pojat’ [...] Suomalaisten wapaaehtoisten osanotto on siis uudelleen ollut ratkaisevana tekijänä Wiron tärkeitten strategisten paikkojen waltauksessa, ja ewersti Kalmin Pohjan Pojat saawat nyt niittää samaa kunniaa kuin se, minkä majuri Ekströmin osasto sai osakseen Narwan waltauksessa”.¹¹³

Tarkasteltujen porvarillisten lehtien – Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin ja Kouvolan Sanomien uutisointi suomalaisten osallistumisesta taisteluihin oli samansuuntaista. Suomalaisten sankarillista käyttäytymistä korostettiin, ja samalla vähäteltiin niin virolaisten kuin vihollisenkin taistelutaitoa ja -tahtoa. Suomen Sosialidemokraatti ei uutisoinut suomalaisten taisteluihin osallistumisia oikeastaan millään lailla.

3.3. ”Oikeuden ja totuuden puolesta punaista sortoa vastaan” – muistokirjoitukset

Lehdissä julkaistiin kuolinilmoitusten lisäksi myös muistokirjoituksia Virossa menehtyneistä suomalaisista. Helsingin Sanomat kirjoitti esimerkiksi Lauri Immanuel Pesosesta otsikolla ”*Nuoren urhon tuho*”:

”[...] muutamat nuoret wapaaehtoiset Wiroon menneestä ensimmäisestä joukosta joutuivat rohkeaan otteluun noin kolmen sadan punaryssän kanssa. Mainitaan, miten punikin salakawalasti, ystäwinä lähestyivät uhkarohkeita nuorukaisiamme, sanoen ’terwe teille Suomen weljet’, samalla kuitenkin saartaen heidät, ja kääntäen aseensa heitä kohtaan. Huomattuaan tämän petoksen, alkoivat nuoret ’eskolaiset’ [kapteeni Eskolan komppaniaan

---

¹¹¹ Hbl 2.2.1919.

¹¹² Hbl 8.2.1919.

¹¹³ KS 4.2.1919.

kuuluneet] – heitä oli ollut waan kaikkiaan wiisi – pitää urhokkaasti puoliaan tuottaen wihollisen monta kertoja suuremmalle joukolle sellaisia waurioita, että nämä lopulta läksiwät kápälämäkeen. Kuitenkin saiwat punikit haawoitetuksi kahta nuorukaisistamme, joista toista niin pahasti, ettei jäljelle jäänyt, heikompi rakenteinen toweri jaksanut häntä mukanaan wiedä, waan lähti jonkun matkan päässä olewasta komppaniastaan apua saamaan [...] Tällä wälin oliwat punaroswot ottaneet haawoitettun nuorukaisen hoteisiinsa ja kuljettaneet häntä mukanaan aina Narwaan saakka, josta nuorukainen muutama päiwä sitten löydettiin kuolleena. Tällä tawalla uroon kuoleman saawuttanut oli suomalaisen normaalilyseon oppilas Lauri Immanuel Pesonen [...] Hän oli jättänyt koulunsa jo syksyllä, liittyäkseen Wiroon menewiin wapaaehtoisin, sillä hän palawalla nuoruuden innolla yhtyi taisteluun oikeuden ja totuuden puolesta punaista sortoa vastaan.”¹¹⁴

Lauri Pesosen muistokirjoituksessa on joitakin selvästi liioittelulta vaikuttavia piirteitä: viisi suomalaista vastaan kolmesataa ”punaryssä” vaikuttaa liioittelulta. Myös se, että nämä kolmesataa venäläistä olisivat sitten kuitenkin joutuneet lähtemään viittä suomalaista pakoon, vaikuttaa epäuskottavalta. Lievemmin haavoittunut suomalainenkaan ei ollut paennut, vaan ainoastaan lähtenyt hakemaan apua komppaniastaan, aikomuksenaan selvästi siis palata vielä takaisin paikalle. Muistokirjoituksessa käytetään vastapuolesta, venäläisistä tai bolshevikeista, erittäin halventavia nimityksiä: *punaryssä*, *punikki*, *punarosvo*. Tällaisten nimitysten käyttäminen osoittaa Helsingin Sanomien halveksivaa suhtautumista venäläisiin ja punaisiin. Samalla Helsingin Sanomat korosti suomalaisten sankarillisuutta ja hurjaa sotaisuutta; viisi suomalaista oli karkottanut kolmesataa venäläistä pakosalle.

Hufvudstadsbladetin muistokirjoituksista otan esimerkiksi ruotsalaisen lyseon oppilaan Georg Arthur Långströmin muistokirjoituksen. Muistokirjoituksen mukaan Långström oli syntynyt vuonna 1900 ja ”*stupade i Estland den 21.1.1919*” (kaatui Virossa 21.1.1919). Hufvudstadsbladet kuvaili Långströmiä kaikin puolin esimerkilliseksi nuoreksi mieheksi, joka muun muassa oli ”*som en äkta scout alltid redo att hjälpa andra*” (aitona partiolaisena aina valmis auttamaan muita). Långströmin meriitteihin kuului Hufvudstadsbladetin mukaan

---

¹¹⁴ HS 5.2.1919.

osallistuminen vuoden 1918 sotaan, muun muassa Tampereen valtauksen. Långström oli myös nuoresta iästään huolimatta toiminut Virossa väepelin arvoisena joukkueenjohtajana.¹¹⁵

Muistokirjoituksille niin Helsingin Sanomissa kuin Hufvudstadsbladetissäkin oli tyypillistä kaatuneiden, yleensä hyvin nuorten suomalaissotureiden sankarillisuuden ja kaikinpuolisen kunnollisuuden korostaminen. Virossa kaatuneet suomalaiset kaatuivat lehdistön näkemyksen – ainakin kirjoitetun näkemyksen – mukaan esimerkiksi Viron vapauden puolesta tai punaista bolshevikkien sortovaltaa vastaan taistellessaan. Näin siitä huolimatta, että todellinen syy Viroon lähdön takana saattoi hyvin olla esimerkiksi seikkailunhalu tai vaikkapa huonosti sujunut koulunkäynti tai opiskelu.

Suomen Sosialidemokraatti ei julkaissut Virossa kaatuneiden muistokirjoituksia lainkaan – eikä lehteen liene niitä tarjottukaan. Kouvolan Sanomissa oli muistokirjoitus vain yhdestä Virossa surmansa saaneesta suomalaisesta, Viljo Juutilaisesta. Juutilaisen tapausta käsitellään luvussa 4.2.

Muistokirjoitusten kanssa samaan joukkoon on luettava myös kuvaukset Virossa kaatuneiden suomalaisten hautajaisista. Hautajaiskuvauksia harrastivat Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet. Tyypillisessä hautajaiskuvauksessa luettiin haudattujen nimet ja kerrottiin yksityiskohtaisesti, mitä tilaisuudessa tapahtui: kuka puhui, tiivistelmät puheista, mitä musiikkia sotilassoittokunta soitti, minkälaisia kukkalaitteita hautajaisissa oli ollut. Helsingin Sanomat kuvasi sankarihautajaisia esimerkiksi 6.3.1919 ilmestyneessä numerossaan: *”Wiron sankarien hautaus. Wanhankirkon puistoon haudattiin eilen jälleen kolmetoista Wirossa kaatunutta. [...] Hautaustilaisuus, joka oli kerännyt sankat joukot yleisöä, muodostui juhlalliseksi ja mieleenpainuvaksi.”*¹¹⁶

3.4. Elävä mies julistettiin kuolleeksi – tapaus Albert Penttilä

Tiistaina 14. tammikuuta 1919 Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet julkaisivat Virossa kaatuneen suomalaisen kuolinilmoituksen. Ilmoitus oli tyypillinen Virossa kaatuneen

---

¹¹⁵ Hbl 30.1.1919.

¹¹⁶ HS 6.3.1919.

kuolinilmoitus, jossa mainittiin jääkärikapteeni Albert Penttilän kaatuneen Virossa Looben Moisan (= kartanon) valtauksessa.¹¹⁷

Helsingin Sanomissa 14.1.1919 julkaistu Albert Penttilän kuolinilmoitus

Seuraavana päivänä Hufvudstadsbladet julkaisi Penttilästä muistokirjoituksen.

*”I förgår kom underrättelser från Estland att jägarkaptenen Albert Penttilä fallit vid stormningen av Looben Moisen. [...] Han var vid sitt frånfälle endast sexton år gammal. [...] Han hade ej fyllt fjorton år, då han efter en äventyrlig färd, liksom de andra jägarna kom till Tyskland.”*¹¹⁸ (Toissapäivänä tuli Virosta uutinen, että jääkärikapteeni Albert Penttilä kaatui rynnäkössä Looben kartanoon. [...] Hän oli menehtyessään vain kuusitoista vuotta vanha. [...] Hän ei ollut täyttänyt neljätoista vuotta, kun hän uhkarohkean retken jälkeen muiden jääkärien tavoin saapui Saksaan).

Vuoden 1919 tammikuun 16. päivän Helsingin Sanomissa haastateltiin rintamalta palanneita suomalaissotilaita. Muun taistelukertomuksen yhteydessä kerrottiin, että *”rynnistys Looben Moisea vastaan waati muutamia raskaita uhreja, niiden joukossa ensimmäisenä nuori jääkäri Penttilä”*. Samana päivänä Helsingin Sanomat julkaisi Albert Penttilän muistokirjoituksen, jossa esiteltiin Penttilän lyhyttä sotilasuraa, johon kuului lehden tietojen mukaan muun muassa palvelua Saksan armeijan riveissä.¹¹⁹

¹¹⁷ HS 14.1.1919; Hbl 14.1.1919.

¹¹⁸ Hbl 15.1.1919.

¹¹⁹ HS 16.1.1919.

Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin tiedot pitivät paikkansa muuten, paitsi että Albert Penttilä kuoli todellisuudessa vasta 38 vuotta myöhemmin. 23.11.1902 syntynyt Penttilä oli todella nuorin jääkäri, muttei kuitenkaan aivan niin nuori kuin Hufvudstadsbladet väitti (14-vuotias jääkäriksi lähtiessään), vaan jo peräti 15 vuotta täyttänyt liittyessään vuonna 1917 jääkäripataljoona 27:ään. Vuoden 1918 sodassa Penttilä sai alle 16-vuotiaana luutnantin arvon ja tuli tunnetuksi hullunrohkeudestaan. Viron vapaussotaan hän värväytyi suoraan Viron armeijaan, ohi Päätoimikunnan ja ylennettiin kapteeniksi Viron armeijassa. Myöhemmässä elämässään Penttilä palveli Ranskan muukalaislegioonassa, Meksikon armeijassa ja vielä Yhdysvaltain presidentin Franklin D. Rooseveltin autonkuljettajana. Talvisodan sytyttyä Penttilä matkusti Suomeen sotimaan, palveli pataljoonankomentajana Tolvajärvellä ja ylennettiin reservikapteeniksi. Talvisodan jälkeen hän palasi Yhdysvaltoihin. Penttilä kuoli New Yorkissa Yhdysvalloissa vuonna 1957.¹²⁰

Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin lisäksi myös Suomen Sotasurmat 1914 – 1922 projektin tietokannassa esiintyy Penttilän nimi menehtyneiden joukossa, tosin ”epävarmaksi” kuolemantapaukseksi merkittynä.¹²¹ Miten tällainen virhe sitten on päässyt Helsingin Sanomiin ja Hufvudstadsbladetiin ja myöhemmin sotasurmaprojektiin? Omana hypoteesinani esitän, että Penttilä olisi haavoittunut Looben kartanon valtauksessa, joutunut sairaalaan ja poistunut sieltä omin lupineen tai muuten joutunut hetkeksi kadoksiin. Penttilän elämäntarinan huomioon ottaen senkaltainen toiminta olisi sopinut hänelle; olihan Penttilä tullut jo vuonna 1918 tunnetuksi hullunrohkeudesta. Tämä hetkeksi hukkaan joutuminen olisi sitten muuttunut tiedonannoissa kaatumiseksi, ja näin virheellinen tieto olisi kulkeutunut Suomeen ja Penttilän omaisille. Koska Penttilä oli värväytynyt suoraan Viron armeijaan, ei tieto luultavasti kulkenut niin hyvin, kuin jos hän olisi palvellut Päätoimikunnan alaisissa joukoissa. Sotasurmaprojektin tietokantaa ei tosin muutenkaan voi pitää erityisen luotettavana lähteenä.

Helsingin Sanomat kertoi maaliskuussa 1919 jälleen Albert Penttilän seikkailuista. Nyt Penttilää ei enää pidettykään sankarivainajana vaan aivan elossa olevana miehenä. Mitään oikaisua Penttilän kuolemaa koskeneista vääristä tiedoista Helsingin Sanomat ei kuitenkaan

---

¹²⁰ Suomen jääkärien elämäkerrasto 1938, 427; Suomen jääkärien elämäkerrasto 1975, 500; Niinistö 2005, 90.

¹²¹ Suomen sotasurmat 1914 - 1922 – projekti. Vuosina 1914 – 1922 sotaoloissa surmansa saaneiden nimitiedosto. <http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmahaku/input?hakuid=39112>. 16.1.2009.

julkaissut. Penttilän uusimmista seikkailuista kerrottiin 9.3.1919 otsikolla ”Suomalaisia upseereja paennut Wirosta Ruotsiin”.

”Tällainen Ruotsista saapunut tieto kierteli äsken sanomalehdissä, herättäen sen werran kummastusta kuin tällainen ilmeisesti mahdoton uutinen saattaa herättää. Siihen on nyt tullut walaistusta, S.T.T.:n kautta saimme eilen laajan kuwauksen seikkailuista, jonka sankarina on tunnettu nuori sotija Albert Penttilä.

[...]Kun kapteeni Penttilä ’kuolinhaawastansa’ jonkun werran tointuneena helmikuun alussa palasi Wiroon, oli siellä liikkeellä huhu, että Hindenburg olisi 22 000 saksalaisen kanssa marssimassa Riikaa kohden.

[...]Lähti Penttilä eräiden toisten suomalaisten [...] sekä muutamien wirolaisten kanssa helmik. 9 p. Haapsalusta tiedusteluretkelle, suunnaten ensin matkansa Saarenmaan yli. Sen etelärannalta saivat he kaksi kalastajaa saattamaan itseään Riian lahden yli [...] purjewenheellä.”

Vene oli sitten juuttunut ahtojäihin, ja Penttilä tovereineen oli alkanut ajelehtia jäälauttojen mukana. ”Kolme vuorokautta ajelehdittuaan merellä onnistui heidän wihdoin päästä Runön saarelle, jossa ruotsalainen kirkkoherra Linderstam otti heidät wieraikseen”. Penttilä tovereineen oli viettänyt kirkkoherran vieraina viisi vuorokautta, jonka jälkeen olivat jälleen lähteneet veneilemään. He olivat purjehtineet Kuurinmaan niemen pohjoisimpaan kärkeen, ja tehneet siellä bolshevikeille erilaisia tihutöitä, muun muassa räjäyttäneet lennätinaseman. Kuurinmaalta lähtiessään retkue joutui taas ahtojäihin ja alkoi jälleen ajelehtia niiden mukana. Ajelehtiminen päättyi jälleen Ruotsiin, Hufvudskär – nimiseen paikkaan. Hufvudskärissä ruotsalaiset viranomaiset olivat aluksi pidättäneet joukon, mutta erinäisten neuvottelujen jälkeen joukko oli saanut luvan matkustaa – univormuissa ja aseistettuina – Ruotsin läpi ja edelleen Suomeen.¹²²

Helsingin Sanomien Penttilää koskevan uutisoinnin sävy oli ”pojat on poikia” – tyyppistä. Lehti ei millään tavoin tuominut tai paheksunut edellä mainitun kaltaista vastuutonta, omavaltaista ja uhkarohkeaa toimintaa. Penttilää pidettiin jonkinlaisena sotasankarina ja suurena seikkailijana, ja suuri seikkailija Penttilä on todella ollut. Erikoista on, ettei Penttilän kuolemaa koskenutta uutisankkaa oikaistu millään tavoin Helsingin Sanomissa eikä

---

¹²² HS 9.3.1919.

Hufvudstadsbladetissa, kuin vasta edellisen kertomuksen yhteydessä, lähes kaksi kuukautta Penttilän väitetyn kaatumisen jälkeen.

3.5. Vertaamisia ja viittauksia Suomen vuoden 1918 sotaan

Lehdistössä rinnastettiin Viron tapahtumia Suomen vuoden 1918 sodan tapahtumiin ja samalla verrattiin Viroon lähteneitä suomalaisia vapaaehtoisia vuoden 1918 valkoiseen armeijaan. Suuri osa Viroon lähteneistä vapaaehtoisista olikin osallistunut vuoden 1918 sotaan valkoisella puolella¹²³.

Helsingin Sanomat kirjoitti 21.12.1918: ”meidän kansamme keskuudessa huolella ja myötätunnolla seurataan weljeskansan wapaustaistelua samojen ainesten sortowaltoa vastaan, jotka hiljattain pyrkivät meidänkin wapauteemme tukahduttamaan.”¹²⁴. Edellisestä tekstinpätkästä voi tehdä kaksi tulkintaa: ensimmäisen mukaan Helsingin Sanomat piti venäläisiä bolshevikkeja Suomen vuoden 1918 sodan merkittävänä osapuolena, ja nyt nämä samat bolshevikit olivat sitten hyökänneet Viroon. Toisen tulkinnan mukaan lehti rinnasti Suomen vuoden 1918 punakaartilaiset ja Viroon hyökänneet bolshevikit toisiinsa, ”samoiksi aineksiksi”. Toisessa tulkinnassa on osa totta; bolshevikkien puolella Virossa todella taisteli suomalaisia punakaartilaisia¹²⁵.

Hufvudstadsbladetin mukaan virolaisten tilanne oli samanlainen kuin suomalaisilla vuoden 1918 alussa:

*”Esterna befinna sig i ungefär samma situation som vi, då uppråret här utbröt: deras armé har ej funnit till fullo organiseras och de lida synnerlig brist på vapen.”*¹²⁶(Virolaiset löytävät itsensä jokseenkin samasta tilanteesta kuin me, kun kapina täällä puhkesi: heidän armeijaansa ei ole ehditty täysin järjestää ja he kärsivät huomattavaa pulaa aseista.)

Suomen Sosialidemokraatti vertasi Viron tilannetta Suomen vajaata vuotta aikaisempaan tilanteeseen: ”on tarkoin muistettava, ettei Wirossa ole taistelussa keskenään toisella puolen

---

¹²³ Niinistö 2005, 92.

¹²⁴ HS 21.12.1918.

¹²⁵ Niinistö 2005, 98.

¹²⁶ Hbl 22.12.1918.

työväki, toisella puolella kaikki porwarilliset yhteiskuntaluokat [...] on pidettävä mielessä, että Viron sosialidemokratiakin on mukana taistelemassa demokratian riiveissä.”¹²⁷. Suomen Sosialidemokraatti teki siis selvän eron Suomen sisällissodan ja Viron vapaussodan välille. Perustavana erona lehti tähdensi erityisesti sitä, ettei Viron kansa ollut jakautunut. Vasemmistolaiseen retoriikkaan sopii sanavalinta, että taistellaan ”*demokratian riiveissä*” eikä esimerkiksi ”isänmaan vapauden puolesta”.

Suomen Sosialidemokraatti kertoi helmikuussa 1919 Virossa vallitsevasta terrorista:

”Wirosta palanneet wapaaehtoiset kertovat sotatoimien yhteydessä wallitsewan Wirossa sekä punaisen että walkoisen terrorin. Porwarilehdet owat toitottaneet ainoastaan bolshewikkien hirmutöistä, mutta olleet kertomatta ’walkoisten’ toimeenpanemista teloituksista. [...] Kenttäoikeudet toimitat Wirossa kuin meilläkin kewäällä, lähettäen punaisia ja niille wiwahtawia ’mäkeen’.”¹²⁸.

Suomalaisten vapaaehtoisten kotiuttamista käsittelevässä pakinassa nimimerkki Sasu Punanen kirjoitti: *”ne pojat oliwat siellä Wirossa wähän wallattomia. No me saatamme sen uskoa, sillä oliwathan ne nämä wapaussotapojat kewäällä täällä kotonakin wähän – wallattomia. Ei muuta.*”¹²⁹. Nimimerkki Sasu Punasen takana on Suomen Sosialidemokraatin toimitussihteerinä toiminut Yrjö Räisänen. Myöhemmin Räisänen tuli tunnetuksi Sosialidemokraattisen puolueen ja Suomen kansan demokraattisen liiton kansanedustajana.¹³⁰.

Suomen Sosialidemokraatti piti Viron valkoisten toimintaa samankaltaisena kuin Suomen valkoisten vuoden 1918 keväällä; vähänkin punaiselta vaikuttava saattoi joutua teloitusr ryhmän eteen, vallattomien vapaussotapoikien käsittelyyn. Suomen punaisten harjoittamaan terroriin lehti ei viitannut, mutta ei kuitenkaan kiistänyt sitä, että Virossa myös punaiset harjoittivat epäilyttävää toimintaa. Suomen Sosialidemokraatti kritisoi porwarilehtiä siitä, että valkoisten terroriteot on jätetty kertomatta, mutta punaisten terroritekoja on ”toitotettu”. Tämä pitää paikkansa; erityisesti Hufvudstadsbladet esitteli ahkerasti punaisten Virossa toimeenpanemia verilöylyjä.

---

¹²⁷ SSd 23.12.1918.

¹²⁸ SSd 11.2.1919.

¹²⁹ SSd 19.3.1919.

¹³⁰ Eduskunta. Edustajamatrikkeli, kansanedustajat 1907-.

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hx5000.sh?{hnro}=911405&{kieli}=su&{haku}=kaikki>, 1.12.2008.

4. Lieveilmiöt ja jälkipyykki lehdissä

4.1. ”Wiron vapaaehtoisten mellastukset” – suomalaisten kielteinen käytös

Tallinnaan saavuttua suomalaisille järjestettiin vastaanottojuhllisuuksia. Lisäksi vapaaehtoiset saivat Tallinnassa olon aikana myös iltalomia, jolloin oli mahdollisuus tutustua Tallinnaan muun muassa halvan viinan ja maksullisten naisten muodossa. Suomalaisvapaaehtoisten viinanhuuruinen yöelämä vaati myös kuolonuhrin: jääkärivääpeli Ville Kuhmu menetti henkensä suomalaisten keskinäisessä tappelussa. Alkoholilla oli ratkaisevan suuri osuus asiaan. Paitsi Pohjan Pojat, myös Ensimmäisen suomalaisen vapaajoukon soturit kunnostautuivat juopottelussa. Toinen rymyämiskausi tuli, kun suomalaiset vapaaehtoiset odottivat kotiuttamista. Myös sotasaaliin ottamista - toisin sanoen ryöstelyä - esiintyi. Huonon käyttäytymisen syynä lienee ainakin osittain ollut epäselvyydet palkkojen maksussa ja kehnot majoitusolot.¹³¹

Helsingin Sanomat otti kantaa suomalaissotilaiden sopimattomaan käytökseen jo tammikuussa 1919. Lehdessä ilmestyi tammi – helmikuun vaihteessa 1919 kolmiosainen reportaasi ”*Muistelmia ja waikutelmia Wiron matkalta*”. Kirjoittaja lienee ollut Virossa komennuksella ollut Helsingin Sanomien toimittaja. Reportaasin kirjoittaja otti kantaa paitsi yleiseen tunnelmaan ja mielialaan Virossa, myös suomalaisvapaaehtoisten kielteiseen esiintymiseen:

”niissä suomalaisissa apujoukoissa, jotka owat rientäneet Wiron wapauden puolesta taistelemaan, on luonnollisesti kunnollisen enemmistön joukossa melkoinen annos enemmän tai vähemmän sekalaistakin ainesta. Niinkuin aina sodassa ja sotajoukoissa. Mutta jolleiwät kaikki kykenekään edustamaan maataan kyllin arwokkaalla tawalla, niin tekewät taas toiset sen sitäkin paremmin, joten waaka epäilemättömästi kallistuu paremmalle puolelle.”¹³²

Toteamus suomalaisten apujoukkojen ”sekalaisesta aineksesta” oli jutussa sijoitettu aivan viimeiseen kappaleeseen, jota lehden lukijat eivät välttämättä ole enää niin tarkkaan viitsineet lukea. Viimeiseen kappaleeseen sijoittaminen osoittaa, ettei jutun kirjoittaja ole pitänyt

¹³¹ Heino 2000, 40-41; Niinistö 2005, 94, 109-110, 124, 135-140.

¹³² HS 29.1.1919.

suomalaisten vapaaehtoisten kielteistä käytöstä mitenkään keskeisenä asiana, vaan enemmänkin vain lieveilmiönä. Toimittaja ei kuitenkaan ole pitänyt kielteistä käytöstä marginaalisena, sillä sekalaista ainesta oli hänen mielestään ”*melkoinen annos*”. Tätä sekalaista ainesta toimittaja on kuitenkin pitänyt sotajoukkoon ja sotaan aivan luonnollisesti kuuluvana asiana. Tässä jutussa Helsingin Sanomien toimittaja siis myöntää osan suomalaisvapaaehtoisista käyttäytyneen sopimattomasti, mutta pitää sitä kuitenkin kokonaisuuden kannalta merkityksettömänä pikkujuttuna, sillä ”*jolleivät kaikki kykenekään edustamaan maataan kyllin arwokkaalla tawalla, niin tekewät toiset taas sen sitäkin paremmin*”.

Pohjan Poikien valtaamassa Valkin kaupungissa vierailnut Helsingin Sanomien kirjeenvaihtaja kertoi sotilaiden huonoista oloista ja joukkojen keskuudessa vallitsevasta tyytymättömyydestä useampaan otteeseen. Toimittajan mielestä tyytymättömyys johtui muun muassa toimettomuudesta, epäselvyyksistä palkanmaksussa ja huonoista majoitusoloista:

”joukkojen keskuuteen on päässyt jommoinkin tyytymättömyyden henki [...] Kaikki sujui aiwan moitteettomasti niin kauan kuin warsinaisia sotatoimia kesti. [...] Kun sitten garnisoonielämä alkoi, oli se heille kuin mikäkin pettymys. [...] Kun sitten [...] ei kyllin täsmällisesti täytetty sopimuksen ehtoja palkan, waatetusrahain, komennusrahain y.m.s. maksamisessa [...] tuli siitä lisäaihe tyytymättömyyteen, joka walitettawasti lienee warsin yleistä, jopa osalta huolestuttawaakin.”

Toimittaja myönsi osan vapaaehtoisista käyttäytyneen sopimattomasti:

”Walittamatta ei woi myöskään olla sitä seikkaa, että miestemme elämä tuon koti-ikäwän ja tyytymättömyyden vaikutuksesta on joskus purkautunut hieman sopimattomiin muotoihin.”

Selitys on kuitenkin valmiina:

”Tuo nyt on kuitenkin wain yltiöpäisyyttä ja nuoren mielen rajua purkausta eiwätkä mitään rikollisuuden ilmauksia. [...] Se, mitä tapahtuu, on wallattomuutta, jos kohtakin karkeatekoista.”¹³³

---

¹³³ HS 16.3.1919.

Helsingin Sanomien toimittaja siis on ollut sitä mieltä, että jotkin suomalaiset ovat todella Virossa käyttäytyneet hieman sopimattomasti. Selitys tälle kuitenkin oli nuoruuden vallattomuus, yleinen tyytymättömyys jne. Kielteistä esiintymistä on siis vähätelty.

23.3.1918 Helsingin Sanomat kertoi, että Helsingissä oli pidätetty Virosta saapuneita vapaaehtoissotureita epäiltyinä ryöstelystä.

”Eilen iltapäivällä, kun ’Wäinämöinen’ saapui tänne matkaltaan Tallinnaan, pidätettiin wiranomaisten toimesta muutamia Wiron apuretkikuntaan kuuluwia henkilöitä, jotka oliwat Tallinnasta tänne tulleen ilmoituksen mukaan tuoneet mukanaan tawaraa, joiden hankkimistapa oli epäilyksenalainen. Kun Wiron wiranomaiset oliwat yrittäneet tarkastaa tawaroita, oli apuretkikuntaan kuuluwa majuri Hartman wäkiwallalla uhaten estänyt toimeenpanemasta tarkastusta. [...]Asian johdosta toimitettava tutkinto luonee walaistusta asiaan.”¹³⁴

Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti samasta tapauksesta hiukan toisin, korostaen tekstin mehukkaimmat osat harvennetulla fontilla. Käytännön syistä en harvenna tekstiä, vaan käytän alleviivausta harvennetun fontin asemesta:

”Laiwan lähtiessä Tallinnasta oli wirolaisella poliisilla tarkoitus tarkastaa lomalle tulewien suomalaisten vapaaehtoisten mukanaan wiemiä tawaroita, joiden joukossa oli syytä epäillä olewan paljon roswoittua tawaraa. [...] suomalaiset apuretkikuntalaiset estiwät paljastetuin rewolwerein tarkastuksen toimittamisen. [...]Laiwan tänne saawuttua pidätettiin tawarat, kunnes saataisiin selwyys niiden hankintatawasta. Ja nyt onkin käynyt selwille, että ryöstetyksi epäilty tawara todellakin oli ryöstettyä. Eräästäkin kartanosta oli ryöstetty erilaisia arwokkaita tawaroita seitsemän hevoskuormaa . [...] Mainittakoon muuten, että tällaisen ’yksityisen sotasaaliin’ joukossa oli pari konekiwääriä, jotka oliwat kätettyinä laiwan hiiliwarastoon. [...] sen mukaan kuin täysin asiantuntewalta taholta olemme saaneet tietää, ei pidätetyn ryöstötawaran tänne tulleita ’omistajia’ tulla saattamaan mihinkään rangaistukseen. Warastetut tawarat otetaan heiltä waan pois, ja sillä hywä.”¹³⁵

---

¹³⁴ HS 23.3.1919.

¹³⁵ SSd 26.3.1919.

Jälleen Suomen Sosialidemokraatti viittaa epämääräiseen ”asiantuntevaan tahoon”. Tämän tarkoituksena lienee vakuutella lehden näkemysten oikeellisuutta ja tietojen paikkansapitävyyttä.

Helsingin Sanomissa ja Hufvudstadsbladetissa¹³⁶ julkaistiin Viron avustamisen päätoimikunnan laatima tiedote, joka selitti huhuja suomalaisten sopimattomasta käytöksestä Virossa:

”päätoimikunta ilmoittaa, että huhut ryöstöistä ja muista tihutöistä, joita muka suomalaiset vapaaehtoiset Wirossa olisivat tehneet, ovat niin hywin Wiron wiranomaisten antamien lausuntojen kuin [...] päätoimikunnan toimeenpanemien tutkimusten mukaan perättömiä. [...] Huhut omaisuuden ryöstöistä ovat osoittautuneet liioitelluiksi, sillä jokaisen joukko-osaston saapuessa on laiwalla toimeenpantu tarkka wirallinen tawarain tarkastus [...] on otettu, jotta estettäisiin kaikki mahdollisuuskin wäärinselityksille, pois joku määrä aiwan wähäpätöistä rihkamaa, mitä muutamilla sotilailla ja upseereilla on ollut mukana [...] Osa vapaaehtoisista on warsinkin paluumatkalla käyttäytynyt juowuspäissään sopimattomasti, mutta on aiwan wäärin syyttää koko tuhansiin nousewaa vapaaehtoista armeijaa muutaman kymmenen kelwottoman towerin takia.”¹³⁷.

Julkaisemalla päätoimikunnan suomalaisvapaaehtoisia puolustavan kirjoituksen Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet osoittavat jakavansa päätoimikunnan käsityksen asiasta; ryöstelleet tai muuten huonosti käyttäytyneet ”kelwottomat towerit” olivat häviävän pieni vähemmistö yleensä kunnollisten vapaaehtoisten joukossa.

Suomen Sosialidemokraatin uutisointi suomalaisvapaaehtoisten kielteisestä esiintymisestä poikkesi huomattavasti porvarillisista lehdistä. Kun porvarilliset lehdet vähätelivät suomalaisten huonoa käytöstä, uutisoi Suomen Sosialidemokraatti siitä paljon ja paheksuvassa, moralisoivassa sävyssä. Muun muassa nimimerkki *Sasu Punanen* kirjoitti pakinoissaan suomalaisvapaaehtoisten rymyämisistä. Alkoholinkäytöstä Tallinnaan saapumisen yhteydessä nimimerkki kirjoitti: ”*Pojat ryyppäsiwät makiata wiinaa*”¹³⁸.

---

¹³⁶ Hbl 1.5.1919.

¹³⁷ HS 1.5.1919.

¹³⁸ SSd 14.1.1919.

Ennen Tallinnaan lähtöä olivat Pohjan Pojat Suomen Sosialidemokraatin mukaan riehuneet jo Helsingissä. Jutun otsikko on sangen iskevä ja provosoiva: ”*Wiron wapaaehtoisten mellastukset*”. Suomen Sosialidemokraatti selostaa tapahtunutta:

”Sen johdosta että Wiroon menewät ’Pohjan Pojat’ paniwat täällä wiime wiikon lopulla toimeen yleisen rauhanhäiritsemisen warsinkin työwäen asumissa kaupunginosissa, olemme saaneet kuulla, että oli asetettu erityiset patrullit [...] että nämä walwoisiwat noiden wapaaehtoisten toimintaa siinä tapauksessa että syntyisi selkkauksia näiden ja yleisön wälillä”.

Patrullit olivat Suomen Sosialidemokraatin mukaan kuitenkin lähinnä keskittyneet tarkastelemaan papereita kaikilta työläisen näköisilta, ilman mitään valtuuksia tähän, vaikka olisi pitänyt valvoa vapaaehtoisten käyttäytymistä. Viroon lähtevien vapaaehtoisten ominaisuuksista Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti: ”*Warsin arwowltaiselta taholta on awustajallemme myös ilmoitettu, että mitä tulee noiden wapaaehtoisten erikoiseen kuntoon ja luotettawaisuuteen, antaa se paljon toiwomisen waraa*”.¹³⁹ Mikä tämä arvovaltainen taho oli, ei Suomen Sosialidemokraatti kertonut.

Pohjan Poikain rykmentin jäsenten käyttäytymisestä Helsingissä riitti Suomen Sosialidemokraatille kerrottavaa moneksi päiväksi. 24.1.1919 lehti kertoi neljä ”pohjan pojan” aseella uhaten tekemästä ryöstöstä. Otsikko oli jälleen iskevä: ”*Wiroon menewissä wapaaehtoisissa mätäaineksia. Tehneet ryöstön.*” Lehden jutun mukaan neljä pohjan poikaa oli ryöstänyt liikemiehen. Alkoholit oli jälleen mukana kuvioissa:

”Luwaten konjakkia liikemiehelle, lähtiwät miehet Cafe de Parisiin, missä heillä piti olla huone, mutta täällä ei heitä laskettu sisään. Tällöin otti eräs esille browningin uhaten ampua liikemiehen. Samalla wiettiin liikemiheltä lompakko, joka sisälsi 5,700 mk.”

Yhden ryöstäjästä poliisi oli Suomen Sosialidemokraatin mukaan onnistunut pidättämään laivasta ”*joka oli lähdössä Rääweliin (= Tallinnaan) wiemään wapaaehtoisia*”.¹⁴⁰ Pakinoitsijanimimerkki Sasu Punanen kommentoi ryöstöä:

---

¹³⁹ SSd 16.1.1919.

¹⁴⁰ SSd 24.1.1919. Tilastokeskuksen rahanarvokertoimen mukaan 5 700 vuoden 1919 markkaa vastaa ostovoimaltaan noin 2 060 vuoden 2007 euroa. Tilastokeskus. Rahanarvokerroin 1860 - 2007.

”Mutta mikä isänmaaton kulassi lie ollutkaan. Ei lämmennyt asialle. Ei hellittänyt pojille pennejä. [...]Piti panna mies ymmärtämään, että rahasta oli kysymys. Ja kun browningin kanssa taskut tarkastettiin, niin löytyihän sitä, vaikka aluksi kielsi. Löytyi ihan 5,700 markkaa. Mutta ajat näkyvät hiljalleen muuttuwan. Ei saisi enää sotasaalistakaan ottaa. Niin nuukia sitä nyt aletaan olla. Wiskaali ja poliisi on heti niskassa. Näinkin pienestä. Ja ihan Rääweliin lähtewästä laiwasta uskalletaan napata yksi taskuntarkastaja kiinni. Jospa nuo toiset olisivat päässeet. He toisiwat kotimaahan paljon sotasaalista, ja meidän kansallisrikkautemme lisääntyisi näköjään. Ei niillä wapausmitaleilla eletä.”¹⁴¹

Nimimerkki Sasu Punanen eli toimitussihteeri Yrjö Räisänen toi sarkastisella, suorastaan ilkeilevällä huumorillaan esille erittäin kriittistä suhtautumistaan Viron-vapaaehtoisia kohtaan.

Nimimerkki Sasu Punanen jatkoi suomalaisten vapaaehtoisten mustamaalaamista myöhemmin keväällä, Pohjan Poikain rykmentin vallattua Valgan ja Marienburgin kauppalat. Pakinassaan *”Terweisiä Walkista”* Suomen Sosialidemokraatissa 16.4.1919 toimitussihteeri Räisänen otti sarkastisella tavallaan jälleen kantaa vapaaehtoissotilaiden kielteiseen käytökseen. Pakinassa esitettiin kuvitteellisia otteita Pohjan Poikain rykmentin sotilaan kirjeestä kotiin.

”Olimme Marienburgin valloituksessa ja sieltä tuotiin niin pirusti tawaraa, että sitä oli joka paikka täynnä. Pojat löiwät siellä kaikki paikat tyhjiksi ja ryöstiwät myöskin ihmiset, jotka tuliwat kaduilla vastaan, millä oli hywä turkki ja kellot ja myöskin rahat, ei muuta kuin kaikki pois ja sitten kalossin kuwa p...lle [...] Mutta hauskast’ kaartis’ elettiin myöskin maaseudulla ollessa [...] Taloista pojat pesorkkasivat aina sikoja ja maitoa, että me elettiin siellä oikein wapaata elämää.”¹⁴²

Nimimerkin – ja siis myös Suomen Sosialidemokraatin – hampaissa oli jälleen suomalaisten vapaaehtoisten harjoittama ryöstely. Lehti on raportoinut sellaisia asioita, joista porvarilehdet vaikenivat täysin. Marienburgissa tapahtunut ryöstely ei ole pelkästään Suomen

---

http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2007/khi_2007_2008-01-14_tau_001.html, 1.12.2008.

¹⁴¹ SSd 24.1.1919.

¹⁴² SSd 16.4.1919.

Sosialidemokraatin keksimää mustamaalausta. Pohjan Pojat ottivat Marienburgissa väkisin haltuunsa rykmentin huoltoon tarvittua materiaalia, ja jotkut sotilaista panivat omavaltaisesti toimeen luvattomia kotietsintöjä¹⁴³. Tätä voi hyvällä syyllä pitää ryöstelynä. Pakina jatkui:

”Lopuksi poika kertoo saaneensa kirjeen, jossa pahoiteltiin äkkilähtöä, mutta sitten kuitenkin sanottiin, että parasta se sittenkin taisi olla. Ja poika on itsekin sitä mieltä, että se oli paras teko, sillä se juttu, joka näin jäi hänen puolestaan kesken siellä kotipitäjässä, vanhenee kun hän malttaa olla kaksi vuotta poissa niiltä mailta”¹⁴⁴

Pakinassa vihjailtiin taas Pohjan Poikain rykmenttiin kuuluneiden sotilaiden ”kelvottomuudesta” ja ”mätääineksistä”, suorastaan rikollisuudesta; kahdessa vuodessa vanheneva juttu viittaa rikosasian syyteoikeuden vanhenemiseen.

Helsingin Sanomien toimituksessa kyllästyttiin Suomen Sosialidemokraatin tapaan uutisoida suomalaisista vapaaehtoisista:

”Suomen Sosialidemokraatti näkyy tuntewan erikoista huwia Wiron retkikunnan toiminnan näykkimisestä. Maamiehimme osoittama urhoollisuus ja heidän saawuttamansa voitot eivät herätä mitään wastakaikua S. S:ssa. Sitäwastoin lehti näyttää tuntewan wilpitöntä iloa, kun se luulee huomanneensa, että joukkomme owat kärsineet joitakin wastoinkäymisiä. [...] Kun S. S. iloitsee Wiron retkikunnan luulotelluista wastoinkäymisistä woinneeko se merkitä muuta, kuin että lehti tuntee tyytyväisyyttä bolshewikkeihin kohdistuwan watarinnan heikkenemisestä. Onko tämä sopusoinnussa parlamentaarisen suunnan kanssa, jota S. S. ilmoittaa ajawansa?”¹⁴⁵.

Helsingin Sanomien kommentointi Suomen Sosialidemokraatin kirjoituksista oli ehkä tarkoituksellisenkin radikaalia ja provosoivaa. Suomen Sosialidemokraatissa oli kuitenkin julkaistu jo joulukuussa 1918 ja tammikuussa 1919 bolshevikkien Viroon kohdistamaa hyökkäystä paheksuvia kirjoituksia. Helsingin Sanomien Suomen Sosialidemokraattiin kohdistama kritiikki ei ollut oikeudenmukaista; Suomen Sosialidemokraatti kyllä kritisoi

---

¹⁴³ Niinistö 2005, 128.

¹⁴⁴ SSd 16.4.1919.

¹⁴⁵ HS 20.3.1919.

Suomesta Viroon lähetettyjä joukkoja, mutta ei myöskään vastustanut Viron itsenäisyyttä tai kannattanut bolshevikkeja.

Suomalaisten keskinäisistä tappeluista tutkimissani lehdissä ei juuri mainintoja ole. Helsingin Sanomien kolmiosaisessa reportaasisarjassa *”Muistelmia ja vaikutelmia Viron matkalta”* mainitaan yhdestä tapauksesta, jonka seurauksena yksi suomalaissoturi oli joutunut hoidettavaksi Pohjan Poikain rykmentin ”ambulanssiin” eli kenttäsairaalaan:

”Meidän käydessämme nukkui parhaillaan eräässä sängyssä, pää kääreissä ja kasvot seinään päin käännettyinä eräs kaweri, joka edellisenä yönä oli saanut läwen jostakin pienessä keskinäisessä ’kalabaliikissa’, joita sotainen innostus silloin tällöin synnyttää rintamalle pääsyä odottaessa.”¹⁴⁶

Helsingin Sanomat piti tätä tapausta melko vähäpätöisenä. Aivan pienestä nahistelusta ja pelkästä tönimisestä ei liene kuitenkaan ollut kyse, kun potilaan päässä ollut ”läpi” on vaatinut lääkärin hoitoa ja makuutusta sairaalassa. Helsingin Sanomien näkemyksen mukaan olivat tällaiset suomalaisten keskinäiset tappelut seurausta pelkästään sotilaiden tylsistymisestä taistelutoiminnan puutteesta.

Jääkäriwääpeli Hannes Kuhmun kuolemaan johtaneesta suomalaisten välisestä humalaisesta riidasta lehdissä kerrottiin hyvin vähän. Helsingin Sanomat uutisoi asiasta 23.2.1919:

”Jääkäriwääpeli Wilho Kuhmu, Kaukolasta, joka tammikuun alkupäivinä muiden mukana meni Wiroon, on siellä murhattu. Hänet ampui hotellin porttikäytävässä takaapäin suomalainen vapaaehtoinen talollisenpoika Matti Wesikko. [...] Murha on ollut kostomurha. Käkisalmen raastuwanoikeudessa on wääpeli Kuhmua syytetty miestaposta, mutta hän on woinut todistaa syyttömyytensä. Tutkinnassa käwi kuitenkin ilmi, että mainittu Wesikko on ollut tähänkin murhaan syynä ja kostoksi tästä on hän nyt ampunut Kuhmun.”¹⁴⁷

Aivan näin ei asia todellisuudessa ollut, Kuhmun tappajaksi epäilty mies ei itse asiassa ollut edes mukana koko Viron-retkellä. Hufvudstadsblatin mukaan *”Kuhmus mördare är okänd”¹⁴⁸* (Kuhmun murhaaja on tuntematon). Kuhmun tappanut mies oli todella toinen

---

¹⁴⁶ HS 2.2.1919.

¹⁴⁷ HS 23.2.1919.

¹⁴⁸ Hbl 27.2.1919.

suomalainen, muttei suinkaan Matti Vesikko, vaan vänrikki Arthur Vigström, joka ampui vääpeli Kuhmun tämän hyökättyä puukon kanssa hänen kimppuunsa. Viron vapaaehtoisen retkikunnan sota-oikeus vapautti Vigströmin edesvastuusta, koska teko katsottiin itsepuolustukseksi.¹⁴⁹ Helsingin Sanomien aluksi julkaisema ”tieto” Matti Vesikon syyllisyydestä Kuhmun murhaan oli täysin virheellinen, todennäköisesti huhupuheisiin perustunut.

Suomen Sosialidemokraatin tietojen mukaan suomalaiset vapaaehtoiset olisivat Tallinnassa pidättäneet Ida Aalle-Teljon puolisoineen. Ida Aalle-Teljo oli poliitikko, joka oli toiminut sosialidemokraattien kansanedustajana 1907 - 1917¹⁵⁰. Lehti paheksui voimakkaasti suomalaisten vapaaehtoisten väitettyä toimintaa. Jutun otsikkona oli ”*Suomen viranomaiset loukkaamassa Wiron waltion suwereniteettia*”¹⁵¹. Otsikko on harhaanjohtava, sillä vaikka suomalaiset vapaaehtoiset olisivatkin Ida Aalle-Teljon pidättäneet, eivät he edustaneet Suomen viranomaisia. Viron avustamisen päätoimikunta ja sen alaiset joukko-osastot olivat virallisesti yksityisluontoisia, eivät Suomen viranomaisten alaisia. Jutussa Suomen Sosialidemokraatti kertoi, että

”Wiime päiwinä on [...] lewinnyt tieto, että suomalaiset wapaaehtoiset joukkueet owat Tallinnassa wanginneet rouwa Ida Aalle-Teljon ja hänen miehensä pianisti A. Teljon. [...] Wiron hallitus olisi pannut wastalauseensa tätä wangitsemista vastaan. [...] Tämä teko, että suomalaiset wapaaehtoiset osastot wieraalla maalla ollessaan ryhtywät oikeutta jakamaan ja wangitsemaan henkilöitä, jotka nauttiwat tämän maan wieraanwaraisuutta, on kansainwälisessä elämässä sängen törkeä rikos.

*[...] Tämä suomalaisten omawaltainen menettely Wirossa ei muuten ole ainoa laatuaan. [...] Wiroa näytään kohtelewan jotenkin niinkuin jotakin afrikkalaista siirtomaata.”*¹⁵²

Käyttämästäni kirjallisuudesta ei löydy mainintoja tällaisesta tapauksesta, mutta on täysin mahdollista, että näin on käynyt. Eduskunnan kansanedustajamatrikkelin mukaan Aalle-Teljo oli poliittisista syistä vankilassa 1919 - 1922. Suomen Sosialidemokraatti esitti jutussaan, että

---

¹⁴⁹ Heino 2000, 41.

¹⁵⁰ Eduskunta. Edustajamatrikkeli, kansanedustajat 1907-.

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hx5000.sh?{hnro}=910217&{kieli}=su&{haku}=kaikki>, 28.1.2009.

¹⁵¹ SSd 18.3.1919.

¹⁵² SSd 18.3.1919.

suomalaiset olisivat olleet puuttumassa Viron valtion suvereniteettiin. Väite, että Viroa kohdeltaisiin kuin afrikkalaista siirtomaata, osoittaa lehden erityisen paheksuvaa suhtautumista suomalaisvapaaehtoisten toimintaan Aalle-Teljon tapauksessa.

4.2. ”Inhoittava werityö Walkassa” – Tapaus Viljo Juutilainen

Viron ja Latvian rajalla Valgan kauppalassa virolainen vänrikki Kriisa ampui 7.4.1919 epäselvissä olosuhteissa kouvolaalaisen sotamiehen Viljam (Viljo) Juutilaisen. Virolaisten mukaan Juutilainen ja toverinsa Einar Mäkelä olisi pidätetty häiritsevän käyttäytymisen vuoksi, jolloin Juutilainen olisi käynyt puukon kanssa Kriisan kimppuun.¹⁵³ Kouvolan Sanomissa oman kylän pojan epäselvä ampumistapaus ymmärrettävästi uutisoitiin suurin otsikoin. Kouvolan Sanomat kirjoitti 15.4.1919 tapauksesta otsikolla ”*Inhoittava werityö Walkassa. Kaupunginwiranomainen ampunut aiheettomasti ’Pohjan Poikiin’ kuuluwan sotilaan*”. Jo otsikko otti kantaa tapaukseen luonnehtimalla sitä ”*inhoittawaksi werityöksi*”. Jutussa selvitettiin laajasti tapausta. ”*Toissa maanantaina (7.4.1919) sattui Walkan kaupungissa Wirossa kaamea tapaus, jonka uhriksi joutui [...] Wiljo Juutilainen Kouvolasta.*”¹⁵⁴

Sitten seurasi ”*erään Juutilaisen komppaniatowerin*” kuvaus tapahtuneesta. Ilmeisesti tämän komppaniatoverin kuvaus oli toisen käden tietoa. Kuvauksessa kerrottiin muun muassa seuraavaa: ”*Lauantaina t. k. 5 pnä oli aseet luowutettu sikäläisille wiranomaisille [...] Maanantai-iltana lähti mainittu Juutilainen yhdessä towerinsa Mäkelän kanssa [...] sotilaskotiin.*” Sotilaskoti oli kuitenkin kiinni, joten Juutilainen ja Mäkelä lähtivät palaamaan takaisin pataljoonansa majapaikkaan. ”*Matkalla tuli vastaan kaupunginwiranomainen, nähtävästi kaupunginkomendantin apulainen*”, vänrikki Kriisa, joka pidätti Juutilaisen ja Mäkelän. Kriisan mukaan kello oli yli 21, johon aikaan kaupungilla ei enää olisi saanut liikkua. Kouvolan Sanomien haastatteleman sotilaan mukaan tuo määräys ei yleensä kuitenkaan koskenut sotilaita, ja lisäksi kello oli todellisuudessa vasta kahtakymmentä vaille 21. Juutilainen ja Mäkelä eivät myöskään olleet käyttäytyneet mitenkään sopimattomasti, joten pidättäminen oli aivan käsittämätöntä: ”*Muuta mahdollisuutta ei ole, kuin että pidättäjä*

---

¹⁵³ Heino 2000, 41; Niinistö 2005, 135-136.

¹⁵⁴ KS 15.4.1919.

*oli joko juowuksissa, tai mieleltään punainen, kademielinen jollaisia oli kuuleman mukaan hywin paljon Walkassa.”*¹⁵⁵

Päävartioon vietäessä Juutilainen ei ollut Kouvolan Sanomien mukaan mitenkään vastustellut, olipahan vain komendantinapulaisen mielestä kävellyt liian hitaasti. Tähän Juutilainen oli todennut, että *”kerkiäähän tästä vähemmälläkin”*. Tästä kimmastuneena oli virolaisupseeri ampunut Juutilaista takaapäin päähän niin, että *”weri räiskyi ympäri seiniä ja lattiaa”*.¹⁵⁶ Tapauksen tarkan kuvaamisen tarkoituksena lienee ollut osoittaa sen käsittämättömyys ja raukkamaisuus: Kouvolan Sanomien esittämän mukaan mitään hyväksyttävää syytä Juutilaisen pidättämiselle ja varsinkaan surmaamiselle ei ollut. Lehden mielestä erityisen raukkamaista oli ampua aseetonta miestä takaapäin päähän. Tapahtumien todellista kulkua lienee enää mahdotonta selvittää. On kuitenkin luultavaa, että Kouvolan Sanomat esitti Juutilaisen puhtoisempana kuin tämä varsinaisesti olikaan tilanteessa ollut. Jonkinlaisena vastusteluna voi pitää suunsoittoa komendantinapulaiselle (*”kerkiäähän tästä vähemmälläkin”*).

Jutun lopuksi Kouvolan Sanomat selvitti paikallislehtiluonteensa mukaisesti oman kylän pojan henkilöhistoriaa: *”Wiljo Juutilainen oli Kouvolasta, weturinkulj. A. Juutilaisen poika”*, joka oli vuonna 1918 osallistunut sotatoimiin saksalaisten joukkojen mukana ja tammikuussa 1919 eronnut Kouvolan yhteiskoulun seitsemänneltä luokalta liittyäkseen Pohjan Poikiin.¹⁵⁷ Saksalaisten joukoissa olon mainitseminen palveli sitä tarkoitusta, että korostettiin Juutilaisen kunnollisuutta; olihan valkoisessa Kouvolan kauppalassa hyvää meriittiä taistelukokemus ”oikealta” puolelta vuoden 1918 sodasta. Veturinkuljettajan poikana Viljo Juutilainen oli tyypillinen rautatiekauppalan poika.

Helsingin Sanomat ehti uutisoimaan Juutilaisen tapauksesta jo sunnuntaina 13.4.1919, ennen Kouvolan Sanomia, koska ilmestyi useammin. Helsingin Sanomat kirjoitti otsikolla *”Suomalainen wapaaehtoinen murhattu Wirossa. Murhaaja wirolainen sotilashenkilö”*. Otsikossa tuomitaan Juutilaisen ampuminen luonnehtimalla tapausta murhaksi. Helsingin Sanomat kirjoitti:

---

¹⁵⁵ KS 15.4.1919.

¹⁵⁶ KS 15.4.1919.

¹⁵⁷ KS 15.4.1919.

”Kun Pohjan Poikain rykmentin toinen pataljoona viime keskiwiikkona valmistautui Valkissa lähtemään matkalle kotimaahansa, tapahtui siellä salakawala murha, jonka uhriksi joutui [...] Kouvolan yhteiskoulun 7:nnen luokan oppilas Wiljo Juutilainen. [...] murhasi hänet Walkin komendantin apulainen, ampumalla aiwan aiheetta häntä takaapäin. Teon tehtyään kerrotaan murhaajan paenneen.”¹⁵⁸.

”Murhaajan pakeneminen” lienee huhupuhetta; minkä vuoksi tehtävänsä hoitanut virolainen upseeri olisi paennut, kun aivan ilmeisesti käsitti vain hoitaneensa velvollisuutensa?

Helsingin Sanomat korosti Juutilaisen kunnollisuutta:

*”Murhattu Juutilainen [...] oli käytökseltään pidetty sekä muutenkin esimiestensä ja toweriensa suosima. Murha tuntuu näin ollen sitäkin omituisemmalta, kun hän tämän lisäksi oli aiwan aseeton. Hänen esimiehensä owatkin wakuuttaneet, ettei hän itse ole antanut wähintäkään aihetta tuollaiseen tekoon. Koko murha joutuu hämmästyttävään waloon senkin johdosta, että wainaja on murhan jälkeen perin pohjin ryöwätty”.*¹⁵⁹

Esittelemällä Juutilaisen kunnollisuutta ja väittämällä, että vainaja olisi vielä ryöstettykin, Helsingin Sanomat vahvisti jo jutun otsikosta selville käynnyttä asennettaan Juutilaisen surmaamisen ehdottomasta tuomittavuudesta.

Juutilaisen kuolinilmoitus Helsingin Sanomissa 18.4.1919

¹⁵⁸ HS 13.4.1919.

¹⁵⁹ HS 13.4.1919.

Suomen Sosialidemokraatti ei maininnut Juutilaisen tapauksesta yhtään mitään. Samoihin aikoihin ruotsalaiset vapaaehtoisjoukot teloittivat oman vapaaehtoisjoukkonsa jäsenen, luutnantti Franchin. Tämän Suomen Sosialidemokraatti kyllä uutisoi: ”*Muuan teloitus Wirossa. Eräs ruotsalainen luutnantti teloitettu*”¹⁶⁰. Juutilaisen tapauksen uutisoimatta jättäminen osoittaa Suomen Sosialidemokraatin kielteistä asennetta Viron-vapaaehtoisia kohtaan: ei ole nähty tarpeelliseksi uutisoida tapausta, jossa surmansa saaneesta Juutilaisesta olisi voinut syntyä myönteinen kuva tai kuva rikoksen uhriksi joutumisesta. Suomen Sosialidemokraatin mielestä suomalaiset vapaaehtoiset olivat pikemminkin itse rikollisia ja pahantekijöitä.

Yllättäen myös Hufvudstadsbladet jätti Juutilaisen tapauksen lähes kokonaan käsittelemättä. Ainoa asiaan liittyvä maininta oli 15.4.1919 ilmestyneessä numerossa. Virossa menehtyneiden suomalaisten vapaaehtoisten luettelossa mainittiin, että ”*Den 11 April hämtades till Reval liken av Viljam Juutilainen från Korvela*”¹⁶¹ (11. huhtikuuta noudettiin Tallinnaan korvelalaisen Viljam Juutilaisen ruumis). Samassa Hufvudstadsbladetin numerossa, ja muissakin numeroissa käsiteltiin kuitenkin laajasti ruotsalaisen luutnantti Franchin ampumistapausta. On hämmästyttävää, että Hufvudstadsbladet jätti tapauksen näin vähäiselle käsittelylle. Ainoassa maininnassa tapauksesta oli Juutilaisen kotipaikka Kouvolakin kirjoitettu väärin – ”Korvela”. Ymmärrettävästi Juutilaisen tapaus kuohutti Kouvolassa tunteita enemmän kuin Helsingissä, mutta koska myös Helsingin Sanomat kirjoitti asiasta, on Hufvudstadsbladetin toiminta mielestäni hyvin kummallista. Mikä lienee ollut Hufvudstadsbladetin vaitonaisuuden syynä? Ja miksi samoihin aikoihin tapahtunutta ruotsalaisen luutnantin ampumista käsiteltiin hyvinkin laajasti? Olisiko ruotsinkielinen Hufvudstadsbladet pitänyt riikinruotsalaisen upseerin henkeä arvokkaampana kuin suomenkielisen sotamiehen?

Kouvolan Sanomissa jatkettiin vielä asian puimista. 6.5.1919 julkaistiin lehdessä Kouvolan suomalaisen yhteiskoulun rehtorin Ivor Hallin kirjoitus. Hall oli samalla myös Valkealan suojeluskunnan paikallispäällikkö¹⁶². Hallin kirjoituksen mukaan ”*vaikutti tämä uutinen sanomattoman järkyttävästi*”. Hall vakuutti kirjoituksessaan, että Juutilainen oli koulussa tullut tunnetuksi ”*hamasta lapsesta saakka rehellisenä, nöyränä ja kaikissa suhteissa*

---

¹⁶⁰ SSd 5.4.1919.

¹⁶¹ Hbl 15.4.1919.

¹⁶² Turunen 2005, 306.

mallikelpoisena oppilaana ja tarmokkaana nuorukaisena". Hallin näkemyksen mukaan oli Juutilaisen täytynyt olla tapahtuneeseen *"aiwan syytön"* ja *"Tällainen menettely on ennen kuulumatonta, raaka teurastus. [...] Me emme ole lähettäneet paraimpia nuorukaisiamme Wirolle wapautta luomaan, jotta he palkakseen saisiwat tällaisen kohtalon."*¹⁶³

Hallin kirjoituksen julkaistessaan Kouvolan Sanomat vahvisti sitä kantaansa, että Juutilainen oli todellakin ollut täysin syytön tapahtumaan. Tätä vaikutelmaa vahvistaa vielä se, että Hallin kirjoitus on täynnä Juutilaisen persoonaa ylistäviä laatusanoja: rehellinen, nöyrä, mallikelpoinen, tarmokas. Kouvolan Sanomien sivuilla rehtori Ivor Hall osallistui Juutilaisen *"sankarinkilven kiillottamiseen"*. Juutilaisesta tehtiin Viron kansaa pyyteettömästi auttamaan lähtenyt nuori sankari, joka koki turhan kuoleman raa'an murhamiehen käsissä.

4.3. Kotiinpaluun uutisointi

Maaliskuussa 1919 suomalaiset vapaaehtoiset alkoivat palaila Virosta takaisin Suomeen. Suomen Sosialidemokraatti kertoi asian totena: *"Suomalaiset joukot pois Wirosta. Niiden ylipäällikkö kenraali Wetzer esikuntineen palannut Suomeen neuwottelemaan suomalaisen apuretkikunnan tuomisesta takaisin Suomeen."*¹⁶⁴. Samana päivänä Helsingin Sanomat kuitenkin kiisti tiedon suomalaisten lähdöstä provokatorisena huhuna:

*"Prowokatorisia huhuja suomalaisten joukkojen poistumisesta. Wiime aikoina on tuntemattomalta taholta lewitetty huhuja, että suomalaiset apujoukot lähtisiwät muka lähipäiwinä pois Wirosta. Ewersti Kalm on [...] wastannut, että nämä huhut owat prowokatsionia ja että suomalaiset tulewat warmasti edelleenkin jäämään Wiroom taistelemaan."*¹⁶⁵

Suomen Sosialidemokraatti uutisoi vapaaehtoisten paluusta takaisin Suomeen otsikolla *"Wiron apuretkikunta näyttää kuiwuwan kokoon"*.

"Eilen klo 2 aikaan saapui jäänmurtaja 'Wäinämöinen' tänne Tallinnasta, tuoden mukanaan joukon Ekströmin rykmentin upseereja ja kenraali Wetzlerin esikunnan upseereja. Huomenna palaa 'Wäinämöinen' takaisin Tallinnaan,

---

¹⁶³ KS 6.5.1919.

¹⁶⁴ SSd 8.3.1919.

¹⁶⁵ HS 8.3.1919.

tuoden mukanaan ensi tilassa palatessaan koko Ekströmin rykmentin, joka tätä warten on jo saapunut Tallinnaan.”¹⁶⁶

Otsikko ”*Wiron apuretkikunta näyttää kuiwuwan kokoon*” osoittaa Suomen Sosialidemokraatin nuivaa suhtautumista koko retkikuntaan. Uutinen sinänsä on asiallinen, mutta otsikkovalinta on ivallisen tuntuinen; käytetään sanoja ”kuivua kokoon”. Yhtä hyvin olisi voitu valita neutraalimpia ilmauksia, kuten esimerkiksi ”retkikunta kotiutetaan” tai ”retkikunnan toiminta lakkaa”.

Helsingin Sanomatkin taipui vajaata viikkoa Suomen Sosialidemokraatin jälkeen kertomaan joukkojen alkavasta paluusta:

”Eilen klo 1 tienoissa saapui [...] ’Wäinämöisellä’ ewersti Ekström ja kolmisensataa hänen rykmenttinsä miestä. Samalla laiwalla saapui Helsinkiin ewersti Kalm ja noin 15 hänen rykmenttinsä miestä. Ewersti Kalm mainitsi, että hänen molemmat pataljoonansa owat rintamalla taistelutoiminnassa. Niitä johtaa ewersti Kalmin poissaolon aikana majuri Snellman. Nämä joukot jäävät rintamalle, joten niiden paluu kotimaahan ei toistaiseksi ole odotettawissa.”¹⁶⁷

Pian Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet ja Suomen Sosialidemokraatti julkaisivat Viron avustamisen päätoimikunnan ilmoituksen siitä, että vapaaehtoinen retkikunta lakkaisi toimimasta ainakin toistaiseksi. Myös Virossa vielä olleet Pohjan Poikain rykmentin jäsenet kutsuttaisiin pois¹⁶⁸. Huhtikuun 1919 loppupuolella Helsingin Sanomat ilmoitti jo, että pääosa Pohjan Poikain rykmentistä oli jo palannut Suomeen, mutta ”*Wiroon on jäänyt pienempi osasto, noin toistasataa miestä*”¹⁶⁹. Toukokuun 1919 alussa Suomen Sosialidemokraatti esitti Pohjan Poikain rykmentin toiminnan lakkaamisen siten, että ”*Kalm erotettu rykmentin päällikkyydestä*”¹⁷⁰. Kalmin erottaminen ei pidä paikkaansa, sillä hän antoi vielä 29. toukokuuta 1919 päiväkäskyn rykmentin hajottamisesta¹⁷¹.

Suomen Sosialidemokraatin toimitussihteeri Yrjö Räisänen otti pakinoitsija Sasu Punasen nimimerkin takaa kantaa suomalaisten vapaaehtoisten paluuseen kotimaahan:

---

¹⁶⁶ SSd 13.3.1919.

¹⁶⁷ HS 19.3.1919.

¹⁶⁸ HS 6.4.1919; Hbl 11.4.1919; SSd 15.4.1919.

¹⁶⁹ HS 23.4.1919.

¹⁷⁰ SSd 6.5.1919.

¹⁷¹ Niinistö 2005, 142.

”Jaahah, Suomen kansa saa taas seuraansa ammattiwapaustaistelijan, ewersti Hans Kalmin. [...] Ewersti, jonka pitäisi olla kaino, näkee kuitenkin warsin mielellään, että sanomalehtimiehet häntä haastattelewat. Toiwottawasti näitä wiimemainittuja on ewerstin ympärillä pian kuin kärpäsiä. Sitten me taas saamme kuulla paljon wapaussotakertoelmia. Ne meitä niin huwittawat, sillä kun on tällä ewerstillä ne kuuluisat ja riskit poikansa, jotka menewät vaikka häwittömän suuhun, warsinkin jos on tietoa sotasaaliista. [...] Sanomatiedot kertowat, että Wiron retkikunta, joka palaa nyt kokonaisuudessaan kotia, järjestetään täällä jären uudestaan. Hyh, sanomme me, emmekä puhu enempää.”¹⁷²

Räisäsen pakinassa pyrittiin tekemään Pohjan Poikain rykmentin komentajasta Hans Kalmista naurettava, julkisuudenkipeä hahmo. Lisäksi pakinaan sisältyi jälleen uusi vihjaus Kalmin miesten taipumuksesta ryöstelyyn: *”warsinkin jos on tietoa sotasaaliista”*. Lainauksen viimeinen lause: *”Hyh, sanomme me, emmekä puhu enempää”* tiivistää oikeastaan varsin hyvin Suomen Sosialidemokraatin, tai ainakin toimitussihteeri Yrjö Räisäsen, asenteen Viron vapaussodan suomalaisia vapaaehtoisia kohtaan.

Kotiinpaluu ei sujunut suomalaisilta sotureilta aivan kivuttomasti, matkalla juopoteltiin ja joillekin sotureille kävi niinkin, että saadut palkkarahat tuhlattiin jo Tallinnassa. Tästä oli seurauksena se, että joitakin Virosta palanneita kierteli ympäri Helsinkiä rahaa keräämässä. Helsingin Sanomat ohitti asian lyhyin maininnoin, mutta Suomen Sosialidemokraatti otti siitä kaiken irti. Lehti kirjoitti asiasta kahteenkin otteeseen.

Ensimmäisen kerjäläissoturijutun otsikko oli huomoita herättävä: *”Wirosta tulleet kerjäläissoturit”*. Alaotsikossa Suomen Sosialidemokraatti teki tietäväksi, että nämä kerjäläissoturit eivät suinkaan olleet Päätoimikunnan asialla, sillä: *”Päätoimikunta waroittaa antamasta almuja noille tuhlaawaisille weijareille”*. Sana ”veijari” kuulostaa nykyään pilke silmäkulmassa lausutulta lievähköltä nimitykseltä, mutta vuonna 1919 sen merkitys lienee ollut huomattavasti kielteisempi, lähellä ehkä sanan ”huijari” nykyistä merkitystä. Jutussa Suomen Sosialidemokraatti kertoi:

---

¹⁷² Ssd 19.3.1919.

”Eräitä Wirosta saapuneita wapaaehtoisia on kierrellyt yksityisten henkilöiden luona apua pyytämässä wedoten siihen, että he eiwät ole saaneet palkkaansa, tai owat saaneet sen Wiron rahassa. [...]Päätoimikunta ilmoittaa, että Wirosta palaawille on suoritettu heidän saamisensa täydellisesti. [...] Muutamat wapaaehtoiset owat kuitenkin tuhlanneet jo waransa Wirossa, osa Helsinginssä ja sillä tawoin joutuneet awuttomaan tilaan.”¹⁷³

Suomen Sosialidemokraatin toisessa kerjäläissoturijutussa paheksuttiin nyt paitsi näitä ovelta ovelle kiertäviä satureita, myös Viron avustamisen päätoimikuntaa:

”Wirosta palautetut soturit käywät Helsingissä owelta owelle kerjäämässä. Tawallisimmin on heitä kaksi yhdessä ja esiintywät siksi tunkeilewasti, että monikin, kerran awattuaan owensa, katsoo itsensä kuin pakoitetuksi antamaan waikka ainoansakin. Kun vaikutuswaltaiset piirit owat pitäneet huolta näiden joukkojen Wiroom lähettämisestä ja sieltä palauttamisesta, niin olisi niillä myös welwollisuus pitää huolta siitä, etteiwät nuo nuoret kuleksijat ole alituisena kiusan ja pelon aiheena ihmisten owilla.”¹⁷⁴

4.4. Jälkipyykkiä lehdissä

Jälkipyykkiä alkoi esiintyä lehdistön keskuudessa jo maaliskuussa 1919, jolloin kiivaimmat taistelut suomalaisten olivat suomalaisten osalta takanapäin. Suomalaisia joukkoja oli vielä Virossa, mutta ne alkoivat jo pikkuhiljaa palailla Suomeen. Jutussa ”*Suomen ja Wiron siwistyksellinen läheneminen*” Helsingin Sanomat esitteli Suomen ja Viron hyviä, läheisiä suhteita:

”Tämä lähentyminen on hawaitawissa niin waltiollisella kuin taloudellisellakin alalla. Waltiollisesti sitoo suomalaisia ja wirolaisia toisiinsa yhteinen taistelu wenäläistä bolszewismia ja samalla wenäläistä imperialismia vastaan. Sen huomattawimpia ilmauksia on suomalaisten wapaaehtoisten osanotto Wiron wapaustaisteluun.”¹⁷⁵

---

¹⁷³ SSd 10.4.1919.

¹⁷⁴ SSd 17.4.1919.

¹⁷⁵ HS 13.3.1919.

Tässä jutussa Helsingin Sanomat ei erityisesti korostanut suomalaisten osuutta Viron vapaussotaan, vaan suomalaiset yksinkertaisesti ottivat osaa.

Helsingin Sanomat analysoi Viron-retkikunnan toiminnan sujumista jutussa ”*Suomalaiset joukot Virossa – Muutamia huomioita ja kokemuksia*”.

”[Virossa] tunnetaan myöskin suurta kiitollisuutta suomalaisia kohtaan, eikä tuo kiitollisuus suinkaan ole tyhjänpäiväistä kohteliaisuutta, vaan todellista ja wilpitöntä. [...] suomalaisemme owat todella pystyneet wirolaisille walmistamaan sen turwan bolshevikkeja vastaan, mikä suomalaisen wapaaehtoisen apuretkikunnan tarkoituksena olikin, ajamalla julman vihollisen maasta pois.”¹⁷⁶

Edellisestä lainauksesta poiketen Helsingin Sanomat esittää tässä suomalaisten osuuden Viron vapaussodassa hyvinkin merkittäväksi; suomalaiset valmistivat virolaisille turvan bolshevikkeja vastaan ja ajoivat vihollisen pois, eivät virolaiset itse.

Samassa jutussa ”*Suomalaiset joukot Virossa – Muutamia huomioita ja kokemuksia*” Helsingin Sanomat esittää kuitenkin myös kriittisellä katsannolla tehtyjä huomioita:

”kokemukseni eiwät laisinkaan perustu Narwan suunnalla toimineisiin ewersti Ekströmin joukkoihin. [...] tosiasia on, että luottamuksellinen yhteistyö eri päällikköjen kesken jätti melko paljon toiwomisen waraa. Tämä teki luonnollisesti warsin ikävän vaikutuksen eikä tietysti woinut olla wailla käytännöllisiäkään haittoja. Henkilökohtaiset syyt nähtävästi waikuttiwat tässä kohden tuntuwasti [...] sattuiwat luoteet, katsantotawat ja harrastukset olemaan eri tahoilla niin erilaiset, että hankauksia syntyi. Olisi siis ollut suotawaa, että retkikunta olisi huolellisemmin walmisteltu juuri henkilöwalintaan nähden, mutta on myöskin muistettawa, että pitkiin walmisteluihin ei ollut aikaa.”¹⁷⁷

Toimittaja kertoo, etteivät hänen kokemuksensa perustu Ekströmin joukkoihin. Kyseessä on siis eversti Hans Kalmin johtama Pohjan Poikain rykmentti. Retkikunnan johdon ongelmalliset henkilösuhteet viitannevat nimenomaan Kalmiin ja suomalaisten joukkojen yhteiseen ylipäällikköön kenraalimajuri Wetzereiin. Kalm oli omapäinen upseeri, joka esimerkiksi hyökkäsi rykmentteineen Marienburgin kauppalaan syvälle Latvian puolelle omin

---

¹⁷⁶ HS 16.3.1919.

¹⁷⁷ HS 16.3.1919.

luvin, ilman Viron avustamisen päätoimikunnan tai kenraalimajuri Wetzerin käskyä. Kalm puolestaan ei luottanut Weteriin komentajana. Weter oli lisäksi myös Viron armeijan johdon epäsuosiossa; ruotsinkielisen Weterin hyvät suhteet baltiansaksalaisiin aatelisiin herättivät epäilyksiä. Viron avustamisen päätoimikunta tuki kuitenkin Weteriä, joten myös Kalmin ja päätoimikunnan välit tulehtuivat.¹⁷⁸ Epäselväksi jutun perusteella jäi, olisiko toimittaja halunnut vaihtaa Kalmin vai Weterin, vai kenties molemmat.

Suomalaisten vapaaehtoisten suurta merkitystä Virolle ja virolaisille Helsingin Sanomat korosti vielä lainaamalla virolaista *Waba Maa* – sanomalehteä. Suomeksi käännettyssä lainauksessa käytettiin juhlallista kieltä:

*”Ensimmäisinä antoiwat meille tehokasta apua sukuweljemme suomalaiset. Heidän awuntantonsa oli ja on ennen kaikkea tuntuwa ja sitä paitsi weljellinen. Heimoweljet yhtyiwät yhteistä aatetta – maamme wapautta ja itsenäisyyttä – toteuttamaan, sen wuoksi olkoon pyhä kaatuneitten weljiemme weri ja weljellinen uskollisuuden side.”*¹⁷⁹

Waba Maan lainaamisen tarkoituksena lienee ollut osoittaa sitä arvonantoa, jota suomalaiset vapaaehtoiset Helsingin Sanomien mielestä virolaisilta ansaitsivat saada.

Hufvudstadsbladet julkaisi Virosta palaavien suomalaissotilaiden yhteenvedonomaisten haastattelun oloista Virossa ja koko retken sujumisesta. Miehet olivat kuuluneet Pohjan Poikain I pataljoonaan, joka oli juuri huhtikuun alussa palannut Suomeen. Ennen miesten kertomusta oli äänessä kuitenkin selvästi Hufvudstadsbladetin toimittaja:

*”Finländarnas brinnande stridlust och deras framgångar ha förskaffat dem stort anseende i Estland och gjort dem fruktade bland bolschevikerna. Mångenstädes ha dessa t.o.m. tagit till flykten då de fått höra att de haft finländare emot sig.”*¹⁸⁰ (Suomalaisten palava taistelutahto ja heidän menestyksensä ovat tuottaneet heille suuren arvostuksen Virossa ja tehneet heidät pelätyiksi bolshevikkien keskuudessa. Monin paikoin ovat ne jopa lähteneet pakoon kun ovat saaneet kuulla, että heillä on suomalaisia vastassa.)

---

¹⁷⁸ Niinistö 2005, 122 - 135.

¹⁷⁹ HS 27.3.1919.

¹⁸⁰ Hbl 7.4.1919.

Hufvudstadsbladetin juttu jatkui varsinaisella kertomuksella: ”*Maten har varit god och lönerna ha betalats, tillfälle till bad ha erbjudits. Sämst har det varit beställt med tobaken och nyheterna från hemlandet.*”¹⁸¹(Ruoka on ollut hyvää ja palkat on maksettu, mahdollisuus kylpemiseen on tarjottu. Pahiten on ollut puute tupakasta ja kotimaan uutisista.). Hufvudstadsbladetin haastattelemien sotilaiden Viron-retki tuntuu menneen erinomaisesti. Kertomuksen perusteella kaikki perustavanlaatuiset asiat ovat olleet kunnossa; ruoka oli hyvää ja sitä oli riittävästi, palkat on saatu ja saunaankin päästy. Pahin puute oli ollut tupakasta ja kotimaan uutisista. Hufvudstadsbladet maalasi kovin ruusuisen kuvan Viron-retken sujumisesta. Todellisuudessa esimerkiksi palkanmaksussa oli suuria epäselvyyksiä, samoin huolto - varusteet ja elintarvikkeet – oli toisinaan hyvin epämääräistä¹⁸². Hufvudstadsbladetin esittämä haiskahtaa ”viralliselta totuudelta”, jonka mukaan suomalaisten osanotto Viron vapaussotaan sujui kaikin puolin mainiosti.

Kouvolan Sanomien koko retkikuntaa käsitellyt jälkipyykki jäi hyvin vähäiseksi. Lehden Viron-retkikunnalle antama huomio kiinnittyi keväällä 1919 lähes pelkästään oman kylän pojan, sotamies Viljo Juutilaisen ampumistapaukseen. Myöskään Suomen Sosialidemokraatti ei varsinaista jälkipyykkiä harrastanut; lehti keskittyi paheksumaan Virosta palanneiden ”kerjäläissotureiden” toimintaa.

5. Lopuksi

Suurten porvarillisten lehtien Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin uutisointi Viron vapaussodasta ja siihen osallistuneista suomalaisvapaaehtoisista oli laajaa. Porvarillisen paikallislehden Kouvolan Sanomien ja vasemmistolaisen Suomen Sosialidemokraatin kirjoittelu oli huomattavasti niukempaa.

Viron vapaussodan alkuvaiheiden uutisointi oli tarkastelemissani lehdissä ristiriitaista. Esimerkiksi Helsingin Sanomat kertoi samassa 29.11.1918 julkaistussa jutussaan kahta erilaista tietoa Virossa olleiden saksalaisjoukkojen asemasta; toisaalta saksalaisten sanottiin jatkavan Narvan puolustamista, toisaalta taas näiden kerrottiin olevan jo vetäytymässä.

---

¹⁸¹ Hbl 7.4.1919.

¹⁸² Esim. Niinistö 2005, 123, 137.

Muutamaa päivää myöhemmin, 1.12.1918, Helsingin Sanomat ilmoitti bolshevikkien valloittaneen Narvan, mutta toisaalta taas 5.12.1918 lehti kertoi virolaisten ja bolshevikkien välisestä ankarasta taistelusta, jossa bolshevikit olisivat kärsineet tappion. Kaikki tarkastelemani lehdet alkoivat viimeistään joulukuun 1918 aikana julkaista säännöllisesti Viron pääesikunnan virallisia tiedonantoja rintamatilanteen muutoksista.

Tarkastelemieni lehtien nimitys Virossa käytävälle sodalle vaihteli. Helsingin Sanomat ja Kouvolan Sanomat käyttivät nimityksiä ”*Wiron wapaussota*” tai ”*Wiron wapaustaistelu*”. Hufvudstadsbladet otsikoi sotaa käsittelevät uutisensa yksinkertaisesti ”*Från Estland*” (Virossa) tai ”*Kriget i Estland*” (Sota Virossa). Suomen Sosialidemokraatin käyttämä nimitys oli ”*Wiron puolustussota*”. Suomen Sosialidemokraatin valitsema sana puolustussota on etäisyyden ottoa porvarilliseen lehdistöön; Suomen Sosialidemokraatti halusi tehdä selväksi, että Virossa käytävässä sodassa on kyseessä aivan eriluontoinen taistelu, kuin Suomen vuoden 1918 sota, jota porvarillisissa piireissä kutsuttiin vapaussodaksi.

Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet perustelivat Viron vapaussotaan osallistumista muun muassa heimoveljeydellä; Suomella oli isonveljen velvollisuus auttaa vaikeuksiin joutunutta pikkuveli Viroa. Myös Suomen Sosialidemokraatti toi heimoveljeyden esille perusteena auttaa virolaisia, mutta lehden tärkein perustelu virolaisten auttamiselle oli maan joutuminen ulkoisen hyökkäyksen kohteeksi. Suomen Sosialidemokraatti tuomitsi bolshevikkien hyökkäyksen Viroon.

Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin mielestä Suomen oli syytä avustaa Viroa myös itsekkäistä syistä; Viron joutuminen bolshevikkien haltuun muodostaisi vakavan uhan myös Suomelle, ja olisi siis suotavaa, että Suomenlahden eteläranta olisi ystävällismielisen valtion, itsenäisen Viron, hallussa. Hufvudstadsbladet kuitenkin muistutti, että Viron avustamisen lisäksi Suomen tulisi pitää itärajojensa tarkasti vartioituna, sillä bolshevikit voisivat halutessaan hyökätä myös Suomeen.

Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet painottivat Viron vapaussodan merkitystä Euroopan ja läntisen sivistyksen varjelemisessa. Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladetin mukaan Suomen lisäksi myös muiden valtioiden, lähinnä länsiliittoutuneiden, velvollisuus olisi auttaa virolaisia taistelussa bolshevismia vastaan; olihan bolshevismi koko läntisen maailman yhteinen vihollinen. Lehtien kielenkäytössä korostettiin lännen ja Euroopan sivistyneisyyttä ja

toisaalta bolshevikkien, idän ja Aasian anarkistista barbaarisuutta. Eurooppalaiset arvot olivat hyviä ja yleviä, todellista vapautta edustavia. Bolshevikit edustivat ei-eurooppalaista pimeyttä ja punaista sortovaltaa. Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin suhtautuminen venäläisiin ja bolshevikkeihin oli erittäin kielteistä ja halveksivaa; suomalainen oli jopa punikkina parempi kuin venäläinen, bolshevikit olivat huonoja sotilaita ja pelkureita sekä suorittivat julmia veritekoja.

Vapaaehtoisia hakevia ilmoituksia julkaistiin porvarillisissa sanomalehdissä. Suomen Sosialidemokraatti ei ilmoituksia julkaissut. Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet ja Kouvolan Sanomat julkaisivat lukumääriä eri paikkakunnilta lähteneistä vapaaehtoisista. Lukumäärien ja eri paikkakuntien esille tuomisen tarkoituksena lienee ollut osoittaa, että Viron avustaminen oli koko Suomen kansan projekti. Suomen Sosialidemokraattikin kommentoi Viron-retkikuntaan liittymisen olevan vilkasta.

Helsingin Sanomissa, Hufvudstadsbladetissa ja Kouvolan Sanomissa julkaistiin kuvauksia suomalaisten vapaaehtoisjoukkojen saapumisesta Tallinnaan ja siihen liittyneistä vastaanottojuhllisuuksista. Suomen Sosialidemokraatti ei julkaissut vastaanoton kuvauksia. Suomalaisten tulikaste uutisoitiin näyttävästi etenkin Helsingin Sanomissa ja Hufvudstadsbladetissa. Suomen Sosialidemokraatti tyytyi ilmoittamaan ensimmäisten suomalaisten yksiköiden siirtyneen rintamalle.

Taistelukuvauksissa etenkin Helsingin Sanomat, mutta myös Hufvudstadsbladet, pyrki luomaan suomalaisista vapaaehtoisista kuvaa urhoollisina, rämäpäisinä ja ehdottomasti pelottomina satureina. Suomalainen soturi ei pienistä vastoinkäymisistä, kuten ei-tappavista haavoittumisista välittänyt, vaan pyrki mahdollisimman pian takaisin rintamalle. Valkin kauppalan valtauksessa Pohjan Poikain rykmentti menetti huomattavan paljon miehiä kaatuneina ja haavoittuneina. Helsingin Sanomien mielestä suuret tappioluvut olivat osoitus suomalaisten urheudesta, eivätkä esimerkiksi rykmentin päällystön kehnosta taktiikan tajusta tai miehistön huonosta koulutuksesta. Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet ja Kouvolan Sanomat esittivät suomalaisten osuuden koko sodassa hieman todellisuutta merkittävämmäksi; virolaisten omaa panosta vähäteltiin. Suomen Sosialidemokraatti jätti suomalaisten menestyksen kokonaan kertomatta.

Yksittäisten sotilaiden sankarillisuutta tuotiin esille etenkin Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin muistokirjoituksissa. Menehtyneet suomalaiset olivat näiden muistokirjoitusten perusteella olleet suuria sotasankareita kaikki, mutta tämä ei ole yllättävää; muistokirjoituksissa ei ole koskaan ollut tapana esitellä vainajan kielteisiä puolia. Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet julkaisivat muistokirjoitukset ja kuolinilmoitukset myös elävästä miehestä: tammikuussa 1919 Virossa kaatuneeksi väitetty Albert Penttilä kuolikin todellisuudessa vasta vuonna 1957. Penttilän kuolemaa koskenutta uutisankkaa ei vaivauduttu erikseen oikaisemaan, mutta elävän Penttilän seikkailuista kerrottiin Helsingin Sanomissa laajasti vielä myöhemmin. Albert Penttilän omavaltaisia seikkailuita voisi pitää myös vaarallisena, vastuuttomana, jääkäriupseerille täysin sopimattomana käytöksenä. Helsingin Sanomat ei kuitenkaan näin tehnyt; Penttilän seikkailuista kerrottiin humoristisessa ”pojat on poikia” – sävyssä.

Suomalaisten kielteisestä käytöksestä, juopottelemisesta, tappelemisesta ja ryöstelystä, kerrottiin Helsingin Sanomissa, Hufvudstadsbladetissa ja Suomen Sosialidemokraatissa. Kouvolan Sanomissa ei näihin lieveilmiöihin puututtu, mutta Kouvolan Sanomien uutisointi Virosta oli muutenkin valtakunnallisia lehtiä vähäisempää. Suomen Sosialidemokraatissa suomalaisvapaaehtoisten rymyäminen sai runsaasti palstatilaa. Vironretkeläisten kielteisestä esiintymisestä kerrottiin aina kun mahdollista; ennen Viroon lähtöä vapaaehtoiset olivat riehuneet Helsingissä, Virosta palatessa oli tuotu ryöstämällä hankittua tavaraa mukana. Helsingin Sanomat myönsi osan suomalaisista vapaaehtoisista käyttäytyneen asiattomasti, mutta pani sen lähinnä poikamaisen ajattelelmattomuuden ja toiminnan puutteen tiliin. Suomen Sosialidemokraatin luoman kuvan mukaan kyse ei ollut poikamaisesta koirankurista; suomalaiset vapaaehtoisjoukot olivat lähinnä rikollisia tai vähintään huligaaneja. Suomen Sosialidemokraatilla oli tapana tarttua kaikkeen mahdolliseen kielteiseen, jota Vironretkikunnasta oli kerrottavissa. Erityisesti nimimerkki Sasu Punasen – eli toimitussihteeri Yrjö Räisäsen – pakinoissa ivailtiin Viron-vapaaehtoisia ja erikseen, nimeltä mainiten, Pohjan Poikain rykmentin komentajaa Hans Kalmia. Hufvudstadsbladetin uutisointi suomalaisvapaaehtoisten kielteisestä esiintymisestä jäi hyvin vähäiseksi; vain jääkärivääpeli Kuhmun kuolemaan johtanut suomalaisten välinen tappelu sekä Viron avustamisen päätoimikunnan laatima tiedote ryöstelyhuhuista julkaistiin.

Virolaisen upseerin Valkissa ampuman kouvolaalaisen Viljo Juutilaisen tapausta käsiteltiin lehdissä eri tavoin. Kouvolan Sanomat kertoi tapauksesta suurin otsikoin paheksuen

voimakkaasti virolaisupseerin raukkamaisena pitämäänsä menettelyä. Tapausta pidettiin murhana. Oman kylän pojan tapauksen käsittelyä jatkettiin Kouvolan Sanomissa pitkään. Helsingin Sanomat uutisoi Juutilaisen tapauksen myös suurin otsikoin, pitäen tapausta Kouvolan Sanomien tapaan raukkamaisena murhana. Helsingin Sanomissa tapaus kuitenkin kuitattiin yhdellä uutisella, asian käsittelyä ei jatkettu enää pidempään. Hufvudstadsbladet jätti tapauksen yllättäen uutisoimatta lähes kokonaan; Juutilaisen nimi esiintyi vain menehtyneiden suomalaisten listassa. Tässäkin Juutilaisen kotipaikka oli kirjoitettu väärin ”Korvela”. Hufvudstadsbladetin Juutilaisen asialle suoman huomion vähäisyys tuntuu yllättävältä, sillä samoihin aikoihin Virossa teloitettiin ruotsalainen luutnantti Franchi, jonka tapausta lehti uutisoi näyttävästi. Oliko riikinruotsalaisen upseerin henki Hufvudstadsbladetin mielestä arvokkaampi kuin suomenkielisen sotamiehen? Suomen Sosialidemokraatti jätti Juutilaisen tapauksen kokonaan uutisoimatta, Franchin tapauksesta sen sijaan kyllä kerrottiin.

Tarkastelemistani lehdistä Helsingin Sanomat kertoi suomalaisten vapaaehtoisten toiminnasta Virossa monipuolisimmin. Suomalaisten sankarillisuutta ja merkitystä sodan myönteisen lopputuloksen kannalta korostettiin selvästi. Helsingin Sanomien suhtautuminen Viron vapaussodan suomalaisvapaaehtoiseihin oli yleensä selvästi myönteistä. Kielteisistäkään ilmiöistä ei kuitenkaan kokonaan vaiettu, joskin niitä pyrittiin vähättelemään tai ainakin selittämään niille hyväksyttävämpiä syitä.

Hufvudstadsbladet kertoi suomalaisten sotamenestyksestä ja punaisten suorittamista hirmutöistä laajasti. Sen sijaan suomalaisvapaaehtoisten kielteinen esiintyminen jäi lähes kokonaan kertomatta. Hufvudstadsbladet loi suomalaisvapaaehtoisista ja Viron-retkestä todellisuutta myönteisemmän kuvan.

Kouvolan Sanomien uutisointi Viron tapahtumista ei ollut laajuudeltaan samaa luokkaa kuin Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin. Se, mitä kerrottiin, oli sävyiltään myönteistä. Kouvolan Sanomat suhtautui Viron-vapaaehtoiseihin myönteisesti.

Suomen Sosialidemokraatin suhtautuminen Viron-vapaaehtoiseihin oli huomattavan yksisilmäistä; vain kielteiset asiat kerrottiin. Suomen Sosialidemokraatti ei varsinaisesti valehdellut uutisissaan, mutta vain kielteisten asioiden uutisointi osoittaa lehden erittäin kielteistä asennetta suomalaisia vapaaehtoisia kohtaan. Suomen Sosialidemokraatin Viron-vapaaehtoisia kuvaava kielenkäyttö oli pisteliästä, suorastaan ilkeää. Joissakin tapauksissa itse

uutinen oli aivan asialliseen sävyyn kirjoitettu, mutta otsikko oli kielteissävytteinen. Lehden kielteinen asenne selittyy sillä, että suuri osa Viroon lähteneistä vapaaehtoisista oli vuoden 1918 sodassa ollut valkoisella puolella – siis Suomen Sosialidemokraatin toimittajien ja lukijoiden vastapuolella.

Lähteet ja kirjallisuus

Lehdistö

Helsingin Sanomat (HS) 1918 – 1919

Hufvudstadsbladet (Hbl) 1918 – 1919

Kouvolan Sanomat (KS) 1918 – 1919

Suomen Sosialidemokraatti (SSd) 1918 – 1919

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti 2001. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos (1. painos 1993). Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Arimo, Reino 1985. Suomen sotilasjohdon osuudesta heimosotiin. Sotahistoriallinen aikakauskirja 4. Helsinki.

Eskola, Seikko 1967. Joukkotiedotusvälineet poliittisen historian tutkimuskohteena. Teoksessa Oman ajan historia ja politiikan tutkimus. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki.

Heino, Iris 2000. Hinnalla hengen ja veren. Suomalaisen vapaaehtoisten sotaurmat Virossa vuonna 1919. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja, osa 16.

Helanen, Vilho 1921. Suomalaiset Viron vapaussodassa. Kustannusosakeyhtiö Kirja. Helsinki.

Hovi, Olavi & Joutsamo, Timo 1971. Suomalaiset heimosoturit Viron vapaussodassa ja Itä-Karjalan heimosodissa vuosina 1918 – 1922. Turun yliopiston Suomen historian laitoksen eripainossarja, IX osa.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Jokinen, Arja 1999. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa. Diskurssianalyysi liikkeessä. Kirjoittaneet Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Kuusisto, Riikka 1996. Sodan retoriikasta. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Pelkkä retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat. Toimittaneet Kari Palonen ja Hilka Summa. Vastapaino. Tampere.

Leskinen, Jari 1999. Veljien valtiosalaisuus. Suomen ja Viron salainen sotilaallinen yhteistyö Neuvostoliiton hyökkäyksen varalle vuosina 1918 – 1940. WSOY Kirjapainoyksikkö. Juva.

Mattila, Jukka I. & Kemppe, Jarkko 2006. Viron vapaussota 1918-1920. Sotilasperinteen Seuran julkaisusarja nro 13. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Niinistö, Jussi 2005. Heimosotien historia 1918 – 1922. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1007. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Raun, Toivo U. 1987. Estonia and the Estonians. Sarjassa Studies of nationalities in the USSR. Hoover Institution Press. Stanford, California.

Raun, Toivo U. 1989. Viron historia. Otava. Helsinki.

Suomen lehdistön historia, osa 2 (SLH 2). 1987. Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan. Kirjoittaneet Toivo Nygård ja Raimo Salokangas. Kustannuskiila oy. Kuopio.

Suomen lehdistön historia, osa 5 (SLH 5). 1988. Hakuteos Aamulehti – Kotka Nyheter. Toimittaneet Ulla Ekman-Salokangas, Eeva-Liisa Aalto ja Raimo Salokangas. Gummerus Oy kirjapaino. Jyväskylä.

Suomen lehdistön historia, osa 6 (SLH 6). 1988. Hakuteos Kotokulma – Savon Lehti. Toimittaneet Ulla Ekman-Salokangas, Eeva-Liisa Aalto ja Raimo Salokangas. Gummerus Oy kirjapaino. Jyväskylä.

Suomen lehdistön historia, osa 7 (SLH 7). 1988. Hakuteos Savonlinna – Övermarks Tidning. Toimittaneet Ulla Ekman-Salokangas, Eeva-Liisa Aalto ja Raimo Salokangas. Gummerus Oy kirjapaino. Jyväskylä.

Suomen jääkärien elämäkerrasto 1938. Toimittanut Puolustusministeriön sotahistoriallinen osasto. Werner Söderström Osakeyhtiön kirjapaino. Porvoo.

Suomen jääkärien elämäkerrasto 1975. Jääkäriliitto ry. Vaasa.

Taunila, Leila 1997. ”Kun weli on wainon alla, on waara myös omamme”. Idealistisen ja realistisen linjan heijastuminen kokoomuslehtien Viron-poliittiseen kirjoitteluun 1918 – 1922. Teoksessa Virallista politiikkaa, epävirallista kanssakäymistä. Suomen ja Viron suhteiden käännekohtia 1860 -1991, toimittanut Heikki Roiko-Jokela. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo 1998. Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Oy Edita ab. Helsinki.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Turtola, Martti 2008. Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939 – 1940. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Turunen, Mirja 2005. Veripellot. Sisällissodan surmatyöt Pohjois-Kymenlaaksossa 1918. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Vares, Vesa 1993. Lauri Ingman ja hänen poliittinen toimintansa vuoteen 1922. Historiallisia tutkimuksia 174. Suomen historiallinen seura, Helsinki. Yliopistopaino. Helsinki.

Westman, Ulla-Stina 1979. Finland: Från censur till självcensur. Teoksessa Pressen i Norden. En bok om pressen i de nordiska länderna – dess historia – dess uppgifter – dess problem. Toimittanut Einar Østgaard. LiberFörlag. Stockholm.

Zetterberg, Seppo 1977. Suomi ja Viro 1917 – 1919. Poliittiset suhteet syksystä 1917 reunavaltio politiikan alkuun. Historiallisia tutkimuksia 102. Suomen historiallinen seura, Helsinki. Forssan Kirjapaino Oy. Forssa.

Zetterberg, Seppo 1995. Historian jännevälit. Teoksessa Viro. Historia, kansa, kulttuuri. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Zetterberg, Seppo 2007. Viron historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1118. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Internet

Eduskunta. Kansanedustajat 1907-. Edustajamatrikkeli.

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hx5000.sh?{hnro}=911405&{kieli}=su&{haku}=kaikki>.

1.12.2008.

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hx5000.sh?{hnro}=910217&{kieli}=su&{haku}=kaikki>.

28.1.2009.

Tilastokeskus. Rahanarvokerroin 1860 - 2007.

http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2007/khi_2007_2008-01-14_tau_001.html, 1.12.2008.

Valtioneuvoston kanslia. Suomen sotasurmat 1914 – 1922 – projekti. Vuosina 1914 – 1922 sotaoloissa surmansa saaneiden nimitiedosto.

<http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmahaku/input?hakuid=39112>. 16.1.2009.